

Worldwide Travel, Inc.

Call for special fares

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦਿੱਲੀ, ਬੰਬੇ

734-525-7304 ਜਾਂ 800-504-3044

ਵਾਜ਼ਬ ਰੇਟ, ਵਧੀਆ ਸਰਵਿਸ

APPROVED MORTGAGE
THE LENDER YOU CAN TRUST

C.S. Ahluwalia
Mortgage Consultant

916.747.5801 cell
317.423.7000 fax
317.634.4391 office
cgate007@yahoo.com

1740 Lafayette Rd Indianapolis, IN 46222
Headquarters: 107 N. State Rd 135 Ste. 301 Greenwood, IN 46142
www.approvedonline.com

Lunch Buffet

Dosti
Bar & Restaurant

\$5.99
*Weekday Only

"Open 7 Days" ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ

853 S. Roselle Rd, (Behind Littman Bro.)
Schaumburg, IL 60193, Tel: 847-895-0100

Eleventh Year in Publication ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢ Email: punjabtimes1@sbcglobal.net
www.punjabtimesusa.com

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 11, Issue 45, November 6, 2010 20451 N Plum Grove Rd. Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਮੱਧਕਾਲੀ ਅਮਰੀਕੀ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਰਿਪਬਲਿਕਨਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ

ਨਿੱਕੀ ਹੇਲੀ ਸਾਊਥ ਕੈਰੋਲਾਈਨਾ ਦੀ ਗਵਰਨਰ ਬਣੀ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਮੰਗਲਵਾਰ ਦੀਆਂ ਮੱਧਕਾਲੀ ਅਮਰੀਕੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਰਿਪਬਲਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ ਜਦੋਂਕਿ ਸੈਨੇਟ ਵਿਚ ਵੀ ਡੈਮੋਕਰੈਟਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਢਾਹ ਲਾਈ। ਆਰਥਿਕ ਮੰਦੇ ਦੀ ਹਵਾ ਚਲਦਿਆਂ ਇਹ ਚੋਣ ਨਤੀਜੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਨਿੱਕੀ ਹੇਲੀ

ਜੌਹਨ ਬੋਸਨਰ ਨੇ ਚੋਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਗੋ ਬਾਗ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਹਾਰ ਹੈ, ਵੱਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਹਾਰ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਰਾਜਸੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਓਬਾਮਾ ਲਈ ਸਹਾਈ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਵੱਧ ਚਲਾ ਸਕਣਗੇ।

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 2 'ਤੇ)

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣ-ਜੱਸੀ ਖੰਗੂੜਾ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: "ਸਿਆਸੀ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਆਰਥਕ ਪੱਖੋਂ ਪੰਜਾਬ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਜਿਸ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ।" ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਲਾ ਰਾਏਪੁਰ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਸ੍ਰੀ ਜੱਸੀ ਖੰਗੂੜਾ ਨੇ ਇਥੇ ਵਾਇਸਰਾਏ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਲੋਮਬਾਰਡ ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਓਵਰਸੀਜ਼ ਕਾਂਗਰਸ, ਇਲੀਨਾਏ ਦੇ ਸੱਦੇ ਉਤੇ ਮਿਡਵੈਸਟ ਦੀਆਂ ਵਖ ਵਖ ਸਟੇਟਾਂ-ਇਲੀਨਾਏ, ਇੰਡੀਆਨਾ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ, ਆਇਓਵਾ, ਓਹਾਇਓ, ਮਿਸੀਸਿਪੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਜੁੜੇ ਪੜਵੰਤੇ ਜੱਸਣਾਂ ਦੇ ਇਕ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖੇ। ਸ੍ਰੀ ਖੰਗੂੜਾ ਇਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਦੌਰੇ ਤੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਤੇ ਬੱਚੇ

ਮਿਕੋਈ 40 ਸਾਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਰਹਿਣ ਉਪਰੰਤ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ

ਅਤੇ ਭਰਾ ਕਮਲ ਖੰਗੂੜਾ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਖੁਦ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਖੰਗੂੜਾ, ਜੋ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋਏ ਸਨ, ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣ। ਅਗਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਵਿਧਾਇਕ ਪਹੁੰਚਣ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੋਣ। ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਕੈਨੇਡਾ ਆਦਿ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਦੇਖ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੇ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 3 'ਤੇ)

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹੌਲ ਗਰਮਾਇਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕਣ, ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ, ਤਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਆ ਕੇ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ 'ਤੇ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਹਮਲਾ ਬੀਰਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਖਰੀਆਂ-ਖਰੀਆਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਿਆਸਤ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਮਾ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ 'ਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਸੂਤੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਬਰਨਾਲਾ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ ਉਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਬੇੜੀ 'ਚ ਸਵਾਰ ਰਹੇ ਬੀਰਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ

(ਬ) 'ਤੇ ਪੱਥਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਘਿਰਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਜਿੱਥੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ 'ਚ ਜੁਟ ਗਏ ਹਨ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਪਾਰਟੀ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

Place your ad here

Call:847-359-0746

Dhillon Truck Stop / Dhillon Road Service

ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ Gill Manj Gurdaspur Wale

ਡੀਜ਼ਲ ਅਤੇ ਰੇਡ ਸਰਵਿਸ

New & Used Tires Oil Change

ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਸਕੇਲ ਉਤੇ ਵੀ ਸਰਵਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

Interstate 40, exit 356, San Jon, NM

Ph : 575-576-4111, 317-918-6776

ਸੁਪਰ ਸਟਾਰ ਧਰਮ ਭਾ ਜੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਅਮਨਟੈਲ

AMANTEL.COM

\$100 'ਚ 126 ਘੰਟੇ

Talk One Minute, Pay For One Minute (7560 ਮਿੰਟ)

Customer Service 24/7

ਟੌਲ ਫਰੀ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ

1-800-717-1510

732-983-4332/4333

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ: ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ

ਬਠਿੰਡਾ: 'ਸਿਆਸਤ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗਾ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ 'ਚ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ।' ਸਾਬਕਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਬਠਿੰਡਾ 'ਚ ਅੱਜ ਦੋ ਟੁੱਕ ਲਫਜ਼ਾਂ 'ਚ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ 'ਚ

ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਇਖਲਾਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਲਤ ਚਿਹਰਾ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ

ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਮਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਕੱਲੇ ਬਹਾਨੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਬਹਾਨਾ ਬਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਮੰਗਿਆ। ਉਸ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ 14 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜਣ। ਅੱਜ ਸੀਨੀਅਰ ਅਕਾਲੀ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ੍ਰੀ ਕੱਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਦਾ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੁਫੀਆ ਵਿੰਗ ਦੀ ਦਸ ਮੈਂਬਰੀ ਟੀਮ ਅੱਜ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ 'ਚ ਪੁੱਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਪਛਾਣਦੀ ਰਹੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਮਿਲੀ ਤਰੱਕੀ ਤੋਂ ਐਸ.ਪੀ ਬਣੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਟੀਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ:ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਅਣਖ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਤੋਂ ਪੱਕੇ ਤੇ ਸਥਾਈ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰਲ ਕੇ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਨੇ ਇਥੇ ਇਕ ਜਨਤਕ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਜਿਹੜੇ 14 ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਫੋਰੀ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਇਥੇ ਆਏ ਸਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਥ ਬਣ ਕੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦਿਨ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬੁੰਗਾ ਮਸਤੂਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ।

ਨਿਕੀ ਹੇਲੀ ਸਾਊਥ ਕੈਰੋਲਾਈਨਾ ਦੀ ਗਵਰਨਰ ਬਣੀ

ਇਹ ਖਬਰ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿਪਬਲਿਕਨਾਂ ਨੇ ਹਾਊਸ ਦੀਆਂ 57 ਸੀਟਾਂ ਉੱਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸੱਤਰ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਇਸ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪਾਰਟੀ ਪਲਟਾ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅੱਠ ਹੋਰ ਸੀਟਾਂ ਉੱਤੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦੋਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਲਈ ਸਿਰਫ 40 ਸੀਟਾਂ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਰਿਪਬਲਿਕਨਾਂ ਨੇ ਸੈਨੇਟ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਛੇ ਸੀਟਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਰੈੱਡ ਪੋਲ ਕੈਨਟਕੀ ਤੋਂ, ਮਾਈਕ ਲੀ ਯੂਟਾ ਤੋਂ ਅਤੇ ਮਾਰਕੋ ਰੂਬੀਨੋ ਫਲੋਰੀਡਾ ਤੋਂ ਜੇਤੂਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕ੍ਰਿਸਟੀਨ ਓਡੋਨਿਲ ਡੈਲਵੇਅਰ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰ ਗਈ। ਡੈਮੋਕਰੈਟਾਂ ਵਲੋਂ ਕਾਂਗਰਸਮੈਨ ਟਾਮ ਪਰੀਲੋ ਵੀ ਹਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਆਪ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਸੀ।

ਓਹਾਇਓ, ਜੋ ਕਿ 2012 ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਜੌਹਨ ਕੈਸ ਨੇ ਗਵਰਨਰ ਟਰੈਡ ਸਟ੍ਰਿਕਲੈਂਡ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਓਹਾਇਓ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਨਿਊ ਮੈਕਸਿਕੋ ਵਿਚ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਸੁਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਟੀਨੇਜ਼ ਗਵਰਨਰ ਚੁਣੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਡੈਮੋਕਰੈਟ ਗਵਰਨਰ ਬਿਲ ਰਿਚਰਡਸਨ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਰਾਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਨ ਗਵਰਨਰ ਬਣੀ ਹੈ ਪਰ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਿਚ ਡੈਮੋਕਰੈਟ ਜੈਰੀ ਬਰਾਊਨ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਗਵਰਨਰ ਅਰਨਲਡ ਸੈਵਰਨਾਦਜ਼ੋ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਗਵਰਨਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਨਿਊ ਯਾਰਕ, ਮੈਸਾਚੂਸਟਸ, ਮੈਰੀਲੈਂਡ, ਨਿਊ ਹੈਂਪਸ਼ਾਇਰ, ਅਰਕਨਸਾਸ ਅਤੇ ਕਾਲੋਰਾਡੋ ਵਿਚ ਡੈਮੋਕਰੈਟ ਗਵਰਨਰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ। ਇਸ ਸਾਲ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 2012 ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।

ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਵਿਚ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਬਿਜਨਸਮੈਨ ਰਿਕ ਸਨਾਈਡਰ ਸਟੇਟ ਦੀ ਵਿਗਤੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਡੈਮੋਕਰੈਟ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲੈਨਸਿੰਗ ਦੇ ਮੇਅਰ ਵਰਗ ਬਰਨੇਰੋ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਗਏ ਹਨ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਡੈਮੋਕਰੈਟ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਕਾਟ ਵਾਕਰ ਟੈਕਸ ਛੋਟਾਂ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਡੈਮੋਕਰੈਟ ਟਾਮ ਬੈਰਿਟ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਗਵਰਨਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਓਕਲਹੋਮਾ ਵਿਚ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਮੈਰੀ ਫੈਲਿਨ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਕੇ ਰਾਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਹਿਲਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਆਇਓਵਾ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਰ ਵਾਰ ਗਵਰਨਰ ਰਹਿ ਚੁਕੇ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਟੈਰੀ ਬਰੈਨਸਟਾਡ 12 ਸਾਲ ਦੇ ਵਕਫੇ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਗਵਰਨਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਟੈਨਿਸੀ ਵਿਚ ਨੌਕਸਵਿਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੇਅਰ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਚੈਟ ਕਲਵਰ ਡੈਮੋਕਰੈਟ ਗਵਰਨਰ ਫਿਲ ਬਰੈਡਸਨ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਗਵਰਨਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਕੈਨਸਸ ਵਿਚ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਸੈਨੇਟਰ ਸੈਮ ਬਰਾਊਨਜ਼ਵਿਕ ਗਵਰਨਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਵਿਓਮਿੰਗ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਯੂ ਐਸ ਅਟਾਰਨੀ ਮੈਟ ਮੀਡ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਗਵਰਨਰ ਬਣੇ ਹਨ। ਟੈਕਸਸ ਵਿਚ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਰਿਕ ਪੈਰੀ ਡੈਮੋਕਰੈਟ ਬਿਲ ਵਾਈਟ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਮੁੜ ਗਵਰਨਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਊਥ ਡਕੋਟਾ ਉੱਤੇ ਵੀ ਰਿਪਬਲਿਕਨਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਐਰੀਜ਼ੋਨਾ ਵਿਚ ਗਵਰਨਰ ਜੈਨ ਬਰੂਅਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਇਕ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਡੈਮੋਕਰੈਟ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਟੈਰੀ ਗੋਡਾਰਡ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਮੁੜ ਗਵਰਨਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ।

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਬਠਿੰਡਾ 'ਚ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਮੁੜ ਜਾਣ ਦੇ ਬਣੇ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਬਕਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਪਿਛਾਹ ਨਹੀਂ ਮੁੜੇਗਾ। ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਇਕ ਪੈਲੇਸ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਤੀ ਨੂੰ ਕਿਨਾਰੇ ਲਗਾ ਕੇ ਹੀ ਦਮ ਲੈਣਗੇ। ਅੱਜ ਦੇ ਇਕੱਠ 'ਚ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਵਿੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੜਕੇ ਲੇਕਿਨ ਆਮ ਲੋਕ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ

ਲਈ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਸਬਸਿਡੀ ਬੰਦ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਏਗਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੱਥ ਉਲਟ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਧਰੋਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ 'ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵੀ ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ

Visit us
on the web:
punjabtimesusa.com

Wash, Tire & Repair

Fast & Friendly Service

Tractor Wash
\$29.99

Full Service Oil Change
\$189.99

Flat Repair
\$35.00

Mount & Dismount
\$25.00

Hourly Labor Rate
\$60.00

ਟਾਇਰਾਂ 'ਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੇਲ

ਇਥੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ

Call-Jasvir:916-470-5520

OKLAHOMA CITY HWY 40 EXIT 140 NEXT TO

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣ-ਜੱਸੀ ਖੰਗੂੜਾ

(ਸਫ਼ਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨੂੰ ਮੁੜ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
ਠੇਠ ਮਲਵਈ ਲਹਿਜੇ ਅਤੇ ਗੜਕੇ ਵਾਲੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵਿਆਹ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਘਟੋ ਘਟ ਤਿੰਨ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਨਾਲ

ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਸਹੁਰੇ ਸਵਰਗੀ ਸ. ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਖੰਗੂੜਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅਜ ਪੰਜਾਬ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ

ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਸਿਸਟਮ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਘਰ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਬਣ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਉਹ

ਰਜਿਸਟਰੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਪਾਸ ਹੈ, ਮਾਲ ਮਹਿਕਮੇ ਅਤੇ ਭੂ-ਮਾਫੀਏ ਦੀ ਮਿਲੀ ਭੁਗਤ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਨਾਂ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਕਰਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ, ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਦੇਸਾ, ਇੰਡੀਅਨ ਹੈਰੀਟੇਜ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਇਓਵਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਕਮਲਜੀਤ ਸੰਘਾ, ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਓਵਰਸੀਜ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਲੱਖਣ, ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਡੀ ਸੀ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ, ਸਕੱਤਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਤੇ ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਸਾਣਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਖੰਗੂੜਾ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦਿਆਂ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਜੁਟਾਉਣਗੇ।
ਇਸ ਮੌਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਾਸ

ਸੂਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਹਿਮ ਹਨ-ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਪੁਲਿਸ ਕੇਸ, ਮਾਲ ਮਹਿਕਮੇ ਅਤੇ ਭੂ-ਮਾਫੀਏ ਦੀ ਮਿਲੀ ਭੁਗਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਉੱਤੇ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਉੱਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਖੰਗੂੜਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹੀ ਬਣੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਪੂਰਾ ਟਿੱਲ ਲਾਉਣਗੇ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕੇਸ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਐਸ ਪੀ ਰੈਂਕ ਦੇ ਅਫਸਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦਰਜ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮਾਲ ਮਹਿਕਮੇ ਅਤੇ ਭੂ-ਮਾਫੀਏ

ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਘੱਟਣਗੀਆਂ।
ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਖੰਗੂੜਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਭਰੋ ਮਨ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹਾਲਤ ਅਜਿਹੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਦਸਦਿਆਂ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਧਾਇਕ ਹਾਂ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿ ਅਜ ਵਿਧਾਇਕ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁਧ ਝੂਠੇ-ਸੱਚੇ ਕੇਸ ਕਰਾਉਣ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੋਹੀਂ ਹੱਥੀਂ ਲੁਟਣ ਵਾਲੇ ਲੁਟੇਰੇ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨਾਲ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਪੈਸਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਬਥੇਰਾ ਕਮਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਸੂਰੂ ਕੀਤੇ

ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਕੈਰੋਂ ਵਲੋਂ ਰਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੈ। ਸ.

ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ 'ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਇਹ

ਕੈਰੋਂ ਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ।

ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਲੋਕ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਵਢੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਣਗੇ।

ਏਂਜਲਸ ਤੋਂ ਗੈਰੀ ਗਰੇਵਾਲ, ਐਨ ਆਰਬਰ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਤੋਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਫਰਿਜ਼ਨੋ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਮੇਜਰ ਦਿਓਲ, ਸਿਆਟਲ ਤੋਂ ਚੰਨਾ ਆਲਮਗੀਰ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਆਇਓਵਾ ਤੋਂ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਤੋਂ ਮਨਜੀਤ ਨਾਗਰਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ, ਕੈਲਮਜੂ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਤੋਂ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ, ਲਾਲੀ ਧਾਲੀਵਾਲ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ, ਮਿਲਵਾਕੀ ਤੋਂ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਲੋਰ, ਕੁਲਵੰਤ ਢਿਲੋਂ, ਲਾਲੀ ਸਿੰਘੂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ, ਕਰਾਉਨ ਪੁਆਇੰਟ ਇੰਡੀਆਨਾ ਤੋਂ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ, ਗੁਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ, ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ, ਡਿਟਰਾਇਟ ਤੋਂ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਠ ਤੇ ਸਾਥੀ, ਡੇਅਟਨ ਓਹਾਇਓ ਤੋਂ ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਥੀ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ, ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ, ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ, ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ, ਗੁਰ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀਆਂ ਵਖ ਵਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭੁਲਰ ਨੇ ਕੀਤਾ।

ਦੇ ਕੁਚੱਕਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਐਨ ਆਰ ਆਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਪਰਟੈਕਟਰ ਅਥਾਰਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਪਾਸ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਨ ਆਰ ਆਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਗਲਤ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਸਿਰ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵਿਆਹਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹਦਿਆਂ

ਡੋਅਰੀ ਫਾਰਮ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ, ਹੋਟਲ ਸਨਅਤ ਲਈ ਟਰੇਨਿੰਗ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਸੂਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਡੋਅਰੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਘਟੋ ਘਟ 800 ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਜਲਦ ਹੀ 3000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਏਗੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਸ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੂਜੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਹੋਰ ਡੇਢ ਸਾਲ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਕੇ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਆਸ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਅਗਲੀ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਣਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਵਿਧਾਇਕ ਵਜੋਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਗੜੇ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਖਣਗੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਸਮੇ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉੱਤੋਂਤੀ ਆਈਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਾਲਾਇਕੀ

ਤਸਵੀਰਾਂ: ਮਹਿੰਦਰ ਰਕਾਲਾ

ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ 16 ਮੌਤਾਂ

ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ: ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ ਦਸੂਹਾ ਸਬ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਪੈਦੇ ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ 16 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਕਾਹਲਵਾਂ ਦੇ ਪੰਜ, ਗਿਲਜੀਆਂ ਦੇ ਪੰਜ, ਕੋਟਲਾ ਅਤੇ ਖੋਖਰ ਦੇ ਇਕ-ਇਕ, ਬੱਲੜਾਂ ਦੇ ਦੋ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ ਮੌਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪਿਛਲੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਈ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸ਼ਰਾਬ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਹੋਈ। ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਦੋਂ ਵਧ ਗਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਹਰਕਤ 'ਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮੁਨਿਆਰੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਏ। ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵੀ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਂਬੂਲੈਂਸਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ 22 ਮਰੀਜ਼ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਦਸੂਹਾ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਕਾਹਲਵਾਂ ਦੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਲੈ ਕੇ ਪੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਗਲਾਸੀ ਪੀਤੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਾਅ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਜਾ ਪਏ।

ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਨੀਲਮ ਮਸੀਹ, ਜਮਾਲ, ਰਿਆਜ਼, ਸਾਦਿਕ, ਰਾਮੂ ਵਾਸੀ ਕਾਹਲਵਾਂ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਖੋਖਰ, ਹਰੀ ਰਾਮ ਵਾਸੀ ਕੋਟਲਾ, ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਬੱਲੜਾਂ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਅਤੇ ਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੋਗਿੰਦਰ ਵਾਸੀ ਗਿਲਜੀਆਂ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਬੀਮਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਰੋਸੀ, ਸੋਢੀ, ਲਾਡੀ, ਜੂਨਮ, ਮਨਜੋਤ, ਗਰੀਬ ਦਾਸ, ਰਣਕਾ ਰਾਮ, ਮਦੀਮ, ਸਵਰਨ

ਦੋ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੀੜਤ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਦਾਖਲ

ਸਿੰਘ, ਅਭੀ, ਯੂਨਸ, ਜਸਵਿੰਦਰ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਵਾਸੀ ਕਾਹਲਵਾਂ, ਬਲਵਿੰਦਰ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਵਧਾਇਆ, ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਮੱਧਾ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਬੱਲੜਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਾਲਤ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ 35 ਸਾਲਾ ਸੋਢੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਿਆਜ਼ ਦੀ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਸ਼ਰਾਬ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਉਸ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਰਾਤ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਈ। ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਦਮ ਘੁਟਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿਓ-ਪੁੱਤ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਲੈ ਕੇ ਪੀਤੀ ਸੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਜਮਾਲ ਅਤੇ ਸਾਦਿਕ ਭਰਾ ਸਨ।

ਇਹ ਲੋਕ ਸਸਤੀ ਅਤੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਲਗਭਗ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਲੈ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਗਲਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 10 ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਔਡਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ 50-50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਫਤ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ

ਉਹ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਦਿਹਾੜੀਦਾਰ ਸਨ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦਿਆਂ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜ਼ੋਨਲ ਆਈ.ਜੀ ਤੋਂ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਵਾਉਣ। ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁਧ ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਦਸੂਹਾ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ 'ਤੇ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਲਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਸੂਹਾ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿਖੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 304 ਤਹਿਤ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੁਲਿਸ ਟੁਕੜੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਨੇ ਇਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਖਰੀਦੀ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢਣ ਦੇ ਸ਼ੱਕੀ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੀਮਾਂ ਰਵਾਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਬਾਕੀ ਪੀੜਤਾਂ ਦਾ ਤੁਰੰਤ ਇਲਾਜ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ।

ਘਟਨਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਿਆਂ ਹੀ ਹਲਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ, ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਚੌਧਰੀ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਿਆਣੀ, ਡਿਪਟੀ

ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਧਰਮ ਦੱਤ ਤਰਨਾਚ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਰਾਕੇਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਿੰਡ ਕਾਹਲਵਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਇੰਨੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਗੜ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਖੋਂ ਟਾਂਡਾ, ਦਸੂਹਾ, ਗੜਦੀਵਾਲਾ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਹੋਰ ਥਾਣਿਆਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਵੀ ਬੁਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ।

ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਦਸੂਹਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਕੁਝ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਮੋਜੋਵਾਲ ਵਿਖੇ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਲਿਆ ਕੇ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਿੰਡ ਦਰਿਆ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੰਡ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਦਰਿਆ ਰਸਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵੱਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਕਤ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸਿਵਲ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਰਲ ਕੇ ਮੁਹਿੰਮ ਅਰੰਭਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਮੁਢਲੀ ਤਫਤੀਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿੰਡ ਮੋਜੋਵਾਲ ਦੇ ਪਾਲੇ ਕੋਲੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਦੀਕ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸ਼ੀਆ ਰਾਮ ਨੇ ਅੱਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚੀ।

ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਕਾਹਲਵਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਰਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕਬਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਸ਼ਰੋਆਮ ਵੇਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੁਝ ਉਘੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਕਬਿਤ ਸ਼ਹਿ ਵੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਆਏ ਦਿਨ ਇਸ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਦੇ ਘਰ

ਅਕਾਲੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਆਉਣ ਜਾਣ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਕਾਹਲਵਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਕਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪਿਛਲੇ ਕਰੀਬ 40 ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰੋਆਮ 10 ਰੁਪਏ ਗਲਾਸੀ ਅਤੇ 50 ਤੋਂ 60 ਰੁਪਏ ਬੋਤਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਰਾਬ ਕਾਰਨ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇੱਕ ਦੁੱਕਾ ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ੋਭਾ ਪਤਨੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਹੀ ਪੀਂਦੀ ਸੀ। ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਠੇਕੇ ਦੇ ਕਾਰਿੰਦੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਕਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਦਾ ਵੀ ਚੌਪਟ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਮੌਤਾਂ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਲ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 10,000 ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਇਲਾਕੇ ਦੇ 12 ਪਿੰਡਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਾਹਲਵਾਂ, ਬੱਲੜਾ, ਲਾਮ, ਲੀਸ਼ਾ, ਖੋਖਰਾਂ, ਗਿਲਜੀਆਂ, ਬਹਿਰਾਮਪੁਰਾ, ਤੱਲਾ, ਮੱਧਾ, ਕੋਟਲਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੋਕ ਦੇ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਰੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ: ਰੋਹ ਵਿਚ ਆਏ ਇਲਾਕਾ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਮੌਕਾ ਦੇਖਣ ਗਏ ਹਲਕਾ ਦਸੂਹਾ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ, ਹਲਕਾ ਟਾਂਡਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਿਆਣੀ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਧਰਮ ਦੱਤ ਤਰਨਾਚ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ ਨੂੰ ਖਰੀਆਂ-ਖਰੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਧੰਦੇ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਕਦੀ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਸਾਣਾ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸੀ ਡੀ ਰਿਲੀਜ਼

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਸ਼ਾਇਰ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੋਮੋਟਰ ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਸਾਣਾ ਵਲੋਂ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸੀ ਡੀ 'ਦੇਸਤ' ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਟੋਰਾਂਟੋ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਨਾਲੇ ਨਾਲ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸੰਖੇਪ ਰਿਲੀਜ਼ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਹੋਠੀ, ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਘੇੜਾ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਧਰਮਿੰਦਰ ਸੂਸ, ਤਰਲੋਕ ਸਾਜਨ, ਸਾਬੀ ਸੂਸ, ਅਮਰਜੀਤ ਸੰਧਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੜਵੰਤੇ ਸੱਜਣ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਇਸ ਸੀ ਡੀ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਐਸ ਰਿਸ਼ੀ, ਸੁਦੇਸ਼ ਕੁਮਾਰੀ ਅਤੇ ਹਰਲੀਨ ਅਖਤਰ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੀ ਡੀ ਵਿਚ ਹਰ ਰੰਗ ਦੇ ਗੀਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੁਝ ਗੀਤ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਝੁਮਣ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਸੀ ਡੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਗੀਤ ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਸਾਣਾ ਦਾ ਖੁਦ ਆਪਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਦੋਗਾਣੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਗੀਤ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ਐਸ ਰਿਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੁਦੇਸ਼ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਬੋਲ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

ਇਉਂ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਨਾ ਕਰ ਪਿਆਰ ਮੈਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਆਂ। ਕਰ ਨਾ ਇਤਨਾ ਪਿਆਰ ਵੇ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਦੋਸਤ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਆਂ। ਜਵਾਬ ਹੈ:

ਅਸੀਂ ਦੋਸਤ ਬਣੇ ਬਣਾਏ ਦਿਲ ਆਪਣੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਤੈਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਆਂ।

ਸਤਿੰਦਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਮਰਹੂਮ ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ ਸੁਸਾਣਾ ਇਕ ਵਧੀਆ ਸ਼ਾਇਰ ਸਨ ਪਰ ਸਤਿੰਦਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਇਹੋ ਹੀ ਗੱਲ ਸੀ ਡੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਗੀਤਕਾਰ ਅਤੇ ਸਤਿੰਦਰ ਦੇ ਭਰਾ ਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਦਾਰਾ) ਨੇ ਆਖੀ। ਦਾਰੇ ਦੇ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ:

ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਈਏ ਮਿੱਤਰੋ ਕੀਤੀਆਂ ਜੋ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਦੇਸ ਦੇ,

ਮੌਜਾਂ ਮਾਣੀਏ ਕਿੰਜ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੀਆਂ। ਲਾਡੀ ਸੂਸਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ: ਜੱਟ ਦੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਚਪੇੜ ਖੁੰਜੇ ਲਾ ਦਉ ਡੱਬ ਵਿਚ ਰਿਵਾਲਵਰ ਕੀ ਕਰਨਾ।

ਸਾਬੀ ਸੈਣੀ ਦੇ ਦੋ ਗੀਤ ਇਸ ਸੀ ਡੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਹਰੀ ਮੋਹਨ ਲੜੇਈ ਦਾ ਇਕ ਸੈਡ ਸੌਂਗ ਸੀ ਡੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਮਨ ਕਾਲਕਟ ਦੇ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ, 'ਹੱਸੇ ਨਾਲੇ ਸ਼ਰਮਾਵੇ, ਨਾਲੇ ਹੋਕ ਜਹੀ ਲਾਵੇ'।

ਬਾਊ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਗੀਤ ਸੀ ਡੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ, 'ਲੱਥ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਹਾਰੀ, ਨਹੀਂ ਚੱਲਿਆ ਮੇਰਾ ਜ਼ੋਰ, ਜਿਹੜੀ ਮੈਥੋਂ ਵੱਧ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੇ ਤੂੰ ਲੱਭ ਲੈ ਕੋਈ ਹੋਰ।'

ਸਤਿੰਦਰ ਸੁਸਾਣਾ ਦਾ ਇਹ ਪਲੇਟਾ ਯਤਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸੀ ਡੀ ਵਿਚ ਮਿਆਰੀ ਗੀਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਪਣੇ ਯਤਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇਗਾ।

-ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰਾ

ਤੰਦੂਰੀਆ/ਕੁਕ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਸੈਂਟਰਲ ਇਲੀਨਾਏ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਤੰਦੂਰੀਏ/ਕੁਕ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੈ।

ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ

ਕਾਲ ਕਰੋ: 847-387-3523

SYAN VIDEO PRODUCTION, INC.

Professional HD Video & Digital Photo Production

Multiple Camera Shooting / Digital Still Photography (with flush mount Album)

Live Video Display with Large Screens

DJ Service with Laser Lights

Call Toll Free : 1-888-RAJ- SYAN (725-7926)

(With 14 years Experienced)

734-261-0936 / 734-890-1767

E-mail: raj@syanvideo.com

or visit at: www.syanvideo.com

Freeway Travel Inc

ਸਸਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ, ਖਰਾ ਸੌਦਾ, ਬਿਹਤਰ ਸਰਵਿਸ

Call Raju

Tel: 773-973-0200

Fax: 773-973-0557

2542 W Devon Ave. Chicago IL 60659

To Advertise with Punjab Times Call: 847-359-0746
Fax: 847-705-9388, e-mail: punjabtimes1@sbcglobal.net

DeFyned

Model Management

ਫੈਸ਼ਨ ਮਾਡਲਿੰਗ !!!

Now specializing in representing models age: 16-24 in runway, tradeshows, and live fashion modeling.

No fees for representation!

224-567-9773

Defynedmm@yahoo.com

ਤਿਰਛੀ ਨਜ਼ਰ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਦ, ਸਟਾਕਟਨ
ਫੋਨ: 209-992-7185

*ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਦੇ ਬਿਆਨ ਕਿ 'ਸੰਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਏ ਹਨ', ਨੇ ਸੰਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨ
-ਨਾ ਖੁਦਾ ਹੀ ਮਿਲਾ ਨਾ ਵਿਸਾਲੇ ਸਨਮ, ਨਾ ਇਧਰ ਕੇ ਰਹੇ ਨਾ ਉਧਰ ਕੇ ਰਹੇ।
*ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਸੋਨਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੱਖ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰੀ ਜਾਵੇ-ਬੀਬੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕੌਰ
-ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਸੋਨਾ ਤਾਂ ਦਿਸੂਗਾ ਬਈ ਫਲਾਣੇ ਆਗੂ ਨੇ ਚੜ੍ਹਵਾਇਆ ਸੀ, ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਦਾ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲਾਭ?
*ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭੁੱਖਮਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਭੁਗਤ ਰਿਹੈ-ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖੋਵਾਲ
-ਪਰ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਹੀ ਰਹੇ ਐ!
*ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਗਲੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹੀ ਬਣੇਗੀ-ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
-ਜੇ ਬੀਬੀ ਆਰੂਸਾ ਨਾ ਆਈ ਤਾਂ।
*ਸੰਤ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਦੇਣ
-ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਤਾਂ ਇਹੀ ਐ ਪਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਨਾ ਸੜ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਪਵਿਤਰ ਹਵਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ।
*ਕੁਰਾਨ ਨਾ ਸਾੜਨ ਦੇ 'ਇਨਾਮ' ਵਜੋਂ ਮਿਲੀ ਕਾਰ ਪਾਦਰੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਦਾਨ
-ਜੇ ਸਾਡੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੁੰਦੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਤੇ ਲਾਲ ਬੜੀ ਲਵਾ ਲੈਣੀ ਸੀ।
*ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਆਏ ਫਿਲਮਾਂ ਵੱਲ
-ਜਿੱਦਾਂ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬਿਠਾਇਆ ਹੁਣ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬੈਠਾਉਣਗੇ।

ਰਾਗਮਾਲਾ ਵਿਵਾਦ: ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਮੰਗਿਆ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਨਾ ਪਾਉਣ ਬਾਰੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁੜ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਲੰਬੀ 19 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਨਾ ਪਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੇ ਭੋਗ ਪਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਥ ਦਾ ਦੋਖੀ ਅਤੇ ਪਾਪੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਨਾਲ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮਿਲਵਰਤਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਛਾਪਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੇ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੇ ਭੋਗ ਪਾਉਣਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਥੇ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਜਾਣ, ਉਥੋਂ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਵਾਪਸ ਲੈ ਆਂਦੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ।

ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਧਿਰ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵਿਖੇ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਥੇ ਕੁਝ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ

ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ

ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇਕੱਤਰਤਾ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ (ਦੀਵਾਲੀ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਈ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪੱਤਰ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਜਵਾਬ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਉਹ ਜੁਬਾਨੀ ਤੌਰ

'ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਾਰੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਥੇ ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਸਬੰਧੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 18 'ਤੇ ਭੋਗ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ (ਸਾਧਾਰਨ ਜਾਂ ਅਖੰਡ) ਦਾ ਭੋਗ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਉਤੇ ਜਾਂ ਰਾਗਮਾਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਚਲਦੀ ਸਥਾਨਕ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਅੱਠ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਲੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮੇਰੀ ਹੱਤਿਆ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ- ਸਵਾਮੀ ਰਾਮਦੇਵ

ਲਖਨਊ: ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਕੁੱਦਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁਧ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਯਾਤਰਾ ਕੱਢ ਰਹੇ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਤਿਆ ਬਾਰੇ ਸ਼ੰਕਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਵਾਮੀ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਇੱਕ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਾਲੇ ਧਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਟਾਲ-ਮਟੋਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਬੇਈਮਾਨ ਹੈ।

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ 'ਗੰਧਲੀ ਰਾਜਨੀਤਕ' ਸਮੱਸਿਆ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਮੌਜੂਦਾ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਘਪਲੇਬਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਸਖਤ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਰਹੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਆਪ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੇਈਮਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨ ਵੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਹੱਤਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ੱਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਵੀ 'ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਉਠਾਉਣਾ' ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ।

'ਸਦਾ-ਏ-ਸਰਹੱਦ' ਬੱਸ ਸੇਵਾ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ

ਲਾਹੌਰ: ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਾਲੇ ਚਲਦੀ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਬੱਸ ਸੇਵਾ 'ਸਦਾ-ਏ-ਸਰਹੱਦ' ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਮਗਰੋਂ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਦਖਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬੱਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਡੀ.ਟੀ.ਸੀ. ਦੀ ਲਾਹੌਰ ਲਈ ਬੱਸ ਪਿਛਲੀ ਜੂਨ 'ਚ ਉਦੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਂਜ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਟੂਰਿਜ਼ਮ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਬੱਸ ਭਾਰਤੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇ ਹੇਠ ਦਿੱਲੀ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ ਸੀ।

ATM's & Credit Card Terminals at Lowest Prices! No Hidden Fees.

Merchant Accounts-Grocery, Motels, Limos/Taxis, Gas stations.
Credit card terminals -Verifone, Hypercom...
Transfer existing CC processing to us for lower rates.
99% approved same day. We specialize in high risk businesses.
ATMs - TRANAX/TRITON/WRG, starting at \$69/mo.*
(Perfect for retail stores, hotels, gas stations, etc.)
Need Money? We provide cash advance against credit card processing with NO collateral or personal guarantee.
Online Data Corp. is a registered ISO/MSP of Wells Fargo Bank N.A.
*Credit restrictions apply.

Call SAGAR HANDA at: 773-416-8526
or 773-935-VISA, SagarATM@yahoo.com

www.GoldCoastATM.com

FREE CREDIT CARD TERMINAL!

ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ

ਘਰਾਂ/ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਟੀ ਦਾ ਕਾਰਪੈਟ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਪੁਆਉ

ਦੀਵਾਨ ਐਵਨਿਊ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਟੋਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹੋ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਰੱਗ ਹਰ ਇਕ ਕਵਾਲਿਟੀ ਵਿਚ, ਕੀਮਤਾਂ ਇਨੀਆਂ ਘੱਟ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ! ਆਓ! ਦੇਖੋ ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਨਵਾਂ ਤੇ ਬੇਹਤਰੀਨ ਚੋਣ ਭਰਪੂਰ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਸ਼ੋਅਰੂਮ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

The Karn Gill Radio Show TUESDAY(S) 8:00 PM till 9:00 PM 680/690 AM

Karn Gill, Realtor
44644 Ann Arbor Road Suite A
Plymouth, MI 48170
Cell: (734) 612-9984
Email: KarnGill@Hotmail.com
Website: www.KarnGill.com

COLDWELL BANKER Preferred, Realtors

Serving Michigan's Greater Detroit Communities

Topics:
-Bollywood Movie Songs
-Discussions / Debates
-Community Events
-Every Day Issues
-Interviews

Language:
- Hindi
- English
- Punjabi
- Gujarati
- Urdu

If you want to buy or sell a home in Michigan always go with the winner!

ਫਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟ, ਆਰਡਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਕਾਰਪੈਟ ਪਾਵਾਂਗੇ

Same day service in Chicago and suburbs

Amar Carpets Inc

ਵੈਸਟਰਨ ਅਵੈਨਿਊ ਤੋਂ ਅਧਾ ਬਲਾਕ ਵੈਸਟ, 2423 W Devon Ave. Chicago IL 60659

ਕਾਲ ਕਰੋ : ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

Ph: 773-508-5253, 773-507-8043, Fax: 773-508-5249

Punjab Times

Established in 2000
11th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018

Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388

Editor:

Amolak Singh Jammu
Astt. Editor:
Jaspreet Kaur
Kuljeet Singh

Graphics:

Mandeep Singh

Photographer

Kamaljit Singh Viridi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists

Ashok Bhaura
Tarlochan Singh Dupalpur
Baljit Basi
Prof. Kulwant S. Romana

California Bureau:

Mandeep Mann
661-889-1927
Shiara Dhindsa
Photographer
661-703-6664

Director Community & Business Relations:

Sunita Chopra
Ph:773-370-7106

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Michigan, Wisconsin, Ohio, Iowa, Mississippi, Arkansas, Texas, Nevada, Virginia, Oregon, Arizona, Georgia, Florida, Massachusetts, Washington, Kansas, Minnesota, New York

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 80 ਡਾਲਰ,
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 375 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਫੇਰੀ ਰੱਦ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਨਿਰਾਸ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਕਾਫੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਫੇਰੀ ਰੱਦ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਚ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਓਬਾਮਾ 6 ਤੋਂ 8 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੀ ਆਉਣਾ ਸੀ ਪਰ ਬਾਅਦ 'ਚ ਇਸ ਪ੍ਰਗਰਾਮ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਚਾਰਜ਼ੇਈ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਦੌਰੇ ਮੌਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਓਬਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਓਬਾਮਾ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪਟਕਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਸਲਿਮ ਦਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਿਸੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਰਾਮ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਓਬਾਮਾ ਨਾਲ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਟਾਮ ਡੋਨੀਲੋਨ, ਵਣਜ ਮੰਤਰੀ ਗੈਰੀ ਲਾਕ, ਖੇਤੀ ਮੰਤਰੀ ਟਾਮ ਵਿਲਸਾਕ ਤੇ ਯੂ.ਐਸ. ਏਡ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਰਾਜੀਵ ਸਾਹ ਤੇ ਟਿਮੋਥੀ ਗਿਬਨਰ ਵੀ ਭਾਰਤ ਜਾਣਗੇ। ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਪਤਨੀ ਮਿਸ਼ੇਲ ਓਬਾਮਾ ਵੀ ਭਾਰਤ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਸਾਸ਼ਾ ਤੇ ਮਾਲੀਆ

ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ।
ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਮਰੀਕੀ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਉਪ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਨ ਰੋਡਜ਼ ਨੇ ਓਬਾਮਾ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੌਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਜਾਰੀ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਹਿਮਾਯੂੰ ਮਕਬਰੇ 'ਚ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ

'ਚ 8 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਧਿਰ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਐਮ), ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ., ਆਰ. ਐਸ. ਪੀ. ਤੇ ਅਗਾਮੀ ਸੰਘ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਬਿਆਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਨ।

ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਦਾ ਖਤਰਾ-ਓਬਾਮਾ
ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਰਹੇ ਦੋ ਮਾਲ ਵਾਹਕ ਜਹਾਜ਼ਾਂ 'ਚ ਵਿਸਫੋਟਕ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਖਤਰਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸਫੋਟਕ ਯਮਨ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਜਾ ਰਹੇ ਦੋ ਮਾਲ ਵਾਹਕ ਜਹਾਜ਼ਾਂ 'ਚੋਂ ਮਿਲੇ ਹਨ।
ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਅਤਿਵਾਦੀ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਸੀਨੀਅਰ ਖੁਫ਼ੀਆ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਕੀ ਵਿਸਫੋਟਕ ਯਮਨ ਤੋਂ ਉਡਾਣ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋ ਜਹਾਜ਼ਾਂ 'ਚੋਂ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇੱਕ ਲੰਦਨ ਤੇ ਦੂਜਾ ਦੁਬਈ ਵਿੱਚ ਰੁਕਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਜਹਾਜ਼ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੀ। ਯਮਨ ਅੱਲ ਕਾਇਦਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਗੜ੍ਹ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਸੱਕੀ ਪੈਕਟ ਹੋਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੰਦਨ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਜਹਾਜ਼ ਬਰਤਾਨੀਆ ਤੇ ਦੁਬਈ ਰੁਕੇ ਸਨ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵਿਸਫੋਟਕਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਯਮਨ ਤੋਂ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 5 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਗੇ ਤੇ 6 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਥੇ ਤਾਜ ਹੋਟਲ 'ਤੇ ਹੋਏ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਯਾਦ 'ਚ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਮਾਰੋਹ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਾਂਧੀ ਅਜਾਇਬ ਘਰ 'ਚ ਜਾਣਗੇ। ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਤੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਸੰਮੇਲਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਗੇ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ 7 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਓਬਾਮਾ ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਜਾਣਗੇ ਤੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਣਗੇ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ 8 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਓਬਾਮਾ ਰਾਜਘਾਟ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਇਜਲਾਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਪਾਟਿਲ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਵਨ 'ਚ ਰਹਿਣਗੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਭਾਰਤ ਫੇਰੀ ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹੌਲ ਗਰਮਾਇਆ

ਅੰਦਰਲੇ ਗਿਲੇ-ਸਿਕਿਵਿਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਚਾਰਜ਼ੇਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨਾਲ ਰਾਜਸਥਾਨ 'ਚ ਦਾਸ ਫ਼ਾਰਮ ਉਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨਗੇ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਟਾਲਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚ ਪਈ ਫੁੱਟ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ 'ਚ ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਪ੍ਰੇਮ ਕੁਮਾਰ ਧੂਮਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਤੇ ਬੁਲਾਰੇ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ

ਬਰਨਾਲਾ, ਬਠਿੰਡਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਮਾਨਸਾ, ਮੁਕਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਸਿਆਸੀ ਅਸਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਗੋਵਾਲ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਨੇਤਾ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਜੂਨ-ਜੁਲਾਈ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ 26 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਪੱਕੀ ਰੁਖ਼ਸਤ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣਗੇ। ਉੱਜ ਸ੍ਰੀ ਬਰਨਾਲਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੀ 5 ਸਾਲਾ ਮਿਆਦ ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਰਾਹੀਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਣ ਤੇ ਜਾਸੂਸੀ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ।

ਸਾਬਕਾ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰ ਦੌਰੇ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਵੀ ਵਿੱਢੀਆਂ। ਰਿਕਾਰਡ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਕਿਧਰੇ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਵੀ ਪੀਤਾ ਹੋਵਾਂ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਤੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਰਨਾਲਾ ਆਪਣੇ ਦੌਰਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਸੁਰ 'ਚ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਕਾਬਲ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ 'ਚ ਸਿਆਣੇ ਆਗੂਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਰਨਾਲਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲੋਗੋਵਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਬਰਨਾਲਾ ਦਾ ਰਾਬਤਾ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਰਨਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਤੇ ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸ਼ਰੋਆਮ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬ) ਦੀ ਅਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਅਲੋਚਨਾ ਤੋਂ ਬੌਖਲਾ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ

ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਰਨਾਲਾ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਖਿਲਾਫ ਨਿਜੀ, ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਸੰਗਰੂਰ, ਪਟਿਆਲਾ,

ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਗੋਵਾਲ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਰਨਾ ਧੜੇ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ 1920 ਤੇ ਹੋਰ ਹਮਖਿਆਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਨਸੇਅ ਹੈ ਕਿ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ

- ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ**
ਬੀਬੀ ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ (ਡਾ.)	ਸ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ	ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ
ਸ੍ਰੀ ਸੰਨੀ ਧੂੜ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ)	ਸ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ	ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਸ
ਪ੍ਰੋ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ	ਸ੍ਰੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ	ਸ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੁਰਾ
ਸ. ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ	ਸ. ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ	ਸ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ	ਸ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ)
ਸ. ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ	ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ (ਮਿਲਵਾਕੀ)	
ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ		

ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ: ਰਣਇੰਦਰ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਭਖਾਏ ਮੁੱਦੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬੀ ਰੋਖਾ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਰਹਿ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਣ।

ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਹੀ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦੁਰਅੰਦੇਸ਼ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, 'ਉਹ (ਮਨਪ੍ਰੀਤ) ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ (ਵਾਈ.ਪੀ.ਐਸ. ਪਟਿਆਲਾ) ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਨਾਵਰ ਸਕੂਲ ਦਾ ਨਹੀਂ।'

ਜਲਦੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੋਣ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪਿਛੋਂ ਯੂਥ ਵਿੰਗ ਵਧੇਰੇ

ਦਲ ਵਾਂਗ ਹਵਾ 'ਚ ਤਲਵਾਰਾਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਰਾਜਨੀਤੀ

ਆਪ ਲੈਣਗੇ।

ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨਾਲ

ਸ੍ਰੀ ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਬਹੁ-ਕਰੋੜੀ ਸਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਘੁਟਾਲੇ ਸਬੰਧੀ ਪੇਸ਼ੀ ਭੁਗਤਣ ਉਪਰੰਤ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਦਾਮਾਦ ਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਿਚੀ, ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਚੌਧਰੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਜਗਜੀਵਨਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੋਰਾਹਾ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਘੁਲਾਲ, ਮੇਜਰ ਮੁੱਲਾਪੁਰ, ਸੁਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ ਆਦਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਰਕਰਾਂ ਵਿਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ ਪੂਰੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ।

ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਦਾ ਯੂਥ ਵਿੰਗ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ

ਕਰੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਰਕਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਝੂਠੇ ਪਰਚੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਕੈਪਟਨ

ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਚੌਧਰੀ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਵਿੱਤੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਲੱਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ 12 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਦਾ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠ ਪਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਗਰੀਬਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੰਡ ਰਹੀ।

ਪੇਸ਼ੀ ਭੁਗਤਣ ਮੌਕੇ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਰਕਰ ਤੇ ਆਗੂ ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਪੁੱਜੇ। ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਘੁਲਾਲ, ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਕਮਾਲਪੁਰੀ, ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਖਾਈ, ਬੀਬੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਕੌਰ ਖੰਗੂੜਾ, ਮੇਜਰ ਮੁੱਲਾਪੁਰ, ਜਗਜੀਵਨ ਪਾਲ ਗਿੱਲ, ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਮਹਿਰਾਜ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਰਪੰਚ ਕਾਬਲ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਹਰਾਜ, ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਸੇਮਾ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਵਾਪਸ ਮਿਲਿਆ

ਮੁਹਾਲੀ: ਵਧੀਕ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ (ਸੀਨੀਅਰ ਡਿਵੀਜ਼ਨ) ਰਜਿੰਦਰ ਅਗਰਵਾਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪਾਸਪੋਰਟ ਲੈਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਸਪੋਰਟ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਮੁਚੱਲਕਾ ਅਤੇ ਇੰਨੀ ਰਕਮ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਬਾਂਡ ਭਰਨ ਮਗਰੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਡੀਲਰ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਭਰਵਾਲ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਬਾਂਡ ਭਰਿਆ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਯੂਥ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਕੌਮੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਤੇ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਹਰਸੁਖਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੱਬੀ ਬਾਦਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਯੋਜਨਾ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਨ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜਥੇਦਾਰ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਬਡਾਲੀ, ਬਨੂਤ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜਸਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨੀ, ਡੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਦਿਓ, ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਪਰਵੀਨ ਕੁਮਾਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਹਾਲੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਾਦਲ, ਪੁੱਤਰ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਸਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 10 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬੀਤੀ ਪਹਿਲੀ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾਮੀ ਤੇ ਬੇਨਾਮੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਫੌਜਦਾਰੀ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਾਦਲ, ਪੁੱਤਰ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਓ.ਐਸ.ਡੀ. ਨਿਰਪਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਪੀ, ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ, ਜਗਨੰਦਨ ਸਿੰਘ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਪਵਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੀਤੀ 4 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਮੁਹਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਮੁਚੱਲਕੇ ਅਤੇ ਇੰਨੀ ਰਕਮ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਬਾਂਡ ਭਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਾਦਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਨਿਰੋਤਮ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਿਨ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਸਨ।

ਉਧਰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਭਗੋੜਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੰਵਰਾ (ਬਾਦਲ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਓ.ਐਸ.ਡੀ.), ਵਿੱਪੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਪਿੱਕੀ ਗਰੇਵਰ, ਅਸੀਸ ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਇਹ ਕੇਸ ਹਾਲੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਹਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਜਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਵਲ ਭਗੋੜੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁੜ ਤੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਬਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਜ਼ੀਲੈਂਸ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਭਗੋੜੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

www.punjabtimesusa.com

Matrimonials

ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਲੋੜ

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਬਰਾੜ, 37 ਸਾਲ, ਕੱਦ 6'11", ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਜਾਂ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਲੜਕੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 503-409-4844

Jat Sikh parents seek suitable match for their US born, handsome, clean shave, 26/6"-1" Engineer son, manager in a top 50 national corporation. Contact: happy202099@yahoo.com

Alliance for handsome, clean shaven, sincere, God fearing, 43, 5'-7" Sikh boy. Masters in Edu., Bachelor in Computer math from US, teaching professional, divorcees considered, cast no bar, Ph: 323-573-9315, e-mail: Singhb1@yahoo.com

Match for clean shaven, handsome, Saini boy 36, 5'11", US citizen, divorcee, Veterinary doctor. Girl from California will be prefer. Contact at raj@gfbontime.com

ਵਰ ਦੀ ਲੋੜ

ਬ੍ਰਾਹਮਣ 27 ਸਾਲਾ, 5'6", ਸੁਨੱਖੀ, ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਅਸਟਰੇਲੀਆ ਰਹਿ ਰਹੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਲੜਕੀ ਲਈ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਵਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਾਤਪਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ, ਕੁੰਡਲੀ ਮਿਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ। ਕਾਲ ਕਰੋ: 61-430907199 ਜਾਂ e-mail: sonamlovesu21@yahoo.com

Suitable match for Khatri Sikh pretty girl 28, Canadian born UBC educated I.I.B. honors, currently pursuing at Kingston varsity London. Call 604-261-9555 & email bio data/photo to Dalipmehta@hotmail.com

US citizen vegetarian, professional match for pretty, sincere, honest, obedient and never married girl, in her 30, 5'-2". Only serious inquiries, cast no bar: Singhb1@yahoo.com

www.punjabtimesusa.com

Easy Travel Inc.

Consolidator of Major Airlines

ਸਸਤੀਆਂ ਹਵਾਈ ਟਿਕਟਾਂ

Detroit-Delhi \$1110
Chicago-Delhi \$1050

Tel: 734-451-9526, Toll Free 866-51-INDIA

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@yahoo.com

Lowest Fares With Excellent Service

AMERICAN AIR,
CONTINENTAL AIR

JET AIRWAYS
DELTA, AIR INDIA,
KLM, LUFTHANSA.

For Emergency
Call anytime at

847-673-3825

EARLY BIRD SALE!!!!

India \$545
London \$250

www.punjabtimesusa.com

ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ Punjabi Dhaba North Shore Banquet

Fine Indian Cuisine

Restaurant & Banquet Hall

2525 W. Devon Ave., Chicago IL 60659

Lunch & Dinner Buffet

ਆਪਣੀ ਅਗਲੀ ਪਾਰਟੀ ਬੁਕ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰੀਨ ਸੇਵਾ ਲਈ ਦੇਵ ਜਾਂ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰੋ

773-262-2080, 773-764-9392

ਅਸੀਂ ਨਾਨ ਅਤੇ ਤੰਦੂਰੀ ਚਿਕਨ ਤੰਦੂਰ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਤੁਹਾਡੇ ਟੇਬਲ ਤੇ ਪਰੋਸਦੇ ਹਾਂ

Desi Bazar

916 E. Main Street #118, Greenwood, IN, 46143

Tel: 317-888-2040, Fax: 317-887-6116

We specialize in all kind of Indian Groceries and Sweets

- FRESH VEGETABLES EVERY THURSDAY
- FRESH GOAT MEAT

10% off on all Gurudwara supplies and Religious programs!!

We Are Open 7 Days a Week

ਖੁਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਸਟੋਰ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਦੇਸੀ ਬਾਜ਼ਾਰ

ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਛੇ ਗੈਰ-ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਵਾਇਆ ਇਨਸਾਫ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਲਈ ਇਹ ਬੜੀ ਸ਼ਰਮ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨਵੰਬਰ 1984 'ਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਬੂਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 26 ਵਰਿਆਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ 3323 ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਗੱਲ ਖੁਦ ਕਬੂਲੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ 26 ਵਰ੍ਹੇ ਦੇਸ਼ੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਬੂਤ ਲੱਭਣ 'ਚ ਗਵਾਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅੱਠ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਬਣੀਆਂ 10 ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਉਪਰਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਬਣੇ 3 ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ 10 ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਹੱਥ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ।

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਉਸ ਦੇ ਬੇਟੇ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ 2 ਦਸੰਬਰ 1989 ਤੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੱਕ ਕੁੱਲ 10 ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਵਾਜਪਾਈ ਤੇ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋ ਵਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ। ਭਾਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਈਆਂ 10 ਸਰਕਾਰਾਂ 'ਚੋਂ 6 ਸਰਕਾਰਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥਕ ਪਾਰਟੀ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਦੇ ਆਗੂ ਆਪਣੀ ਭਾਈਵਾਲ ਪਾਰਟੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਸੱਤਾ ਦਾ ਸੁੱਖ ਭੋਗਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਵਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ 3 ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ 7 ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ

ਪਰ 26 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਅੱਜ ਵੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ 'ਚ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਬਣੇ ਤਿੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ 'ਚ ਮਰਵਾਹਾ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਮਿਸ਼ਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਨਾਨਾਵਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਦਕਿ ਸੱਤ ਕਮੇਟੀਆਂ 'ਚ ਢਿੱਲੋਂ ਕਮੇਟੀ, ਕਪੂਰ-ਮਿੱਤਲ ਕਮੇਟੀ, ਜੈਨ-ਬੈਨਰਜੀ ਕਮੇਟੀ, ਆਹੂਜਾ ਕਮੇਟੀ, ਪੋਟੀ ਰੋਸ਼ਾ ਕਮੇਟੀ, ਜੈਨ-ਅਗਰਵਾਲ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਨਰੂਲਾ ਕਮੇਟੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵਧੀਕ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੇਦ ਮਰਵਾਹਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਮਰਵਾਹਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ 1985 ਦੇ ਅੱਧ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਮਰਵਾਹਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਜਾਂਚ ਤਕਰੀਬਨ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਸੀ ਪਰ

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਲੈ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਿਸ਼ਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸ੍ਰੀ ਮਰਵਾਹਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਮਿਸ਼ਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਸ

ਵੇਲੇ ਦੇ ਜੱਜ ਜਸਟਿਸ ਰੰਗਾਨਾਥ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਮਈ 1985 'ਚ ਬਣੇ ਮਿਸ਼ਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਅਗਸਤ 1986 ਤਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਰਿਪੋਰਟ ਫਰਵਰੀ 1987 'ਚ ਜਨਤਕ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਜਸਟਿਸ ਮਿਸ਼ਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕੋਮੀਕ੍ਰਿਤ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਕਿ ਹਰ ਵਪਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਹੋਈ ਲੁੱਟ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ 'ਦਾਅਵੇ' ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 23 ਫਰਵਰੀ 1987 ਨੂੰ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆ ਕੇ ਫਰਵਰੀ 1990 ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਸਟਿਸ ਦਲੀਪ ਕਪੂਰ ਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਕੁਸਮ ਮਿੱਤਲ ਦੀ ਕਪੂਰ-ਮਿੱਤਲ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ 72 ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ 30 ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅੱਜ ਤਾਈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ ਮਾਰਚ 1987 ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜੈਨ ਬੈਨਰਜੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜ ਜਸਟਿਸ ਐਮ.ਐਲ. ਜੈਨ ਤੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਆਈ.ਜੀ. ਪੁਲਿਸ ਏ.ਕੇ. ਬੈਨਰਜੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਸਹਿਦੇਸ਼ੀ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਗੁਪਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗਠਨ ਨੂੰ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ ਅਗਸਤ 1987 ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਆਹੂਜਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹੀ

ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2733 ਦੱਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਧਿਕਾਰਤ ਗਿਣਤੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਸਤੰਬਰ 1990 ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੋਟੀ ਰੋਸ਼ਾ ਕਮੇਟੀ ਜੈਨ- ਬੈਨਰਜੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੀ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਵੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਜੱਜ ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਡੀ. ਜੈਨ ਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਡੀ. ਕੇ. ਅਗਰਵਾਲ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਦਸੰਬਰ 90 ਤੋਂ ਅਗਸਤ 93 ਤੱਕ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂਆਂ ਐਚ.ਕੇ. ਐਲ. ਭਗਤ, ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ, ਧਰਮ ਦਾਸ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕੇਸ ਦਰਜ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਦਸੰਬਰ 1993 ਤੋਂ ਜਨਵਰੀ 94 ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਰੂਲਾ ਕਮੇਟੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਮਦਨ ਲਾਲ ਖੁਰਾਣਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੈਫ਼. ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵੀ ਭਗਤ, ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਤੇ ਟਾਈਟਲਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਢਿੱਲੇ ਰਵੱਈਏ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਦਸੰਬਰ 1994 'ਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਜੱਜ ਜਸਟਿਸ ਜੀ.ਟੀ. ਨਾਨਾਵਤੀ ਵੱਲੋਂ ਸੰਨ 2000 ਤੋਂ ਫਰਵਰੀ 2005 ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਜਾਂਚ ਮਗਰੋਂ ਦਿੱਤੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਟਾਈਟਲਰ, ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਤੇ ਭਗਤ ਵਿਰੁੱਧ ਇਹ ਸਬੂਤ ਪਾਏ ਗਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰ ਹਜ਼ੂਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। 1984 'ਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਐਸ.ਸੀ. ਟੰਡਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ 'ਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਖਰਚੇ ਦਾ ਬੋਝ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਉਠਾਏਗਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਫੰਡਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਬਜਟ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਦਸ ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਕਰੀਬ ਘਾਟਾ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਕੁੱਲ ਭਾਰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਉਪ ਕੁਲਪਤੀ ਪ੍ਰੋ. ਆਰ.ਸੀ. ਸੋਬਤੀ ਨੇ ਅੱਜ ਇੱਥੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਨਾਨ-ਟੀਚਿੰਗ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨਵੇਂ ਤਨਖਾਹ ਸਕੇਲ ਦੇ 50 ਫੀਸਦੀ ਬਕਾਏ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਨਵੇਂ ਦਰਜੇ ਤਹਿਤ ਕੈਂਪਸ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਸੈਂਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ 27 ਫੀਸਦੀ ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਫੰਡਡ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਲੇਖਾਕਾਰ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਬਕਾਏ ਦੀ 50 ਫੀਸਦੀ ਰਕਮ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨ

ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਕੈਂਪਸ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਸੈਂਟਰਾਂ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ 15 ਨਵੰਬਰ ਤਕ ਬਕਾਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਸਮੇਤ ਦੂਜੇ ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 30 ਫੀਸਦੀ ਬਕਾਇਆ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਵਲ 20 ਫੀਸਦੀ ਬਕਾਇਆ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬਕਾਏ ਮਿਲਣੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਹੇ ਨਵੇਂ ਸਕੇਲਾਂ ਲਈ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਸੋਬਤੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 50 ਫੀਸਦੀ ਬਕਾਏ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਲੱਖ, ਰੀਡਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਅਤੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਨੂੰ 1.25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮਿਲਣਗੇ। ਨਾਨ-ਟੀਚਿੰਗ ਅਮਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਰਜਾ ਅੱਵਲ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਦਰਜਾ ਦੇ ਨੂੰ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਤਕ ਮਿਲਣਗੇ। ਦਰਜਾ ਤਿੰਨ ਨੂੰ ਬਕਾਏ ਦੀ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਵੇਂ ਦਰਜੇ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਜੋੜੀ ਗਈ।

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ

ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ

ਰੀਫਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈ ਲੋਡ

- *Fuel advance
- *We pay every 15 days (after complete paper work). Every 1st & 15 of month.
- *We pay for toll and help for repair on road
- *No forced dispatch

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮਿਡਵੈਸਟ ਤੋਂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ, ਮਿਡਵੈਸਟ ਤੋਂ ਟੈਕਸਸ, ਮਿਡਵੈਸਟ ਤੋਂ ਨਾਰਥ-ਈਸਟ, ਨਾਰਥ-ਈਸਟ ਤੋਂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਰੂਟ ਹਨ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ-ਫੋਨ: 317-702-6452

Somal Trucking Company
Novelsville, IN, Ph: 317-702-6452

ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਵੇਚ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਮੋਹਾਲੀ, ਪੰਚਕੂਲਾ ਅਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਵੇਚ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਪੁਨੀਆ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ: 94173-34049

ਅਸੀਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਮੇਲਾ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ

‘ਯੁਗਾਂਤਰ ਆਸ਼ਰਮ’ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹਾਉਣ ਖ਼ਾਤਿਰ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ

ਜਲੰਧਰ: ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ 19ਵਾਂ ਮੇਲਾ ਇੱਥੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਅਹਿਦ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਅਮਰੀਕਾ ਸਥਿਤ ‘ਯੁਗਾਂਤਰ ਆਸ਼ਰਮ’ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹਾਉਣ ਖ਼ਾਤਿਰ ਹਰ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ 2013 ਵਿਚ ਗਦਰ ਦੀ ਆ ਰਹੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਤੱਕ ਗਦਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਲਾਮਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਹਰ ਸਾਲ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਭਰਦਾ ਇਹ ਮੇਲਾ ਐਤਕੀ ਸ਼ਹਿਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਚਾਰ ਦਿਨ ਚੱਲੇ ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੱਕ ਹਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਕਲਾ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੇ ਰਹੇ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਖ਼ਰੀਦ-ਓ-ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਂਗ ਰਿਕਾਰਡਤੋਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਬਨ 75 ਸਟਾਲਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ 6 ਲੱਖ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਕੀਆਂ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਜੋ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦਾ ਵਿਰਾਟ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਵਿਚ ਲੋਕ ਹੁਣ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਥੇ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਜਾਣਕਾਰ ਜਣਾ ਪੁੱਜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਲੇ ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ ਦਿਨ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਭਰਵੇਂ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਤਰੱਕਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ‘ਯੁਗਾਂਤਰ ਆਸ਼ਰਮ’ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਰਤੀ ਸਫ਼ਾਰਤਖਾਨੇ ਕੋਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਜਾਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਆਗਿਆ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਉਂ

ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਤਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਡੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਗਦਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰਸਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਨ। ਇਉਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਨਕਲਾਬ ਵੱਲ ਕਦਮ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਝੰਡੇ ਦੀ ਰਸਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯਾਦਗਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਦਰੀ ਸੂਰਬੀਰ ਧਰਮ, ਜਾਤ, ਨਸਲ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸੀਸ ਤਲੀ ‘ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਲੜੋ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣਾ ਗਏ। ਹੁਣ ਇਸੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ। ਡਾ. ਹਰੀਸ਼ ਪੁਰੀ ਨੇ ਗਦਰੀਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲਣ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ‘ਇਕਨਾਮਿਕ ਐਂਡ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਵੀਕਲੀ’ (ਈ.ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.) ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਡਟ ਕੇ ਹਿਮਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੌਤਮ ਨਵਲਖਾ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਸ਼ਰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ ਕਿ ਇਉਂ ਦਰਤੋਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲੜਨਾ ਹੈ। ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਲੀ, ਪ੍ਰੋ. ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਾ, ਪ੍ਰੋ. ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਥੀ ਪੰਡਿਤ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਲਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਧਰਮਪੁਰਾ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ, ਦੇਵ ਰਾਜ ਨਈਅਰ ਤੇ ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਬਾਂਸਲ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗਦਰ ਰੰਗਮੰਚ ਮੰਦੇਕੋ ਨੇ ਨਾਟਕ ‘ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਸੁਰੂਆਤ ਹੈ’ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਆਈ ਜੋਤੀ ਚਾਰਲ-

ਵਿਨੋ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ‘ਦ ਪੀਪਲਜ਼ ਵਾਇਸ’ ਦੇ ਫਿਲਮ ਸ਼ੋਅ ਵਿਚ ਸਾਹਿਰ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਕਲਾਕਾਰ ਨਸੀਬੋ ਦੇ ਗਾਏ ਗੀਤ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ‘ਜ਼ੁਲਮ ਔਰ ਅਮਨ’ ਨੇ ਕਈ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਦਲਜੀਤ ਅਮੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬਿਲਗਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਮਰਨ ਕਲੇਰ ਵੱਲੋਂ

ਗਦਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਹੋਕਾ

ਬਣਾਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ‘ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਦਾ ਚਿਰਾਗ’ ਦਿਖਾਈ ਗਈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਆਨੰਦ ਪਟਵਰਧਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਸੰਗੀਤ ਵੀਡੀਓ ‘ਏ ਰਿਬਨ ਫਾਰ ਪੀਸ’ ਚਾਰਲੀ ਚੈਪਲਿਨ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਏ ਡੌਗਜ਼ ਲਾਈਫ’ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਗੌਰ ਰਜਾ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਇਨਕਲਾਬ’ ਦਿਖਾਈ ਗਈ।

ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਿੰਦਰਜੀਤ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਜੌਹਲ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਭੰਡਾਲ, ਕਵਿੰਦਰ ਚਾਂਦ, ਜਸਵਿੰਦਰ, ਸੁਖਵੰਤ, ਮਦਨ ਵੀਰਾ, ਸਤੀਸ਼ ਗੁਲਾਟੀ, ਜਗਵਿੰਦਰ ਜੋਧਾ, ਸ਼ਬਦੀਸ਼, ਜਗਤਾਰ ਸੋਖਾ, ਪੁਨਮ ਕੌਸਰ, ਅਨੂ ਬਾਲਾ ਨੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ। ਸਟੇਜ ਸੰਚਾਲਨ ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਖਟਕ, ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ, ਹਰਭਜਨ ਹੁੰਦਲ, ਅਜਾਇਬ ਕਮਲ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ (ਅਮਰੀਕਾ), ਅਨੂਪ ਵਿਰਕ, ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਤੇ ਮੰਗਤ ਰਾਮ ਪਾਸਲਾ ਬੈਠੇ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ, ਗਾਇਨ, ਚਿੱਤਰਕਲਾ ਅਤੇ ਕੁਇਜ਼ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ‘ਗੈਰਤ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਅਣਮੁੱਖੀ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਹਕੀਕਤ’ ਸੀ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ 50 ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ

ਇਸ ਰੂਤੀਵਾਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਛੁੱਡ ਸੁੱਟਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਤਲਾਂ ਖਿਲਾਫ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਡਾ. ਪਰੇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇੰਨੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਚਿੱਤਰਕਲਾ ਅਤੇ ਕੁਇਜ਼ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵੀ ਗਦਰੀਆਂ, ਨੌਜਵਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਸਨ।

ਰਾਤ ਭਰ ਖੇਡੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਔਲਖ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਨਾਟਕ ‘ਐਸੇ ਜਨ ਵਿਚਲੇ ਸੰਸਾਰ’, ਕੇਵਲ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਹਰਵਿੰਦਰ ਦੀਵਾਨਾ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ‘ਰਾਜਿਆ ਰਾਜ ਕਰੋਦਿਆ’, ਪਾਲੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਜਸਕਰਨ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ‘ਪਿਆਸਾ ਕਾਂ’, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਕੇਵਲ ਧਾਲੀਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ‘ਜੰਗਲ ਬੋਲਦਾ ਹੈ’, ਸ਼ੇਖਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਕੀਰਤੀ ਕਿਰਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ‘ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ’ ਅਤੇ ਉਦੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸ਼ਬਦੀਸ਼ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਅਨੀਤਾ

ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਨਾਟਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਗਾਇਕੀ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਸਭ ਤੋਂ ਜੋਸ਼ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਗੀਤਾਂ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰੂਹ ਤੱਕ ਝੰਜੋੜ ਸੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਵੱਲ ਕਦਮ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ‘ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਰਤ ਸਭਾ ਦਾ ਪੈਗਾਮ, ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਸੰਗਰਾਮ’ ਦੇ ਨਾਅਰਿਆਂ ਨਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ। ਆਸਾਮ ਅਤੇ ਕੇਰਲ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਪਾਸ਼ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਵਿਤਾ ‘ਸਭ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਨਾਕ’ ਜਦੋਂ ਗਾ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਸਭ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਏ। ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਪੱਡਾ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗੀਤ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਗੂੰਜਦੇ ਰਹੇ। ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਯਾਦਗਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸਕੱਤਰ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿੰਗ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੈਂਬਰ ਰਘਵੀਰ ਕੌਰ, ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸਮਰਾਵਾਂ, ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਰਾਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ, ਜਗਰੂਪ, ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਮ ਮਾਤੀਮੇਘਾ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਭੰਡਾਲ, ਗੁਰਮੀਤ ਢੱਡਾ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ ਬੰਡਾਲ, ਦਲਬੀਰ ਕੌਰ ਨੇ ਭਰਵੀਂ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਚਾਰੇ ਦਿਨ ਲੰਗਰ ਚੱਲਿਆ।

ਭਾਈ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੈਰੋਲ ‘ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸਾਲ 2005 ‘ਚ ਸਤਿਆਮ ਤੇ ਲਿਬਰਟੀ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ ‘ਚ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦੇ ਸ਼ੱਕੀ ਖਾਤਕੂ ਭਾਈ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰੋਲ ‘ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਭਾਈ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬਰਸੀ ਸਮਾਗਮ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਸੀ ਪਰ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਚੌਹਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ‘ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਬਰਸੀ ਸਮਾਗਮ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਪਰਿਵਾਰਕ ਝਗੜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭਾਈ ਵਧਾਵਾ ਸਿੰਘ ਬੱਬਰ ਦੇ ਨੇਤਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 14 ਜੁਲਾਈ 2005 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

PANNUN THE LAW FIRM **ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ**
ATTORNEYS & COUNSELLORS **ਅਟਾਰਨੀ ਐਟ ਲਾਅ**

ਤੁਹਾਡਾ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੇਸ ਬੰਦ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਡੀਪੋਰਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ?
ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ

ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਾਅ	ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਕੇਸਿਜ਼
☐ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਅਪੀਲਜ਼	☐ ਬੋਰਡ ਆਫ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਪੀਲਜ਼
☐ ਰੀਲੀਜ਼ਿਅਸ ਵਰਕਰਜ਼	☐ 9th & 2nd ਸਰਕਿਟ ਅਪੀਲਜ਼
☐ ਬੋਨਾਫਾਇਡ ਅਸਾਇਲਮ ਪਟੀਸ਼ਨਜ਼	☐ ਕੈਨਸੇਲੇਸ਼ਨ ਆਫ ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ

NEW YORK: T 718.672.8000 | JACKSON HEIGHTS, NY 11370

CALIFORNIA: T 510.796.9000 | 3930 CIVIC CENTER DR. SUITE 170 FREMONT, CA 94538

Law Office of Navdeep S. Jhaj

Immigration Law Attorney

General Legal Practice

Navdeep S. Jhaj
Member, American Immigration Lawyers Association

Estate Planning
Personal Injury
Bankruptcy

ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

- ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ
- ਜਨਰਲ ਲਾਅ
- ਪਰਸਨਲ ਇੰਜਰੀ
- ਬੈਂਕਰਪਸੀ
- ਐਸਟੇਟ ਪਲਾਨਿੰਗ

1930 W Hubbard, 2nd Floor, Chicago, IL 60622
Voice: 312.404.8893, Fax: 312.243.2277
email: navjhaj@me.com

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਰੀਫਰ ਰੈਂਟ ਅਤੇ ਲੀਜ਼ ‘ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਰੂਟ ਹਨ
CA To East Coast & Back
MO To East Coast & Back

ਪੇਪਰ ਸਹੀ ਮਿਲਣ ‘ਤੇ ਪੈਸੇ ਤੁਰੰਤ

ਡਿਸਪੈਚ 24 ਘੰਟੇ, ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਉਪਲਬਧ ਹੈ

Mobal Trucking, Inc.
12 Aspen Ridge Ct.,
St Peters, MO 63376
e-mail: mal3855@charter.net

ਫਿਊਲ ਐਡਵਾਂਸ

Ph: 636-294-0770 or 314-267-4288

ਧਿਆਨ ਬਦਲੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਲੇ ਵੱਲ ਲਾਵਾਂਗੇ: ਅਮਰਿੰਦਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: “41 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਸੁਖਬੀਰ ਕੇ.ਜੀ. (ਕਿੰਡਰਗਾਰਟਨ) ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਸਿਆਸਤ ਸਿੱਖਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਟਾਹਰਾਂ ਮਾਰਨ ਵੱਲ ਨਹੀਂ।” ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਨ।

ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਰਾਜ ਚੋਗੱਪਾ ਨਾਲ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੌਰਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ‘ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ’ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ‘ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਛਾਲ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੱਟੜ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬਦਲਾਖੋਰੀ ਦਾ ਰਾਹ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, “ਹੁਣ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲੀਹ ‘ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਵੱਲ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵੱਲ ਖੁਦ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵੱਲ ਹੀ ਲਾਈ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਦਲੇਖੋਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਬੰਦ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ “ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਸਨਅਤ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਨਅਤ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮਹੀਨੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਲੰਘਣ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

“ਪੰਜਾਬ ਲੜਖੜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਉਸਾਰੂ ਖਿਆਲਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਪੰਜਾਬ ਕਿਵੇਂ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ? ਨਵੀਂ ਸਨਅਤੀ ਨੀਤੀ ਲੈ ਕੇ ਆਵੋ, ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਵਾਲੇ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸਿਸਟਮ ਬਣਾਓ ਜੋ ਉਹ ਟੀਚੇ ਤੈਅ ਕਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ‘ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਟੈਂਡ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਗਰੀਬ ਤੋਂ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ ਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗੀ ਕਿ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਿਰਫ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਤਕ ਪੁੱਜੇ। “ਤੁਸੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਇਕ ਮਰਲੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਬਦਲਣੀ ਪਵੇਗੀ।”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨਿਕੰਮੇ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਿਆ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੁਕਸਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਲ ਉਸ ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ

ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਨ ਉਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ 1998 ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਿਹਾ, ਫੇਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਦੌੜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਇਹ ਬੜਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਮਾਂ

ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤੀ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਹੀ ਉਪਜ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਪੁੱਛਣਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਹਾਂ? ਬੀਬੀ ਭੱਠਲ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹਨ? ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਹਰ ਕਿਤੇ ਇਕੱਠੇ ਜਾਵੋ। ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੋਕ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਹੈ; ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਵਕਤ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋ ਤੇ ਹੌਲੀ ਬੁਲੰਦ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕਦੇ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ‘ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ ਕੀ ਹੋਣਗੀਆਂ? ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮੁੱਢਲਾ ਕੰਮ ਰਾਜ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ 40 ਲੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉਤੇ ਕੈਪਟਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਦੌਰਾਨ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਮੁੱਦੇ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਅਖੀਰ ‘ਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਬਾਦਲ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੀਆ ਹਨ। ਉਹ ਤਕੜੇ ਉਨ ਕੇ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵਕਤ ਤੋਂ 40 ਸਾਲ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸਦੀ ਵਾਸਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਫੇਰ ਦੋ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ-ਸੁਖਬੀਰ ਅਤੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਧੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜਾ ਖੱਬੇ। ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ।

ਪੰਜਾਬ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਆਮਦਨ 20,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਿਰ 71,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਸੂਬਾ ਹਰ ਸਾਲ ਤਕਰੀਬਨ 8,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਲੀਏ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਕੌਮੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ 9% ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਟੀਚਾ 4.7% ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਸੰਕਟ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਿਵੇਂ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਾਹ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਨਵੀਂ ਸਨਅਤੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਮਿਸਾਲੀ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਹ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ? ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੋ ਕੰਮ ਕੀਤੇ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਆਮਦਨ ਅੱਜ 30,000 ਰੁਪਏ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਕਰਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿੱਥਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਸੀਂ ਨਿੱਥੂ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਬੁਟਿਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਖੇਤਾਂ ਤੋਂ ਖਪਤਕਾਰ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਲਿਆਂਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਮੰਤਵ ਖੇਤੀ ਵੰਨਗੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪੰਜ ਫਸਲਾਂ ਉਗਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਇਕਾਈਆਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਸਨਅਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ 1,07,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ 399 ਮੈਗਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਾਗੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸਨਅਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 10 ਲੱਖ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਵਤੀਰਾ ਵੀ ਬਦਲ ਗਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਨੁਕਸਾਨ ਕਿਸ ਦਾ ਹੋਇਆ? ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ। ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਨਅਤਕਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਦੌਰਾਨ ਰੁਕ ਜਾਣਗੇ। ਮੈਂ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁੜ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਉਤੇ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜ ਰੁਕਣਗੇ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਸਨਅਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹੋਵੇ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਨਵਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ਉਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਨੇ 35,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਸੱਚ ਜਾਣੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਸ, ਵੀਹ ਜਾਂ ਪੈਂਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਦੀ ਰਕਮ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਿਰਫ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਗਲਤ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ‘ਤੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, ਸਾਡੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 46 ਲੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 13 ਲੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ

ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਧੇ ਗਰੀਬ ਤੋਂ ਵੀ ਗਰੀਬ ਹਨ। ਜੇ ਮੈਂ ਸੋਚਾਂ ਕਿ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ‘ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਦੇਖੋ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਖੁਰਾਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂ? ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਕਰਕੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੌਮੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਗਾਰੰਟੀ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਕਿ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪੈਟ ਭਰ ਸਕਣ। ਸਾਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਸਾਂਵਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ‘ਚੋਂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਰੁਖ਼ਸਤ ਹੋਣ ਦੇ ਅਸਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਇਕ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਇਕ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਲੜਾਈ ਲੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਬੋੜਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਇਹ ਇਕ ਦਿਨ ‘ਚ ਕਈ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਇਹ 41ਵਾਂ ਸਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਸੁਖਬੀਰ ਉਦੋਂ ਕਿੰਡਰਗਾਰਟਨ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਿਆ ਸੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਧੰਦੇ ਦੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਲੈਣ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਈਨ 35 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਉਹ ਸੀਨ ‘ਤੇ ਉਭਰਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਦਬਾਇਆ। ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਹਮਾਇਤ ਲੈਣ ਲਈ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ‘ਚ ਡਿਗ ਜਾਵਾਂਗੇ।”

ਕੀ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲ ਲਵੇਗਾ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਖਬੀਰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਕਦਮ ਪੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ‘ਚ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੁਖਬੀਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਾਡੀ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਅੱਜ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਤੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਉਹ (ਵਰਕਰ) ਇਕ ਮੌਕੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ‘ਚ ਹਨ।

ਬਾਦਲ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਫਰਾਖਦਿਲ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਣਹਾਨੀ ਕੇਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਦਲਿਆਂ ਲਈ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਲਿਜਾਣ ‘ਤੇ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੋ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇਖੇਗੀ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਣ ‘ਤੇ ਲੱਗੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵਧੀਆ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਜੁਟਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਸ ਕੁਚੱਕਰ ‘ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ‘ਚ ਉਣਤਾਈਆਂ ਹੋਣ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਖਾਮੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਖਰੜੇ ਸਬੰਧੀ ਦਾਅਵੇ ਅਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ 12 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣਗੇ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੰਥਕ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਲਕੱਤਾ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪੀ. ਚਿਦੰਬਰਮ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਚ.ਐਸ. ਬਰਾੜ ਨੂੰ ਵੱਖ-

ਵੱਖ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸੂਚੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਘਪਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਚ.ਐਸ. ਬਰਾੜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿਚ ਉਣਤਾਈਆਂ ਅਤੇ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ

ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਘੋਖ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਲਕੱਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਖਾਮੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦੋ-ਦੋ ਅਤੇ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਪਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਕਈ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪਿਛੇ

ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਕੋਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੋਟਰ ਦੇ ਮਰਦ ਜਾਂ ਔਰਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਹਲਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਇਕ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕਲਕੱਤਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਨਿਰਪੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਕੱਤਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੋਟਰ ਫਾਰਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦਾ

ਸਮਾਂ ਇਕ ਜੂਨ ਤੋਂ 15 ਜੁਲਾਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ 14 ਅਗਸਤ ਤਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 6 ਅਗਸਤ ਤੋਂ 18 ਅਗਸਤ ਤਕ 13 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 36 ਲੱਖ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਇਕ ਜੂਨ ਤੋਂ 6 ਅਗਸਤ ਤਕ ਸਿਰਫ 16 ਲੱਖ ਵੋਟਾਂ ਬਣੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 16 ਲੱਖ ਵੋਟਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ 13 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 36 ਲੱਖ ਵੋਟਾਂ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡਾ ਘਪਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੋਟਾਂ ਗੈਰ ਸਿੱਖ ਤੇ ਪਤਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਬਾਦਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੋਨੀਆ ਤੇ ਕੈਪਟਨ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਾਪਸ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਬਦਲੇ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ 'ਚੋਂ ਬਰੀ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਦੋ ਫੌਜਦਾਰੀ ਮੁਕੱਦਮੇ 16 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਦੋ ਦੀਵਾਨੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ ਹਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਾਇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਕੈਪਟਨ ਖਿਲਾਫ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਹਰਜਾਨੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ

ਤੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ, ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਖਿਲਾਫ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੇ ਵਾਪਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਵੀ ਅਦਾਲਤੀ ਮਾਮਲਾ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ 'ਚੋਂ ਕੁਝਿੱਤਣ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਕੈਪਟਨ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਜਿਹਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਮੂਹ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਤੋਂ ਵਰਕਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਪਿਛਲੇ 4 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਬਦਲਾਲੂ ਕਾਰਵਾਈ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵੀ ਵਾਪਸ ਲਏ ਜਾਣ।

ਓਬਾਮਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਾ ਕਰੇ: ਮਾਨ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਓਬਾਮਾ 6 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਆਗੂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਸਥਾਈ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਰਤ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਆ ਰਹੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਨਾ ਦੇਣ। ਇਥੇ ਇਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਚੀਨ ਤਿੰਨ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਅਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਓਬਾਮਾ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਦੌਰੇ ਦੇ ਰੱਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਾ ਦੱਸੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਝੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਾਜਿਸ਼ ਹੇਠ ਬੇਲੋੜੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਸ ਸਾਜਿਸ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਣ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੱਦੇ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਬੇਲੋੜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਥਾਪੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਤਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਭਰੇ ਹਨ। ਸ. ਮਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵੱਲੋਂ 28 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਿਖੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਹਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸਖੀਰਾ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਤੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਇਨਕਾਰ

ਜਲੰਧਰ: ਬਾਣਾ ਭੋਗਪੁਰ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਪਰਲੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਭਾਵੇਂ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਾਰੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਅਣਜਾਣਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਬੇਕਸੂਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ।

ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਕਲੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਗੋਪੀ ਭੋਗਪੁਰ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਮਾਣਕ ਢੇਰੀ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੁਲਿਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦਿਹਾਤੀ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਅਸ਼ੀਸ਼ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮੁੜ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਇਸ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਬੀਤੇ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਹੈ।

ਨੂੰ ਬਾਣਾ ਭੋਗਪੁਰ ਲੈ ਗਏ ਜਿਥੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਵਾਹਿਆ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਕੁੱਟ-ਮਾਰ ਦੀ ਮੋਬਾਈਲ ਰਾਹੀਂ ਫਿਲਮ ਬਣਾਈ ਸੀ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਇਕ ਸਥਾਨਕ ਆਗੂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਡਵਾ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਜਾਗਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਮੋਬਾਈਲ ਜ਼ਰੀਏ ਬਣੀ ਇਹ ਫਿਲਮ ਮੀਡੀਆ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕੁਝ ਟੀ ਵੀ ਚੈਨਲਾਂ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖਬਰਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈਆਂ। ਇਸ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਭੋਗਪੁਰ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਲੱਗੇ ਮੀਟਰ ਦੇ ਬਕਸੇ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਲੱਗ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਆ ਕੇ ਕੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ

ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਅਸ਼ੀਸ਼ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਹੌਲਦਾਰ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਮਗਾਰਡ ਜਵਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਾ 342, 323 ਤਹਿਤ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਦਿੱਲੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ, ਰਹਿਤ-ਮਰਿਯਾਦਾ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਘੇਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਕੇ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅਗਲੀ ਚੋਣ ਲੜਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਗਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਵਾਲ ਹਟਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਲੀਏਵਾਲ ਨੇ 26 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਦੇ ਪਤਿੰਤ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਤੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਵਾਲ ਸਨ ਜਦਕਿ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੈਬਸਾਈਟ

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੇਤੁਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਲੀਏਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਵੋਟਰ ਬਣਨ ਦੇ ਰੱਖੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਬੀਬੀ ਵੱਲੋਂ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਭੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਪੱਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ ਤੋਂ ਲਈਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਭੇਜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਬਿਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕੇ।

KHALSA

INSURANCE AGENCY, INC.

WE NOW INSURE IN 33 STATES
LARGEST INDEPENDENT INSURANCE BROKERS
REPRESENTING OVER 100 A+ RATED COMPANIES

TAXI—CABS • LIMOUSINES COMMERCIAL AUTO

Gas Stations, Repair Shops,
Liquor/Grocery Stores,
Restaurants, 99 Cent stores,
Hotels & Motels

Licensed in: Alabama • Arkansas • Arizona • California • Colorado • Connecticut • DC • Georgia • Florida • Idaho • Iowa
Indiana • Illinois • Kansas • Louisiana • Maryland • Mississippi • Michigan • Minnesota • Nevada • New Jersey • New York
New Mexico • Oregon • Ohio • Oklahoma • Pennsylvania • Texas • Utah • Virginia • Vermont Washington • Wisconsin

WWW.KHALSAINSURANCE.COM

California License # 0F69805

3750 McKee Road, Suite A • San Jose, CA 95127 • Fax 408.493.4552

408-272-2500 • 1-800-954-5409

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 6 ਨਵੰਬਰ 2010

ਸਰਕਾਰਾਂ, ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਤੇ ਸਿਆਸਤ

ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਕਲੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਮੇਲਾ ਉਪਰੋਂ ਉਪਰੋਂ ਫਿਲਹਾਲ ਠੰਢਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੰਨੀ ਤਿੱਖੀ ਚਰਚਾ, ਸਿਆਸੀ ਸਰਗਰਮੀ ਅਤੇ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਫ਼ਰਜ਼ਦ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਪੱਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਵਾਪਸੀ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹੌਲ ਹੋਰ ਭੜਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹੁਣ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਲਈ ਅਹੁਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਖ਼ਬਰ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਕੱਢੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪਤਿਆਉਣ ਲਈ ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਹਿਤ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਖਹਿਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਿਆਸੀ ਫਾਇਦਾ ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ, ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਬਿਆਨ ਦਾਗ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਬੱਸ ਸਾਲ ਕੁ ਬਚਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਹੁਣ ਬਦਲੇ ਲੈਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਵੱਧ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ। ਉੱਜ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੈਂਤੜਾ ਵੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ। ਚੋਣਾਂ ਸਿਰ 'ਤੇ ਜੁ ਹਨ। ਨਤੀਜਾ, ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਹੋਕਾ ਵੀ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਰੁਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੰਭੀਰ ਚਰਚਾ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਰੁਕ ਗਈ ਹੈ।

ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਨੂੰ ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਨੇ ਕਦੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਇਹ ਖੋਟ ਦਰਅਸਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਰਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਆਏ ਦਿਨ ਆਮ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਕਚੂਮਰ ਕੱਢ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਬੈਂਕ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਤ 'ਪਹਿਲਾਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰੋ' ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਿਲਦੇ ਫੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡਾਂ ਦੇ ਨਿਗਮੀਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਗਲ 'ਗੁਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਲੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ। ਇਹ ਵੰਡ ਵੀ ਤਰਕਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਖਾਮਿਆਜ਼ਾ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ, ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਪੈਸਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਥਾਈਂ ਖਰਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਗ਼ੈਰਯੋਜਨਾ ਖਰਚੇ ਹਨ ਜਿੱਥੋਂ ਆਮਦਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਤੀਜੇ, ਕਰ ਨੀਤੀ ਇੰਨੀ ਨੁਕਸਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਢੰਗ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਰ ਚੋਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁੱਛਣ-ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਸਿਰਫ਼ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪੂਰਾ ਟੈਕਸ ਉਗਰਾਹ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਮਦਨ 3000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਇਸ ਜੜ੍ਹ ਦਾ ਫਸਤਾ ਨਹੀਂ ਵੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਕਰਜ਼ੇ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁਡਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਨਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੀ ਹੰਝਲਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਅਮਰ ਵੇਲ ਵਾਂਗ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਸਲੇ ਵੀ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵੱਧ ਰੋਲਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਫਾਇਦਾ ਧਨਾਢ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਖੇਤੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ 40 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ 25 ਫੀਸਦੀ ਭਾਵ 10 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿਰਫ਼ 71000 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਕੋਲ ਹੈ। ਤਕਰੀਬਨ 11 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ (25 ਫੀਸਦੀ) ਜ਼ਮੀਨ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ 2.96 ਲੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਕੋਲ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 6.36 ਲੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਕੋਲ 19 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਕੁੱਲ 10.92 ਲੱਖ ਟਿਊਬਵੈਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 70 ਫੀਸਦੀ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਧਨਾਢ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਨਾਢ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਪੁੱਜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਦਾ ਦਿਵਾਲਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਕ ਧਨਾਢ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਆੜੂਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਆੜੂਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਆੜੂਤੀਏ ਬਣੇ ਇਹ ਧਨਾਢ ਕਿਸਾਨ ਹੋਟਲਾਂ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਤੇ ਠੇਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਭਾਈਵਾਲ ਹਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਉਹਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਲੋਕ ਹੋਰ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹੋਈ ਕਮਾਈ ਤੋਂ ਕਰ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ, ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਆਏ ਵਿਚ ਲੂਣ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ 3.7% ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਇਹ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੁਕਸਦਾਰ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾੜਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਿਆ ਹੈ।

ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਇਸ ਰਾਮ-ਰੋਲੇ ਵਿਚ ਵਪਾਰੀ ਵਰਗ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗੋਲੀ। ਪੂੰਜੀਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੈਕੇਜ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਨੈਨੋ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਈ ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ 10,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਸਿਰਫ਼ 0.1 ਫੀਸਦੀ ਵਿਆਜ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਜ਼ਮੀਨ ਸਸਤੀ, ਵੈਟ ਅਤੇ ਸਟੈਂਪ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਛੋਟੀਆਂ ਸਨਅਤਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚਿੱਤ-ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤਾਂ ਬਣਦੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵੰਡਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸਭ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਹੱਲ ਸਬਸਿਡੀਆਂ-ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

ਜਮਹੂਰੀਅਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਖੜੋਤ ਤੇ ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤਾਂ

ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਡਾਰਵਿਨ ਦੇ 'ਜੀਵ ਉਤਪਤੀ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਿੱਖਾ ਤੇ ਮਾਰੂ ਵਿਰੋਧ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਿਮਾਣੇ-ਨਿਤਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਭੁਗਤਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ ਇਹ ਵੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗਹਿਰਾ ਤੇ ਲੋਕ-ਮਾਰੂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹਰੇਕ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ, ਤਰਕ, ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹਤਾ, ਦਿਸ਼ਾਹੀਣਤਾ, ਗੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਖਾਸੇ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਆਧਾਰਿਤ ਵਿਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਟਕਰਾਉ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਵੇਂਟਰ ਨਾਮੀ ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਨਾਵਟੀ ਜੀਨੋਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜੀਵ ਜਿਹਾ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ (ਜੀਨੋਮ ਦਾ ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅਰਥ ਹੈ ਆਦਮੀ। ਔਰਤ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਰੇਕ ਕੋਸ਼ਿਕਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਜੈਨੇਟਿਕ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਕੁੱਲ ਜਮ੍ਹਾਂ-ਫਲ) ਜਦੋਂ ਡਾਕਟਰ ਵੇਂਟਰ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਨੋਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅਰਥ ਅੰਖਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਨਕਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਈ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਖੁਲਾਸੇ ਹੋਏ। ਇਹ ਖੁਲਾਸੇ ਉਸ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ, ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਲੋੜ, ਜਮਹੂਰੀ ਅਮਲਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮਹਾਨਤਾ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਹਰੇਕ ਦੌਰ ਦੇ ਕਈ ਸੁਕਰਾਤਾਂ ਨੇ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਆਲੇ ਪੀਤੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਇਸ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਤੀ ਮਸਲਨ ਕਾਲੇ, ਗੋਰੇ, ਦਲਿਤ, ਆਦਮੀ-ਔਰਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ, ਇਲਾਕੇ, ਵਰਗ ਤੇ ਲਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹੋਣ, ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਤੱਤ

ਮਹਿਜ਼ ਕੁਝ ਮਧਯੁੱਗੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਮੰਨ ਕੇ ਇੱਜ਼ਤ-ਕਤਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਜ, ਰਾਜ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮਨਫੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲਾ ਇਕ ਸਮੂਹ ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਹ-ਕੋਹ ਕੇ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਰਗ-ਸਮੂਹ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਜਦੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਖਾਪ-ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਜਾਂ ਪਿਛਾਹ-ਖਿੱਚੂ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਸਮਝ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਥੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਸੱਤ ਸੌ ਇੱਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ? ਉਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕਤਾ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੀ ਹੱਕ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਲੋਕ ਭੁੱਖ ਨਾਲ, ਠੰਢ ਨਾਲ, ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਜਿਊਣ ਦੀ ਜ਼ਲਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੁੰਦੇ ਮਰ ਜਾਣ? ਕੀ ਇਸ ਅਹਿੰਸਕ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਮਝ ਵਾਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਗਰਿਕ ਨਮੋਸ਼ੀ ਮੰਨਦਿਆਂ ਬਲਾਤਕਾਰਾਂ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰਾਂ ਜਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਿਰ ਉਸੇ ਹਉਮੈ, ਧੱਕਤਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਬੇਕਿਰਕੀ ਨਾਲ ਕੱਟ ਲਿਆਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਜੋਂ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਲਈ ਸੱਚਮੁੱਚ ਵਿਚ ਹੀ ਇੱਜ਼ਤ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਲੇਸਟ, ਫੈਲਾਉਣ ਤੇ ਸਾਂਭਣ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ-ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਅਦਾਰਿਆਂ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਨੇ ਚੁੱਕਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਦਾਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੌਤ ਜਾਂ ਜ਼ਲਾਲਤ ਤੈਅ ਹੈ, ਕੀ ਉਦਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੀ ਬਾਕੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹਤਾ, ਦਿਸ਼ਾਹੀਣਤਾ, ਗੈਰ-ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਅਤੇ ਦੋਗਲੇ ਮੁੱਲਾਂ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ? ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਸਬੂਤ 'ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ' ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੂਚਨਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੇਤਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੋਹ-ਕੋਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਬੂਤ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਮੰਜੂਨਾਥ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੈਟਰੋਲ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਵੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਦਰਜ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੇ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅਸੰਭਵ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਵਰਗ ਹਾਲੇ ਚੁੱਪ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਲੇ ਅੱਗ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਡੋਰ-ਭੋਰ ਕੰਧ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜੇ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੈ, ਉਹੀ ਭਰਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੋਵੇਂ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਇਸ ਟਕਰਾਉ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਵਿਗਿਆਨ, ਤਰਕ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਨੇ ਵਿਚਾਰ-ਸੰਵਾਦ-ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਲੜਾਈ ਲੜੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਦੂਜੇ ਪੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲੜਾਈ ਸਰੀਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਔਰਤ ਦਾ ਸਰੀਰ, ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਸਰੀਰ, ਜਰਮਨ ਸਰੀਰ, ਦਲਿਤ ਸਰੀਰ, ਗੋਰਾ ਸਰੀਰ, ਕਾਲਾ ਸਰੀਰ ਆਦਿ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਮੂਲ ਖਾਸਾ ਵੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਾਉਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਖਾਪ-ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ-ਆਬਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੁਰੀਏ ਤਾਂ ਕਈ ਦਿਲਚਸਪ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਵਿਚ ਜਨਮੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਤ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸਮਝਣਾ। ਦੂਜਾ ਔਰਤ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ-ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਮੂਲ ਧੁਰਾ ਮੰਨਣਾ। ਤੀਜਾ ਜਵਾਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਢਾਪੇ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਮੰਨਦਿਆਂ ਭਵਿੱਖੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਜੜ੍ਹ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬਲਦ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋੜਣ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ। ਚੌਥਾ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸੁਖਮ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਕਾਰਨ ਸਥਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ, ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਉਪਜੀ ਹੋਰਵੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ। ਪੰਜਵਾਂ ਵਿਕਾਸ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੱਦਾਂ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ-ਉਪਯੋਗਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿੱਜੀ-ਉਪਭੋਗਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ। ਛੇਵਾਂ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਪਰੋਥਲੀ ਆਰਥਿਕ ਉਤਰਾਵਾਂ-ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਅਤੇ ਨਵ-ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ, ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ, ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੁਆਰਾ ਢੁਕਵੇਂ ਬਦਲ ਨਾ ਦੇ ਸਕਣਾ। ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਚੀਰਫਾੜ ਉਸ ਧੁੰਦ ਨੂੰ ਘਟਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਕ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ-ਆਬਰੂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਤੇ ਬੋਲਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਕ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜੈਨੇਟਿਕ ਸੰਰਚਨਾ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੋਚ, ਵਰਤਾਉ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਤੀਸਰਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਇਕ ਫੀਸਦੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕਲਪਿਤ, ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ, ਦੈਵੀ ਜਾਂ ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਦਖਲ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਮੂਲਵਾਦ, ਰੰਗ-ਲਿੰਗ-ਵਰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹੀ ਕਲਪਿਤ ਮਿੱਥਾਂ, ਵਿਤਕਰੇ ਭਰੀ ਸੋਚ, ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਧੌਂਸ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ। ਖਾਪ-ਪੰਚਾਇਤ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਜੜ੍ਹ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਮੰਨ ਕੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਰਤਕਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆਂ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਧਰਮ, ਸਿੱਖਿਆ, ਅਰਥਚਾਰੇ, ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਖਾਪ-ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਇੰਨੀਆਂ ਹੀ ਹਿੰਸਕ, ਬੇਕਿਰਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਹਨ। ਖਾਪ-ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ

ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ 900 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚਾ!

ਮੁੰਬਈ: ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਖ਼ਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ, ਠਹਿਰਨ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ 'ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 900 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਖਰਚਾ ਆਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੁਦ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲੋਂ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਓਬਾਮਾ ਨਾਲ ਤਕਰੀਬਨ 3 ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਵੀ ਆਉਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਏਜੰਟ, ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤ 'ਚ ਡੋਰਾ ਜਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ ਤੇ ਉਚ ਤਕਨੀਕੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਆਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ 'ਸਮੇਂ ਦੀ ਘਾਟ' ਕਾਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਆਗਰਾ ਸਥਿਤ ਤਾਜ ਮਹੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ। ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਰਾਬਰਟ ਗਿੱਬਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣਾ ਚਾਹੇਗਾ। ਗਿੱਬਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਥੇ ਕਈ ਅਹਿਮ ਆਰਥਿਕ ਬੈਠਕਾਂ ਵੀ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਕਵੀ-ਓ-ਵਾਚ!

ਨੇਕੀ-ਬਦੀ ਦੀ ਚਲਦੀ ਜੰਗ ਮੁੱਢੋਂ, ਜਿੱਤ ਸੱਚ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਦਿਖਾਈ ਜਾਨਾਂ!
 ਨੀਂਦ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਮੁੱਕੇ ਅਗਿਆਨ ਦੀ, ਵਾਹ ਲੱਗਦੀ ਦੇਈ ਦੁਹਾਈ ਜਾਨਾਂ!
 ਬੇਈਮਾਨ ਮਲਾਹਾਂ ਤੋਂ ਫੜੋ ਚੰਪੂ, ਤਾਣ ਲਾਇਕੇ ਰੋਲਾ ਇਹ ਪਾਈ ਜਾਨਾਂ!
 ਕਰਦੀ ਕੰਮ ਕਿਰਪਾਨ ਦਾ ਕਲਮ ਕਹਿੰਦੇ, ਏਹੀ ਸੋਚ ਕੇ ਲਿਖੀ-ਲਿਖਾਈ ਜਾਨਾਂ!

ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਪੰਨੇ ਅਤੇ ਟੀ.ਵੀ. ਦੇ ਸਕਰੀਨ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡਿਆਂ-ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਢੀਆਂ-ਟੁੱਕੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਨ ਸਨ,

ਪਾਕਿ-ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਰਤਾ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਤੇ ਅਸਲੀਅਤ

ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰੁਮਾਣਾ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚਾਲੇ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ਾ ਗੱਲਬਾਤ 22 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਇੱਕ ਸਾਲ 'ਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੀਜੀ ਵਾਰਤਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਵਾਰ ਵਾਂਗ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਬੜੀ ਹੁਣ - ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰੁਮਾਣਾ

ਪ੍ਰੋ. ਰੁਮਾਣਾ

ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਦੇ ਸਾਥੀ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ, ਤਾਲਮੇਲ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਾਰੀ ਹੋਈ ਵਾਰਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਘਟਾਇਆ ਪਰ ਬੌਧ-ਬਹੁਤ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਫਰਕ ਪਿਆ ਹੋਵੇ।

ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਫ਼ਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਹ ਮਹਿਮੂਦ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਹਿਮੀਅਤ ਜਨਰਲ ਕਿਆਨੀ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਅਮਰੀਕੀ ਮੀਡੀਏ 'ਚ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜਨਰਲ ਕਿਆਨੀ ਦਾ ਹੀ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਲਈ ਵਾਰਤਾ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਖਿੱਤੇ 'ਚ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੀ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦਾ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਇਹ ਵਫ਼ਦ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡਾ ਸੀ ਜਿਸ 'ਚ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਖਰੀਦੇ-ਫਰੋਖਤ 'ਚ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਜਨਰਲ ਕਿਆਨੀ ਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਅੱਜਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਬਦਲੇ 'ਚ ਦੋ ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਫ਼ੌਜੀ ਮਦਦ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਜੇਕਰ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ 2012 ਤੋਂ 2016 ਤੱਕ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਹੜ੍ਹਾਂ, ਸਿਹਤ, ਬਿਜਲੀ, ਪਾਣੀ, ਖੇਤੀ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਰਕਮ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਖਰਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਈ ਕੈਰੀ-ਲੂਗਰ ਬਿੱਲ ਵਾਲੀ ਰਾਸ਼ੀ 'ਚ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੱਸ ਸੂਬਾ ਖ਼ੈਬਰ ਪਖ਼ਤੂਨ ਖਵਾ ਲਈ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਦਸ ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਪਾਕਿ ਮੀਡੀਆ ਲਈ 125 ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇੱਕ ਗੱਲ ਬੜੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਵਾਰਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਤੇ ਸੱਕ ਘਟਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਧੇ ਹਨ। ਈ.ਆਈ.ਏ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਾਫ਼ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਏਜੰਸੀ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਕੁਝ ਅਤਿਵਾਦੀ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਸ਼ਤ-ਪਨਾਹੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਕਾਢਰ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਵੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਤਰੀ ਵਜ਼ੀਰਸਤਾਨ 'ਚ ਪਾਕਿ ਫ਼ੌਜ ਓਨੀ ਤਨਦੇਹੀ ਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਲੜ ਰਹੀ ਜਿੰਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਮਾ, ਅਲ ਜ਼ਵਾਹਰੀ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਪਕਿ-ਅਫਗਾਨ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਹੁਣ ਪਾਕਿ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਡਰੋਨ ਹਮਲੇ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਪਕਿਸਤਾਨ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਖ਼ੁਦਮੁਖਤਾਰੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਨਾਟੋ ਦੇ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਹਮਲੇ 'ਚ ਤਿੰਨ ਪਾਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਬਦਲੇ 'ਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਤੋਰਖਮ

ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਨਾਟੋ ਲਈ ਸਪਲਾਈ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੋ ਨਾਟੋ ਵਲੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ 'ਤੇ ਹੀ ਬਹਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਮਰੀਕਾ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ 'ਚ ਇੱਕ ਵਰਗ ਐਸਾ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਤੇ ਤਾਇਲਾਨ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਾਕਿ ਹਕੂਮਤ ਜਾਂ ਫ਼ੌਜ ਉਸ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਸਦਰ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਟਾਈਮਜ਼ ਸੁਕੋਅਰ ਵਰਗੀ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਅੱਜਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ 'ਚ ਕੋਈ ਪਾਕਿ ਗਰੁਪ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੇ।

ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਉਹ ਪਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਹਕੂਮਤੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਆਵਾਮ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੋਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤਿਵਾਦ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੜਾਈ ਦੇ ਇਵਜ਼ਾਨੇ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਆਰਥਿਕ ਝਾਕ ਰੱਖਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਜੋ ਮਦਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਅਮਰੀਕੀ ਜਨਤਾ ਦਾ ਟੈਕਸ ਹੈ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਪ ਵੀ ਟੈਕਸ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰੇ। ਜਿਹੜਾ 9 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਟੈਕਸ ਚੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕੇ ਤੇ ਜਨਤਕ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਲਾਵੇ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਜਿਹੜਾ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਕੋਹੜ ਵਾਂਗ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਲੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਪਤਿਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਿਹੜੀਆਂ ਇਹ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਕੁਝ ਤਿੱਤਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਤਾਂ ਆਮ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸਟਿੱਕ ਐਂਡ ਕੈਰਟ (ਲਾਲਚ ਤੇ ਡਾਂਟਾ) ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਅਪਨਾ ਰੱਖੀ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਫ਼ੜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਦੋਸਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਜੋ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕੰਮ ਆ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੜਾਈ ਲਈ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਸਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਇਸ ਖਿੱਤੇ 'ਚ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਏਦਾਰ ਮਿੱਤਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਲੋਂ ਅਣਗੋਲਿਆ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉਲਾਂਭਾ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਵਾਤ ਮੁਲਕ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰਸਤਾਨ 'ਚ ਫ਼ੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲੜਾਈ 'ਚ ਉਸਦੇ 2000 ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤੇ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਰਚਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨਾਲ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਸਹੇੜੀ ਉਹ ਵੱਖਰੀ। ਹੁਣ ਤਾਲਿਬਾਨ

ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਪਾਕਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਤੇ ਆਤਮਘਾਤੀ ਹਮਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ 'ਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੇਗੁਨਾਹ ਨਾਗਰਿਕ ਮਾਰੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਨੁਕਸਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਲੜਾਈ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਨ ਕਰਕੇ ਉਠਾਉਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝ ਹੈ ਕਿ ਏਨਾ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਮਰੀਕਾ ਜੀਅ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਅ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਵਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੁਲਾਈ 2010 'ਚ ਹੋਈ ਦੂਜੀ ਵਾਰਤਾ ਵੇਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇੱਕ 98 ਸਫਿਆਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਗੌਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਵਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਤੀਜੀ ਵਾਰਤਾ 'ਚ ਉਸ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਵਾਰਤਾਵਾਂ 'ਚ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੰਡੀ 'ਚ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਵੇ, ਡਰੋਨ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰੇ, ਭਾਰਤ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰੇ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਅਮਲੀ ਦਖਲ ਦੇਵੇ, ਹਕਾਨੀ ਵਰਗੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਧੜਿਆਂ ਨਾਲ

ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਹਿਲਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਨਾਲ

ਹੋ ਰਹੀ ਗੁਪਤ ਗੱਲਬਾਤ 'ਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇ ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਫ਼ਦ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਣ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬੁਸ਼ ਤੇ ਕਲਿੰਟਨ ਭਾਰਤ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਵੀ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਪਾਕਿ ਦੀ ਮੰਗ ਇਹ ਕਹਿ ਕਿ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਪਰ 2011 'ਚ ਓਬਾਮਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਕਿ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਆਉਣਗੇ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਾਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਹੀ ਵਧੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ 3 ਜੂਨ 2010 ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਾਲੇ ਕੂਟਨੀਤਕ ਵਾਰਤਾ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਚਾਅ ਤੇ ਜੋਸ਼ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ, ਵਿਦਿਆ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੇ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਪੂਰੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖੀ। ਸੋ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸੱਕ ਤੇ ਗਿਲੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਸੀ।

ਵਫ਼ਦ ਵਾਪਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ

ਦੇ ਮੀਡੀਏ 'ਚ ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਤਬਸਰਿਆਂ ਤੇ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਲੋਚਕ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋ ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ 'ਚ ਬੜੀਆਂ ਰੁਕਵਾਤਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ਤੇ ਵੱਡੀ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਾਸ਼ੀ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਲੋਂ ਤਾਲਿਬਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਅਤਿਵਾਦੀ ਧੜਿਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਬਾਰੇ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਤੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਜਨਰਲ ਹਮੀਦ ਗੁਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਖ਼ਿਦਮਤਗਾਰਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸਾਰਣੀ ਹੀ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕੰਮ ਲਈ ਖਰਚਾ-ਪਾਣੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਦੀ। ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕਰਨ ਗੋਚਰੇ ਕੰਮ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਲੈ ਆਏ ਹਨ। ਸਾਬਕਾ ਆਈ.ਐਸ. ਆਈ. ਮੁਖੀ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਪਾਕਿ ਰਾਜਦੂਤ ਜਨਰਲ ਅਸਦ ਦੁਰਾਨੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਮੁੱਖ ਲੋੜ ਇਸ ਖਿੱਤੇ 'ਚ ਅਤਿਵਾਦ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਤੀ

ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਤੇ ਲਗਨ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਪੈਸੇ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਡੈਮਾਂ, ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਮਦਦ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਈ ਕੈਰੀ-ਲੂਗਰ ਵਾਲੀ ਰਾਸ਼ੀ 'ਚ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸਮਝੌਤੇ ਵਰਗੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅਣਸੁਣੀਆਂ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵਫ਼ਦ ਰੋਜ਼ੇ ਗਲ ਪਵਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਵਾਮ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੁਹਿਰਦ ਆਲੋਚਕਾਂ-ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਨਸਾਰ ਅੱਬਾਸੀ, ਡਾ. ਸ਼ਾਹਿਦ ਮਹਿਮੂਦ, ਡਾ. ਮੋਇਨ ਪੀਰਜ਼ਾਦਾ, ਅੱਰੀਆ ਮਕਬੂਲ ਜਾਨ, ਹਮੀਦ ਮੀ ਤੇ ਸਲੀਮ ਬੁਖਾਰੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਕੂਮਤ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਉਨਾ ਚਿਰ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਸਲੂਕ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਲਾ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਸਾਰੇ ਹੱਦ ਬੰਨ੍ਹੇ ਟੱਪ ਗਏ ਹਨ। ਹਕੂਮਤ 'ਚ 90 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਜਗੀਰਦਾਰ ਤੇ ਵਪਾਰੀ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਵਾਈ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਾਸੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਲੋਕ ਟੈਕਸ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2004 ਤੋਂ 2007 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਟੈਕਸ ਰਿਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਗਿਲਾਨੀ ਨੇ ਇੱਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਜ਼ਰਦਾਰੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ 'ਚ ਸਿਰਫ਼ 60

ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਟੈਕਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿਮਾਨ ਮਲਿਕ ਨੇ 194 ਰੁਪਏ ਜਦੋਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਅਰਬਾਂ 'ਚ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ 18 ਕਰੋੜ ਦੀ ਅਬਾਦੀ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ 3 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਹਨ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 9 ਅਰਬ ਦੀ ਟੈਕਸ ਚੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 'ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰਾਂਸਪੈਰੈਂਸੀ' ਅਨੁਸਾਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਪੱਖੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 2009 'ਚ 178 ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚੋਂ 42ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸੀ ਤੇ 2010 'ਚ ਇਹ 34ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਾਲ 'ਚ 300 ਅਰਬ ਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਕੇਂਦਰੀ ਮਹਿਕਮਿਆਂ 'ਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮਹਿਕਮੇ ਇਸ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੌਰ 'ਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਲਦ ਹੀ ਸੋਮਾਲੀਆ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਜਾਵੇਗਾ। ਲਾ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਜੂਨ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਇਕੱਲੇ ਕਰਾਚੀ 'ਚ 300 ਕਤਲ ਹੋਏ। ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਕੋਲ ਦੋ ਕਰੋੜ 20 ਲੱਖ ਹਥਿਆਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਦੋ ਕਰੋੜ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਬਗ਼ੈਰ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਰੋੜ 20 ਲੱਖ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹਥਿਆਰ ਇਕੱਲੇ ਕਰਾਚੀ 'ਚ ਹੀ ਹਨ ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਅਬਾਦੀ ਇੱਕ ਕਰੋੜ 80 ਲੱਖ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਿੱਥ ਕੇ ਕਤਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੰਧ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਜੁਲਫ਼ਕਾਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਇਕੱਲੇ ਕੋਲ 350 ਲਾਇਸੈਂਸੀ ਹਥਿਆਰ ਹਨ। ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ 57 ਅਰਬ ਰੁਪਏ ਸਿਰਫ਼ 50 ਵਿਅਕਤੀ ਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਡਕਾਰ ਗਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੈਂਕ ਕੋਲੋਂ ਡਿਫਾਲਟਰ ਕਰਾਰ ਦਵਾ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਡੈਮ ਜਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਖਰਚਿਆਂ ਲਈ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਬੰਦ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਖੰਡ ਤੇ ਦਾਲਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਏਅਰ ਲਾਈਨ, ਤੇਲ ਤੇ ਗੈਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ, ਸਟੀਲ ਮਿੱਲ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਸੱਤ ਵੱਡੇ ਅਦਾਰੇ ਜੋ ਮੁਸ਼ਰਫ਼ ਕਾਲ ਤੱਕ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ 'ਚ ਸਨ, ਹੁਣ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਘਾਟੇ 'ਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਗਿਲਾਨੀ ਜਾਂ ਜ਼ਰਦਾਰੀ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜੋ ਆਦਮੀ ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਬਜਟ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਗੈਸ ਬੋਰਡ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਉਹ 12ਵੀਂ ਫੇਲ੍ਹ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀ ਲਾ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਗਿਲਾਨੀ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਤੇ ਬੁੜ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਚੀਨ ਵਾਂਗ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਵੈਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਫਿਲਹਾਲ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਵਜ਼ੀਰਿਸਤਾਨ ਖੇਤਰ ਬਣਿਆ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅੱਡਾ

ਪਿਸ਼ਾਵਰ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਵਜ਼ੀਰਿਸਤਾਨ ਖ਼ੋਫਨਾਕ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੱਚੀਆਂ ਡੰਡੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੱਚੇ ਘਰਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ 10 ਫੁੱਟ ਉਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਪਿੱਛੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਅੱਗ 'ਤੇ ਖਾਂਦੇ-ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੰਬਰ ਦੀ ਛੱਤ ਹੇਠ ਸੌਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਬਤਾ ਕੇਵਲ ਰੇਡੀਓ ਰਾਹੀਂ ਹੈ। ਉਤਰੀ ਵਜ਼ੀਰਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇਹ ਰੋਹੀ-ਬੀਆਬਾਨ ਖੇਤਰ ਪਾਕਿ ਦੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਤਿਵਾਦ ਦਾ ਅੱਡਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲੋਂ ਇਸ

ਸਾਲ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਹਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਸਾਂਝੀਆਂ ਅਮਰੀਕੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਐਡਮਿਰਲ ਮਾਈਕ ਮੁਲੇਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਤਰੀ ਵਜ਼ੀਰਿਸਤਾਨ 'ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ' ਹੈ, ਜਦਕਿ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਲਈ ਅਫਗਾਨ ਜੰਗ ਜਿੱਤਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਸਜਿਦਾਂ 'ਚ ਮੁੱਲ੍ਹੇ, ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ 'ਚ ਪਹਾੜਾਂ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਇਤਿਹਾਦੀ

ਫ਼ੌਜਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਆਤਮਘਾਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਈਂ ਹਮਲੇ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਬੇਬੋਫ ਹੋ ਕੇ ਪਿੱਛਾਂ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਮੁਲਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ 'ਚ ਜੁੱਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ 'ਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਕੋਲ ਯੂਰਪੀ ਮੁਲਕਾਂ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਹਨ। ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯੂਰਪ ਤੇ ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ 'ਤੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਲ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ 'ਚੋਂ ਫੜੇ ਜਰਮਨ

ਨਾਗਰਿਕ ਤੋਂ ਇਹੀ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਯੂਰਪ 'ਚ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਉਤਰੀ ਵਜ਼ੀਰਿਸਤਾਨ 'ਚ ਹੀ ਘੜੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਸੀ ਫ਼ੈਸਲ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਵੀ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਦੇ ਟਾਈਮਜ਼ ਸਕੂਏਰ 'ਚ ਧਮਾਕੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ। 2004 ਤੱਕ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਉਤਰੀ ਵਜ਼ੀਰਿਸਤਾਨ 'ਚ ਕਦੇ ਵੜੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਵੀ ਇਸ ਖੇਤਰ 'ਚ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਂਮਾਤਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਡਰੋਨ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਓਏ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਨਾ ਆਖੀਐ ਬਨਾਰਸ ਕੇ ਠੰਗ

ਦੇਖਣ ਪਾਖਣ ਨੂੰ ਹੰਸ ਅਤੇ ਬਗਲਾ ਦੇਵੇਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੀ ਸੂਰਤ ਵਾਲੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰੱਬ ਦੇ ਭਗਤ ਜਾਪਦੇ ਨੇ। ਸਗੋਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਲੱਤ ਚੁੱਕੀ ਖੜ੍ਹਾ ਬਗਲਾ ਬੰਦਗੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਤਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਦ ਉਹ ਡੱਡ ਜਾਂ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਝਪਟ ਕੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਬੜੇ-ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਦਾ ਕਈ ਥਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, 'ਮੈਂ ਜਾਣਿਆ ਵਡਹੰਸ ਹੈ...।' ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਿਚ ਜੇਬਾਂ ਕੱਟਣ ਜਾਂ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਘੁਸੇ ਹੋਏ ਲੁਟੇਰੇ, ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਜਿਹਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨਦੇ ਸਗੋਂ ਬੀਬੇ ਰਾਣੇ ਬਣ ਕੇ ਆਮ ਸਾਊਆਂ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਹੀ ਪਹਿਨਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ। ਕੱਛ ਵਿਚ ਫੁਰੀ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਕਿਸੇ ਕਸਾਈ ਕੋਲੋਂ ਭਲਾ ਕੋਈ ਕੀ ਧੋਖਾ ਖਾ ਲਵੇਗਾ? ਹਾਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਲੁੱਟਣ ਲਈ ਮਹੀਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਧੋਖਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦਿਨ-ਕਟੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੇ ਇਸਨੂੰ 'ਹੁਸੀਨ ਅਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤ' ਧੋਖਿਆਂ ਦਾ ਯੁੱਗ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੇਖੋ ਨਾ, ਸਿਰਲੇਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ 'ਧੋਖੇ ਤੋਂ ਬਚੋ!'... ਪਰ ਬੱਲੇ ਇਬਾਰਤ ਵਿਚ ਨੰਗੀ ਚਿੱਟੀ ਲੁੱਟ। 'ਸੋ ਤਾਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਚਾਬੀ' ਦਾ ਦਿਲ ਖਿੱਚਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਕਲ ਦੇ ਤਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਨਕਾਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁੰਡੀ ਵਿਚ ਫਸਾਈ ਗਈ ਮਾਸ ਦੀ ਬੋਟੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੀ ਮੱਛੀ ਆਪਣੀ ਭੁੱਖ ਦਾ 'ਸਾਮਾਨ' ਸਮਝ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਧੋਖੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਜਾਨ ਗਵਾ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੱਛੀਆਂ ਦੀ ਧੋਖੇ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਫਿਤਰਤ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਘੜੀ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਪੱਥਰ ਚੱਟ ਕੇ ਹੀ ਮੁੜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਾਹੀ-ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਠੰਗ ਨੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ 'ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ' ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਹ 'ਸੱਜਣ' ਨਾਂ ਰੱਬ ਕੇ ਪਹਿਰਾਵਾ ਵੀ ਸਾਧੂਆਂ-ਸੰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਮੇਲ-ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿੰਨਿਆਂ ਕੂ ਨੂੰ 'ਸੰਤਪੁਣੇ' ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਲੁੱਟ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਮਾਇਣ ਮੁਤਾਬਕ ਮਾਤਾ ਸੀਤਾ ਦਾ ਅਪਹਰਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਵਿਦਵਾਨ ਰਾਵਣ ਨੇ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲਾ ਭੇਸ ਹੀ ਧਾਰਿਆ ਸੀ। ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨੀਚ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਸਾਧੂ ਦੇ ਭੇਸ ਦਾ ਓਹਲਾ? ਦੇਖਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਭਗਵੇਂ ਜਾਂ ਚਿੱਟੇ ਚੋਲੇ ਪਹਿਨ ਕੇ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਹਦਾ ਗਿਲਾ? ਜਦ ਲੁੱਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ 'ਚਾਈ-ਚਾਈ' ਆਪਣਾ ਆਪ ਲੁਟਾਉਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਪੈਂਦੇ ਹੋਣ। 'ਸੰਤ-ਲਿਬਾਸ' ਵਲ ਖਿੱਚੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਉਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ 'ਓਏ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਨਾ ਆਖੀਐ ਬਨਾਰਸ ਕੇ ਠੰਗ।' ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਗਾਈ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਉਲਟਾ ਉਹ ਬਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਝਈਆਂ ਲੈ- ਲੈ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਦ ਭੇਖੀਆਂ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਨਸ਼ਰ ਹੋ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਲੁੱਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ 'ਸਰਧਾਲੂ' ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ ਪੱਥਰ ਚੱਟ ਕੇ ਮੁੜਦੇ ਹਨ। ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭਟਕਦੇ ਉਹ 'ਕਿਸੇ ਹੋਰ' ਦੇ ਅਤਿਕੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਜਿਹੇ 'ਕੱਚੜਿਆਂ' ਦੀ ਇਕ ਮਨੋਰੰਜਨਕ ਗਾਥਾ, ਮੇਰੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਵੇਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡਬੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਬੰਗਾ-ਗੜ੍ਹਸੁੰਕਰ ਰੋੜ 'ਤੇ ਪਿੰਡ ਚੌਹੜਾ ਲਾਗੇ ਧਨਵੰਤ ਸਿਹੂ ਨਾਂ ਦੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅੱਡਾ-ਗੱਡਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਸੰਤ ਹੀ ਕਾਹਦਾ ਜਿਹਦੇ ਨਾਂ ਪਿੰਡੇ 'ਵਾਲੇ' ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਹੋਵੇ? ਇਸ ਲਈ ਉਕਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਾਂ ਵਿਚ 'ਗੁਰਦਾਸਪੁਰਵਾਲੇ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਸੁੰਦਰ ਸੁਡੌਲ ਚਿਹਰਾ-ਮੋਹਰਾ, ਚਿੱਟਾ ਚੋਲਾ, ਗੋਲ ਦਸਤਾਰ, ਮਿੱਠੀ ਬੋਲ-ਬਾਣੀ ਸਦਕਾ ਚੰਗਾ ਠਕ-ਠਕਾ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਸਿੱਖ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧੂਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਥੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਟਰਸਟ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ, 'ਨੂਰ ਵਿਸ਼ਵ ਰੂਹਾਨੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ'।... ਪਾਠ ਕੀਰਤਨ ਫਰੀ ਸਿਖਾਉਣ, ਲੋੜਵੰਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ 'ਫੰਟੇ' ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਗੱਡ ਦਿੰਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਦਿਲ-ਖਿੱਚਵੇਂ ਪੈਂਡਲਿਟ-ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਧੂਆਂ-ਧਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਚੋਟੀ ਦੇ ਰਾਗੀ-ਵਾਡੀ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਸੰਤ-ਬਾਬੇ ਸੱਦ ਕੇ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾ ਸਮਾਗਮ ਕਰਾਉਣਾ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਸੱਦਾ-ਪੱਤਰ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ। ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹੋਏ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਕਥਾ-ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਦੋਸਤ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਕਿ ਚਲੋ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕਰ ਚੱਲੀਏ, ਅਸੀਂ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ 'ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ' ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਕੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਪੰਡਾਲ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਇਕ 'ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ' ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਰਧਾਲੂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧੇਰੇ ਸੀ। ਇਹ 'ਨਜ਼ਾਰਾ' ਦੇਖ ਕੇ ਖਿੱਝੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਬਾਬੇ ਦਾ 'ਦੂਰ ਦਰਸ਼ਨ' ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਏ।

ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਉਥੇ ਪੰਥ-ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜੋ-ਜੋ ਮਨਮਤਿ ਅਤੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖਿਆ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ। ਮੋੜਵੇਂ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਦਰਜਨ ਕੁ ਖਾਮੀਆਂ ਗਿਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਗਰਦਾਨਿਆ। ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਇੰਨੇ ਕੂ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁੱਤ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਇਕ 'ਨੂਰਾਨੀ ਜਥਾ' ਮੇਰੇ ਘਰ ਸੁਵਖਤੋਂ ਆ ਧਮਕਿਆ। ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਮੇਰਾ ਖੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਖੂਬ ਬਹਿਸ-ਮੁਬਹਿਸਾ ਹੋਇਆ।

ਆਪਣੇ ਧਰਮ-ਈਮਾਨ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚਿਤਵ ਕੇ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਖ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ

ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੋਤਸ਼ੀ ਤਾਂ ਹਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰਦਿਆਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਮੈਥੋਂ ਕਹਿ ਹੋ ਗਿਆ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਤੁੱਛ ਖੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਰਹਿਮਤ ਕਰੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਐਸਾ ਆਏਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਖੁੜ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਠਹਿਰਾਉਗੇ।" ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਲੋਹੇ-ਲਾਖੇ ਹੁੰਦੇ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਫੁਲ, ਕਪਟ, ਦੰਬ ਅਤੇ ਪਖੰਡ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਅਖਬਾਰ ਜਾਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਰਾਹੀਂ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਲਿਸ਼ਕਾ-ਪੁਸ਼ਕਾ ਲਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਸੱਤਵੇਂ ਅਸਮਾਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਲਵੇ ਪਰ ਤਮਾਮ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ 'ਕੂੜ ਨਿਖੁੱਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕ ਸੱਚ ਰਹੀ।' ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਐ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਚੱਕੀ ਚੱਲਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਪੀਂਹਦੀ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਚੱਕੀ ਦੇ ਪੀਠੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਫਾਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਕਰਨੀ ਰੱਬ ਦੀ ਐਸੀ ਹੋਈ, ਉਤਲੇ ਵਾਕਿਆ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਸ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਇਕ ਸਰਧਾਲੂ ਦੀ ਕੁਆਰੀ ਧੀ ਨਾਲ... (ਡਰੀਏ ਰੱਬ ਤੋਂ, ਕਿਸੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ 'ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਅਭਾਗਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਆਵੇ) ਪਾਪ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਫੁੱਟ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਉਹੀ ਸਿੰਘ (ਜੋ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਖਰਿਬੜ ਕੇ ਗਏ ਸਨ) ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ। ਹੁਣ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਧਨਵੰਤ ਸਿੰਹੂ ਵਾਲਾ ਇਹ ਕੇਸ ਬੀਤੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਤਤਕਾਲੀ 'ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ' ਨੇ ਕੀ ਕੁਝ 'ਅੰਦਰ' ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੀ ਕੁਝ 'ਬਾਹਰ' ਆਇਆ? ਇਹ ਦੱਬੇ ਮੁਰਦੇ ਪੱਟਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਇਸ ਹੱਡ-ਬੀਤੀ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਰੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਦੋਸਤ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਠੋਸ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖਿਮਾ ਵੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਸ ਕਾਂਡ ਦੀ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇ-ਮੁਖ ਹੋਏ, ਸਾਧਾਂ-ਸੰਤਾਂ, ਮਹੰਤਾਂ ਦੇ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ 'ਅੰਨ੍ਹੀ-ਗੁੰਗੀ ਅਤੇ ਬੋਲੀ ਸ਼ਰਧਾ' ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਇਕ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਰਦੇ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਯਾਰ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਬੁਬਨੇ ਸਾਧ ਦੇ ਵੇਰਾਂ ਦੇ ਵੇਰ ਕੁਕਰਮ ਗਿਣਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਬਾਰੇ ਭਿਣਕ ਪਈ? ਅੰਗਿਉਂ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਹੀ ਕੰਬ ਉਠੀ।

"ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਦੱਸਾਂ...ਉਹ

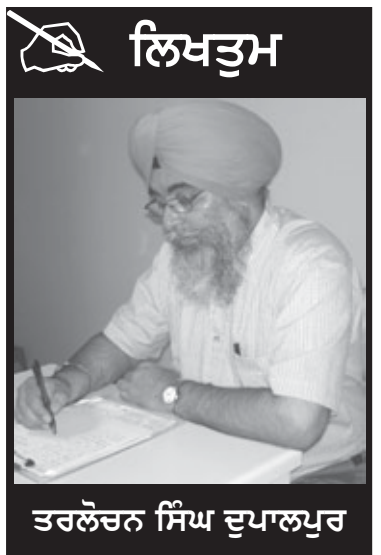
ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ...ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਣਾ ਲਿਆ... ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰਨਾ, 'ਜਾਹ ਸਿੰਘਾ 'ਅਰਿਸਟੋਕ੍ਰੈਟ' (ਬੋਤਲ) ਲੈ ਕੇ ਆ।' ਮੈਂ ਸਤਿ-ਬਚਨ ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿ ਕੇ ਲੈ ਆਉਣੀ। ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਦੇਣਾ, 'ਸਿੰਘਾ ਆਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮੱਛੀ ਦੇ ਪਕੌੜੇ ਫੜ ਲਿਆਈ।' ਮੈਂ ਉਹ ਵੀ ਫੋਰਨ ਲਿਆ ਦੇਣੇ..."

"ਇਹ ਕੁਝ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ 'ਸੰਤ' ਸਮਝੀ ਗਏ?" ਮੈਂ ਇਕ ਦਮ ਚੌਕ ਕੇ ਕਿਹਾ।

"ਓ ਭਾਅ ਜੀ, ਮੈਂ ਸਮਝੀ ਗਿਆ ਕਿ 'ਮਹਾਂ-ਪੁਰਸ਼' ਮੇਰਾ 'ਇਮਤਿਹਾਨ' ਲੈ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ 'ਚੋਜ਼' ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੋ ਰਹੀ ਐ।"

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ 'ਗੁਰੂ' ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਖਾਲਸਾ-ਜੁਗਤਿ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ? ਸ਼ਖਸੀ-ਰਹਿਣੀ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਰਹਿਣੀ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਭਾਵ-ਅਰਥ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਗੜ੍ਹਸੁੰਕਰਵਾਲੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਤਿਲਕੂ ਵਾਂਗ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ 'ਮਹੇਸ਼ੋ ਯੋਗੀ' ਜਾਂ ਸਾਧ-ਬਾਬੇ ਦਾ 'ਸਿੱਖ' ਬਣਦਾ। ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਬਨਿਸਬਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ 'ਮਹਾਰਾਜ' ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬੱਸ 'ਸਾਧ-ਬਾਣਾ' ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਉਹ 'ਪ੍ਰੀਖਿਆ' ਵੀ ਦੇਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਅਤੇ ਝੁੰਗਾ ਚੌੜ ਵੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਅੰਤਿਕਾ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਲਵੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਡਾਕਟਰ, ਸੰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਘਰੇਲੂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਿੱਤੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਪੰਥਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਡਾਕਟਰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਲਾ ਚੋਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਹੋਰ ਡੰਡ-ਪਖੰਡ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਨਾ ਉਹਦੇ ਗੁੱਟਾਂ 'ਤੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਮਾਲਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਮੰਦ-ਮੰਦ ਮੁਸਕਾਉਂਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਅਖਬਾਰੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਬਾਹਾਂ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਡੇਰੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮੱਝਾਂ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਗਊਆਂ ਜਾਂ ਵੱਛੀਆਂ ਹਨ। ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ 'ਚੁਟਕਲੇ' ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ। ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਮੈਂ ਭਾਈ ਪੰਥਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਗੋਤਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਮਾਰ ਜਾਓ। ਉਹਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, "ਜਿਸਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਹੜਾ ਪੁੱਟਿਆ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਬੀਬੀ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਲਿੱਪਣ ਜਾਂਦੀ ਸੋਭਦੀ ਨਹੀਂ।" ਰੱਬ ਕਰੇ ਇਸ ਸਿਦਕੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਪੰਥ-ਪ੍ਰੀਤ ਇਵੇਂ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਕਿਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਾ ਲੈਣ ਲੱਗ ਪਵੇ। ਆਮੀਨ!

ਕਿਰਲੀਆਂ

ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਪਰ 2000 ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਿਰਲੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਿਰਲੀਆਂ ਹੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਮਰੀਕੀ ਰੇਤਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਗਿਲਾ ਮੌਸਟਰ ਅਤੇ ਮੈਕਸੀਕੋ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ 'ਬੀਡਿਡ ਲਿਜਰਡ' ਆਦਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਕਿਰਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਏਨੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਕਿਸਮਾਂ ਕਾਰਨ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਈ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਕਈ ਕਿਰਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਉਹ ਠੀਕ ਸੱਪਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਦਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਲੀਆਂ ਆਮ ਕਰਕੇ ਗਰਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਬਰਫੀਲੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਠੰਢੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਗਈ। ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਕਿਰਲੀਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 8 ਤੋਂ 10 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੁਝ ਕੁ ਕਿਰਲੀਆਂ ਦੇ ਮੀਟਰ ਤਕ ਲੰਬੀਆਂ ਵੀ ਦੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਈਸਟ ਇੰਡੀਜ ਵਿਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਡਰੈਗਨ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਿਰਲੀ ਤਿੰਨ ਮੀਟਰ ਤਕ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਲੰਬੀ ਤੇ ਸਖਤ ਪੂਛ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਜਾਨਵਰਾਂ

ਸੱਪਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਹ ਠੰਢੇ ਖੂਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਪੇਟ ਭਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਦੀ ਤਹਿ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸੱਪਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨਤਾ ਵੀ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ: ਸਿਰ, ਧੜ ਅਤੇ ਪੂਛ। ਸੱਪਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਅੰਗ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਜਦ ਕਿ ਕਿਰਲੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਥੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੁਦਰਤੀ ਚੌਗਿਰਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁਲ-ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਰਲੀਆਂ ਜੋ ਘਾਹ ਵਿਚ ਜਾਂ ਦਰੱਖਤਾਂ ਉਪਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਚਮਕੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੇਤਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਰਲੀਆਂ ਹਲਕੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਰੇਤ ਨਾਲ ਰਲ-ਗੱਡ ਹੋ ਸਕਣ। ਗਿਰਗਟ ਵੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਿਰਲੀ ਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰੰਗ

ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਿਰਲੀਆਂ ਅੰਡਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਕੁਝ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕਿਰਲੀਆਂ ਬੱਚੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ 3 ਤੋਂ 5 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲਗਪਗ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਰਲੀਆਂ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜੇ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੁਝ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਿਰਲੀਆਂ ਪੰਛੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤਕ ਖਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤੇਜ਼ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਰਲੀਆਂ ਠੰਢੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

-ਸੁਖਮੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੂਰ

ਕਵਨ ਗੁਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ॥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥
 ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਮਹਲਾ 5
 ਕਵਨ ਗੁਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ॥ ਰਹਾਉ॥
 ਰੂਪ ਹੀਨ ਬੁਧਿ ਬਲ ਹੀਨੀ ਮੋਹਿ ਪਰਦੇਸਨਿ ਦੁਰ ਤੇ ਆਈ॥
 ਨਾਹਿਨ ਦਰੁਬ ਨਾ ਜੋਬਨ ਮਾਤੀ ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸਮਾਈ॥
 ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਭਈ ਬੈਰਾਗਨ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸਨ ਕਉ ਹਉ ਫਿਰਤ ਤਿਸਾਈ॥
 ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮੇਰੀ ਜਲਨ ਬੁਝਾਈ॥
 ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੀ ਉਪਾਅ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜੋ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੈ, ਮਿਲ ਸਕਾਂ। ਮਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ।
 ਰੂਪ ਹੀਨ ਬੁਧਿ ਬਲ ਹੀਨੀ ਮੋਹਿ ਪਰਦੇਸਨਿ ਦੁਰ ਤੇ ਆਈ॥
 ਨਾਹਿਨ ਦਰੁਬ ਨਾ ਜੋਬਨ ਮਾਤੀ ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਕੀ ਕਰਹੁ ਸਮਾਈ॥
 ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀਓ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤੇ ਕੋਈ ਸੁੰਦਰ ਚਿਹਰਾ ਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੇ ਰੂਪਹੀਣ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਅਕਲ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ

ਤਾਕਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਂ ਤੇ ਪਰਦੇਸਣ ਵੀ ਹਾਂ। ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਬੜੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਆਈ ਹਾਂ। ਸੋ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਓ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਤਮਿਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲਾ ਜੋਬਨ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਨਾਥ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖ ਲਵੋ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ।
 ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਭਈ ਬੈਰਾਗਨ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸਨ ਕਉ ਹਉ ਫਿਰਤ ਤਿਸਾਈ॥
 ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਸਾਧਸੰਗਿ ਮੇਰੀ ਜਲਨ ਬੁਝਾਈ॥
 ਹੇ ਮਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਲੱਭਦੀ ਬੈਰਾਗਣ ਭਾਵ ਕਮਲੀ ਹੋਈ ਫਿਰਦੀ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਨਾਨਕ, ਉਸ ਦੀਨ-ਦੁਖੀਆਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮੇਰੀ ਇਹ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਅੱਗ ਭਾਵ ਜਲਨ ਬੁਝ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।
 -ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਫੋਨ:916-687-3536

ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ: ਆਸਥਾ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਉਤੇ ਜਿੱਤ

ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ 30 ਸਤੰਬਰ, 2010 ਅਜਿਹੇ ਦਿਨ ਵਜੋਂ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਲਖਨਊ ਬੈਂਚ ਨੇ ਤੱਥਾਂ, ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਕੇ ਮਹਿਜ਼ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਆਸਥਾ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ/ਹੈ, ਫੈਸਲਾ ਜੋ 60 ਸਾਲ ਤੋਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਸੀ, ਫੈਸਲਾ ਜਿਹੜਾ 8000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਫ਼ਿਆਂ ਉਤੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਫ਼ਿਆਂ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਸੰਸਾਰ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਵੇ! ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨਿਸਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਕੌਮੀ, ਬਹੁਭਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਬਹੁਸਭਿਆਚਾਰਕ ਚਰਿੱਤਰ ਉਪਰ ਅਸਰਅੰਦਾਜ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਯਕੀਨਨ ਸੰਘੀ, ਜਮਹੂਰੀ, ਧਰਮਨਿਰਪੱਖ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦੇ-ਮਸਲੇ-ਸਵਾਲ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾਈ ਫੜਨਗੇ। ਇਹ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਸੰਜੀਦਾ-ਸੁਹਿਰਦ ਸੰਵਾਦ-ਬਹਿਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਏਜੰਡੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਭਰੇਗੀ ਕਿ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਆਖਰ ਇਕ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ-ਆਸਥਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ?

ਇਹ ਅਦਾਲਤੀ ਫੜਤਾ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਭ ਕੌਮੀਅਤਾਂ, ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ, ਇਨਕਲਾਬੀ-ਜਮਹੂਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੇ ਸਭ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੇ ਸਰੋਕਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅਦਾਲਤੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪੰਚਾਇਤੀ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਧਰਮ-ਭਾਸ਼ਾ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ-ਹਿੰਦੀ-ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨੂੰ ਉਚਿਅਉਚਾ ਅਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਹਿੱਸਾ ਜਿੱਥੇ ਰਾਮ ਲੱਲਾ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਥਾਂ ਹਿੰਦੂ ਮਹਾਂ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਮ ਚਬੂਤਰਾ-ਸੀਤਾ ਰਸੋਈ ਆਦਿ ਨਿਰਮੋਹੀ ਅਖਾੜੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡ ਨੂੰ। ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੁੰਨੀ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਘਟ ਰਹੇ/ਬਚੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਕਰਕੇ ਕਰੇ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਪਰਖ-ਪੜਚੋਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਉਸਾਰੀ 1528 ਦੇ ਕਰੀਬ ਮੁਗਲ ਸ਼ਾਸਕ ਬਾਬਰ ਦੇ ਇਕ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸ਼ਾਹ ਬਕੀ ਨੇ ਕਰਵਾਈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1853 ਵਿਚ ਨਿਰਮੋਹੀ ਅਖਾੜੇ ਵੱਲੋਂ ਇੱਥੇ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂ

ਸਥਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੱਕ ਜਤਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜਨਵਰੀ 1885 ਵਿਚ ਮਹੰਤ ਰਘਬੀਰ ਦਾਸ ਨੇ ਫ਼ੈਜ਼ਾਬਾਦ ਦੇ ਉਪ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਕੇਸ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਸਜਿਦ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਰਾਮ ਲੱਲਾ ਦਾ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਦਾ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਨਸੂਖ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਕਬਰ ਦੇ ਰਾਜ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਸੀਤਾ ਰਸੋਈ ਤੇ ਰਾਮ ਚਬੂਤਰੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ। ਹਿੰਦੂ ਉਸ ਸਮੇਂ

ਤੋਂ ਹੀ ਉਥੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। 22-23, ਦਸੰਬਰ 1949 ਦੀ ਦਰਮਿਆਨੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਤੋੜ ਕੇ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗੁੰਬਦ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਰਾਮ ਲੱਲਾ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਨਾਲ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਕੇਸ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਥਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਦੱਸ ਕੇ ਤਾਲੇ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। 1984 ਵਿਚ ਇਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਸੰਸਦ ਦੱਸਦਿਆਂ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਰਾਮ ਮੰਦਿਰ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ 1986 ਵਿਚ ਇਹ ਥਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਪੂਜਾ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਗਰੋਂ 9 ਨਵੰਬਰ 1990 ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੰਦੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਪੱਥਰ ਟਿਕਾ ਕੇ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵੋਟ ਸਿਆਸਤ ਕਾਰਨ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਖੁਦ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ। 1990 ਵਿਚ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਸੋਮਨਾਥ ਮੰਦਿਰ ਤੋਂ ਅਯੁੱਧਿਆ ਤੱਕ ਰੱਬ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਦਾ ਨਫ਼ਾ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ 1991 ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। 6 ਦਸੰਬਰ 1992 ਨੂੰ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮਸਜਿਦ ਢਾਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 10 ਅਕਤੂਬਰ 1991 ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਪੋਣੇ ਤਿੰਨ ਏਕੜ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। 7 ਜਨਵਰੀ 1993 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਵੀਂ ਸਾਰੀ 67 ਏਕੜ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਚ ਲੈ ਲਈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਰਾਏ ਮੰਗੀ ਗਈ ਕਿ ਮਸਜਿਦ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੂਜਨੀਕ ਥਾਂ ਹੈ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸੁਪਰੀਮ ਨੇ

ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 1996 ਤੋਂ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਫਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। 2002 ਵਿਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਮੰਦਿਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?

ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ। ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਸਜਿਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਖੁਦਾਈ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ, ਸੂਰਖੀ, ਚੂਨਾ-ਮਸਾਲਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਕਾਰਜ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਮੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਤੇ ਖੋਜੀ ਰੋਮਿਲਾ ਥਾਪਰ, ਕੇ.ਐਨ. ਪਾਨੀਕਰ, ਇਰਫ਼ਾਨ ਹਬੀਬ, ਡੀ.ਐਨ. ਝਾਅ ਆਦਿ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਉਥੇ ਮੰਦਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਕੁਝ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮੋਹੀ ਅਖਾੜਾ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਹੀ ਸਾਖਾ ਹੈ, 14ਵੀਂ-15ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਅਖਾੜੇ ਵਾਲਿਆਂ ਮੰਦਿਰ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦਿਆਂ ਖੁਦ ਦੇਖਿਆ। ਤੱਥ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰਮੋਹੀ ਅਖਾੜਾ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਵਾਰਾਨਸੀ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਛੋਟਾ ਸੰਪਰਦਾਇ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸਾਖਾ 1734 ਦੇ ਕਰੀਬ ਬਣੀ। ਰਾਮ ਚਬੂਤਰਾ ਤੇ ਸੀਤਾ ਰਸੋਈ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਉਸਾਰੇ ਗਏ। ਨਿਰਮੋਹੀ ਅਖਾੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਂ ਉਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਤੀਜੀ ਗੱਲ, ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗੁੰਬਦ ਵਿਚ ਰਾਮ ਲੱਲਾ ਤੇ ਸੀਤਾ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ 22-23 ਦਸੰਬਰ 1949 ਦੀ ਦਰਮਿਆਨੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। 1986 ਵਿਚ ਪੂਜਾ ਲਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ। 1989 ਵਿਚ ਸ਼ਿਲਾਨਿਆਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦਸੰਬਰ 1992 ਵਿਚ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਮਿਲੀ-ਭੁਗਤ ਨਾਲ ਹੋਇਆ।

ਆਖਰੀ ਗੱਲ, ਜੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭੇ ਕਰਕੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨ ਵੀ ਲਈਏ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮਸਜਿਦ ਸੀ, ਉਥੇ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਖੰਡਰ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਅੱਜ 5 ਸੌ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮਸਜਿਦ ਤੋੜਨ ਤੇ ਮੰਦਿਰ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਕੀ ਦਲੀਲ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਵਾਜਿਬ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਧਰਮ ਸਥਾਨ ਤੋੜ ਕੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਬਣਾ ਦਿਓ? ਫਿਰ ਮਸਲਾ ਕੀ

ਹੋਇਆ? ਇਹੀ ਨਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਵਸੋਂ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਥੇ ਧਰਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਸਥਾ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਰ-ਮਾਨ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿਰਫ਼ ਬਹੁਗਿਣਤੀਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਚੱਲਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁੰਗੜ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗੀ? ਕੀ ਇਸ ਨਾਲ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਉਤੇ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਵੱਜੇਗੀ?

ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ, ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਖੋਜ, ਤਰਕ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ-ਪਰਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ-ਆਸਥਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਤਿੰਨਾਂ ਜੱਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਜੱਜ ਸਿਬਗਤ ਉਲੂ ਖਾਨ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕੁਝ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਦੂਜੀ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਕਿ 1949 ਵਿਚ ਮੂਰਤੀਆਂ ਟਿਕਾਉਣ ਅਤੇ 1992 ਵਿਚ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹਣ ਬਾਰੇ ਇਕ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ। ਮਸਜਿਦ ਢਾਹਣੀ, ਫਿਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਘੋਰ ਅਪਰਾਧ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਤੋੜਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ।

ਤੀਜੀ ਦਲੀਲ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਆਸਥਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਜੱਜ ਧਰਮਵੀਰ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਥਾਂ ਉਤੇ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹ

ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਖੰਡਰਾਂ ਉਤੇ ਮੰਦਿਰ ਉਸਾਰਨਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਸੂਲ ਨਹੀਂ ਹਨ! ਕੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸਥਾ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਤਰਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧੱਕਾ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ/ਸੀ। ਫਿਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤਾਂ ਹੋਏ ਧੱਕੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਸੀ, ਪੀੜਤ ਧਿਰ ਦਾ ਹੱਕ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ, ਢਾਹੀ ਮਸਜਿਦ ਮੁੜ ਉਸਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੀ। ਹਾਂ! ਕੁਝ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਮੰਦਿਰ ਵੀ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ/ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੱਚਾ ਸੰਘੀ, ਜਮਹੂਰੀ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਥੇ ਅਰਧ-ਜਗੀਰੂ, ਅਰਧ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਆਰਥਿਕ ਆਧਾਰ, ਜਾਤੀ ਤੇ ਜਮਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਫ਼ਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਆਧਾਰ ਭਾਰੂ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮਨਿਰਪੱਖ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਨਕਾਬ ਹੇਠ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਆਪਾਸ਼ਾਗੀ (ਆਟੋਕਰੇਸੀ) ਹੈ ਜੋ ਕੌਮੀਅਤਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ, ਮੂਲ-ਨਿਵਾਸੀਆਂ, ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ, ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਂਦਾ-ਲਤਾੜਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੀ ਇਸੇ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਮਸਲਿਮ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਹੱਮਲ ਭਰਿਆ ਅਤੇ ਦਲੀਲਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਹੈ। ਧਰਮਨਿਰਪੱਖ, ਜਮਹੂਰੀ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਇਹ ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਭਗਤ, ਜਮਹੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਤੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਹਰੀ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਮੇਲ ਦੀ ਸ਼ਾਹਦੀ ਭਰਦੇ ਹਨ।

Dr. Rajiv Kumar Aggarwal

Ayurvedic Practitioner (Regd. NAMA)

AYURVEDA/NUTRITION/ACUPRESSURE

ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ

ਨਵਾਂ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਐਕਿਊਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਸੈਂਟਰ ਤੁਹਾਡੇ ਬਹੁਤ ਕਰੀਬ

Brighton Natural Wellness Center

325 - East Grand River Ave., Brighton - MI 48116

ਡਾ. ਰਾਜੀਵ ਦੇ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁੱਖ ਜੜੀਆਂ-ਬੂਟੀਆਂ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਦੇਸੀ ਦਵਾਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਬਰਾਈਟ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਸਿੱਧਾ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਡਾ. ਰਾਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਅਗਰਵਾਲ,
ਸੈਲ: 231-360-1435
ਕਲੀਨਿਕ: 989-272-5524

ਡਾ. ਰਾਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਅਗਰਵਾਲ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ/ਐਕਿਊਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਸਿਹਤ ਕੈਂਪ ਲਾ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੈਂਪ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਲਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਜੀ।

Visit for more detail: www.IndiaHealthToday.com / www.brightonwellness.org

JSR Trucking Inc.

Greenwood, IN 46143

ਅਨੁਭਵੀ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਮਿਡਵੈਸਟ ਤੋਂ ਨਿਊ ਜਰਸੀ, ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ, ਕੁਨੈਕਟੀਕਟ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ, ਮੈਰੀਲੈਂਡ ਅਤੇ ਵਾਪਸੀ ਰੂਟ। ਬਹੁਤੇ ਗੇੜੇ ਇੰਡੀਆਨਾ ਤੋਂ ਨਿਊ ਜਰਸੀ-ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਵਿਚਾਲੇ

ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਘਰ ਅਦਾਇਗੀ ਹਰ ਹਫਤੇ

Ph. 317-215-4536, Cell: 317-702-2803

ਲੋੜ ਹੈ

ਕੈਸ਼ੀਅਰ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਮਕੈਨਿਕ ਵੈਗਾ, ਟੈਕਸਸ ਵਿਚ ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ ਲਈ ਕੈਸ਼ੀਅਰ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਮਕੈਨਿਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਤਰਜੀਹ ਕਿਸੇ ਫੈਮਿਲੀ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਬੈਡਰੂਮ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਡੁੱਲ੍ਹਾ ਘਰ ਦਿਆਂਗੇ। ਘਰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਡੇਢ-ਦੋ ਬਲਾਕ ਦੂਰ।

ਅੱਜ ਹੀ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਧੂ

806-678-3832

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਤਿਆਰ

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸ. ਧਨਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਬਾਰੇ 350 ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈਆਂ ਅਤੇ 1980 ਵਿਚ 68 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ, ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਪਾਈ ਪਿਰਤ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ 1469-2009 ਤੱਕ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ 3 ਸੈਂਚੀਆਂ ਦਾ ਸੈਟ (ਸਿੱਖ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ) ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰੋ. ਰੇਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਇੱਕ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਸੈਣੀ: ਸੀਤਲ ਜੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਇਕ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਆਏ ਹੋ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ।

ਸੀਤਲ: ਤਿੰਨ ਸੈਂਚੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਕਿਤਾਬ 'ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਆਫ਼ ਸਿੱਖਿਜ਼ਮ' ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੌਕੇ ਮੌਕੇ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਮੇਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਤੀਜੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 12,000 ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਰਜ ਹਨ ਜੋ 1469 ਈ. ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਤੋਂ 2009 ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੈਣੀ: ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਿਵੇਂ ਆਇਆ?

ਸੀਤਲ: ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਸਵਰਗੀ ਸ. ਧਨਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ, ਮੈਂ ਵੀ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ 1976 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਪਤਾਹਿਕ ਅਖਬਾਰ (ਉਭਰਦਾ ਪੰਜਾਬ) ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। 1999 ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਖਾਲਸੇ ਦਾ 300 ਸਾਲਾ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ, 100 ਕਰੋੜ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਅਤੇ 100 ਕਰੋੜ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਸਰਮਾਏ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈ? ਮਨ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੋਚਿਆ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਕਰਾਂ ਕਿ ਸਦੀਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਰ ਘਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣੇ। ਬੱਸ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਸੰਨ 2000 ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸੈਣੀ: ਕੀ 'ਉਭਰਦਾ ਪੰਜਾਬ' ਅਖਬਾਰ ਅੱਜ ਵੀ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹੋ?

ਸੀਤਲ: ਸੈਣੀ ਸਾਹਿਬ 1976 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ 1983 ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਸਿਫਟ ਕਰ ਗਏ ਕਿਉਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਸੀਤਲ ਉਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਨ। ਸੰਨ 1984 ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਮੇਰਾ ਦਫਤਰ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਸਿਫਟ ਕਰ ਗਿਆ ਅਤੇ 2004 ਵਿਚ ਅਖਬਾਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਈ ਲਾਉਣ ਲੱਗਾ।

ਸੈਣੀ: ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸੀ, ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਿੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ?

ਸੀਤਲ: ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ 'ਚੋਂ, ਫਿਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪੁਸਤਕ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਦਿ) ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਭ ਉਪਲਬਧ ਵਸੀਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਕੇ ਵੇਰਵੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸੈਣੀ: ਕੀ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ?

ਸੀਤਲ: ਨਹੀਂ ਜੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ

ਲਈ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਨੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੈਣੀ: ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਹਿਯੋਗ?

ਸੀਤਲ: ਨਹੀਂ ਜੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੋਲ ਵੀ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਹਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਫਿਰ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਾਨੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ।

ਸੈਣੀ: ਫਿਰ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲਿਆ ਕਿੱਥੋਂ?

ਸੀਤਲ: ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਮਟੀਰੀਅਲ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਲਈ ਮਾਇਆ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ। ਮੈਂ 2006 ਵਿਚ

ਸਟੇਟ ਤੋਂ ਸ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ ਅਤੇ ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰਚਾ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਮਾਇਕ ਹੁੰਗਾਰੇ ਨੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਿਕਾਰੋ ਤੋਂ ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਤਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਾਇਕ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਵੀ ਅਨੇਕ ਸੱਜਣ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀ ਹੈ।

ਸੈਣੀ: ਕੀ ਹੁਣ ਪੈਸੇ ਵਲੋਂ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ?

ਸੀਤਲ: ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਕਾਫੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਪਲਾਟ ਸੀ ਉਸ ਤੇ ਵੀ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਵੀ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਵੀ ਕੁਝ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਮਾਇਕ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸੈਣੀ: ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ 'ਚ ਆਈਆਂ ਔਕੜਾ...?

ਸੀਤਲ: ਦੇਖੋ ਔਕੜਾਂ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣ 'ਚ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਔਕੜਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਆਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਸਬਕ ਸੀ, ਰਜਿੰਦਰ ਪੁਤਰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਰਸਤੇ ਸੀਸ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਤੁਰਨਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਵੱਟਣਾ, ਵਿਕਣਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਸੱਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਵੀ। ਇਹ ਸਬਕ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਮੁਸਕਿਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਤੁਰਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਬਦੌਲਤ ਅੱਜ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੈਣੀ: ਤੁਹਾਡਾ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਧਨ?

ਸੀਤਲ: ਮੇਰੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਦਾਲ ਫੁਲਕਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਪਿੱਛੇ ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘਾਲਣਾ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਹੈ।

ਸੈਣੀ: ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਅਤੇ ਕਦੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ?

ਸੀਤਲ: ਟੀਚਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਪੁਰਬ 'ਤੇ ਇਸੇ ਸਾਲ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਜੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਪਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ। ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ, ਦੂਸਰਾ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰੂਪ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੈਣੀ: ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਉਂ?

ਸੀਤਲ: ਮੈਨੂੰ ਮਾਇਕ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਸਹਿਯੋਗ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਮਿਲਿਆ। ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਸਲ ਹਮਦਰਦ ਵੀ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਇਹੀ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਰੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਤਨਾ

ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਸੈਣੀ: ਕੌਣ ਹਨ ਉਹ?

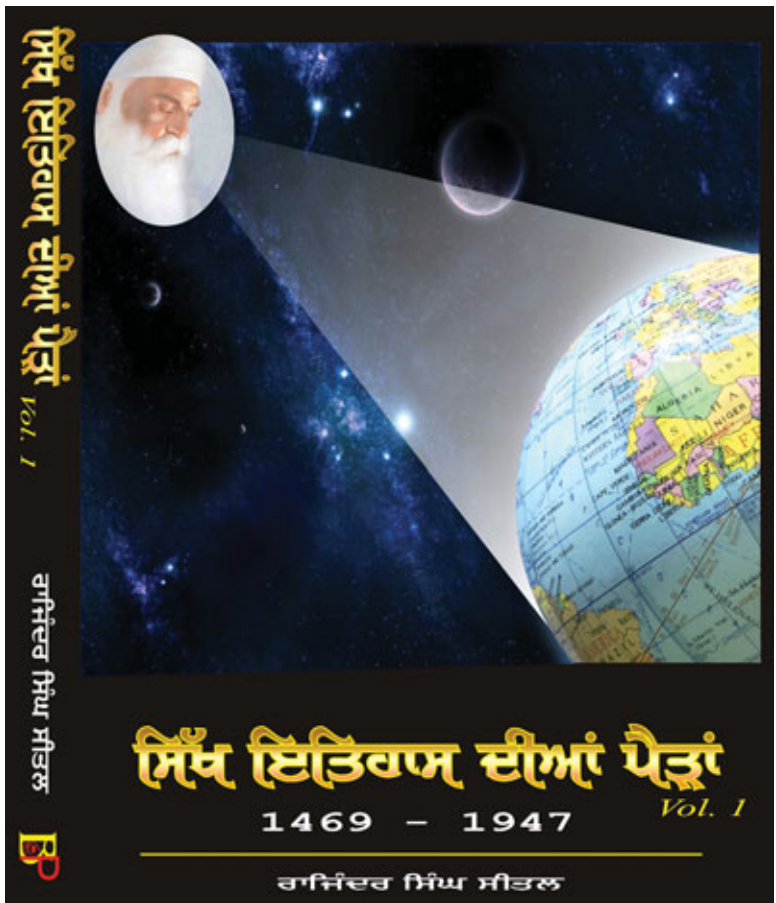
ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ

ਸੀਤਲ: ਇਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰਚਾ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੁਸਾਂਝ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਤਾ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਟੋਲੀਡੋ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਗਿਲਜੀਆਂ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ (ਸਵਰਗੀ ਸ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਯੋਗੀ ਦੀ ਪਤਨੀ), ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੁਰੀ, ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ।

ਸੈਣੀ: ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਿਆਂ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸਿਆ, ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਘਰ 'ਚ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੋਗੇ?

ਸੀਤਲ: ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਹਾਂ। ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਤਿਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕਰਜ਼ਾ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਸਾਡੇ ਮਾਣਮੱਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਭਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੜ੍ਹ-ਸਮਝ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬੱਚਾ ਅਗਰ ਸਿੱਖੀ ਵਲ ਮੁੜ ਪਰਤ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇਹ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸਫਲ ਹੈ। ਇਹ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਸਿੱਖੀ ਸਾਨ ਲਈ ਸਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ।

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਸ. ਸੀਤਲ ਨਾਲ ਫੋਨ 703-606-1473 ਜਾਂ ਈਮੇਲ rajindersinghsital@gmail.com 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜਾਨੀ, ਮਾਲੀ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਸ. ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਸ. ਜੋਹਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਲਈ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੌਸਲਾ ਮਿਲਿਆ। ਫਿਰ ਮਿਸ਼ੀਗਨ

ਮੰਡੀਆਂ 'ਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਬੇਕਦਰੀ ਤੋਂ ਬਾਦਲ ਨਾਖੁਸ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੀ ਟੇਕ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਕੋਈ ਰੁਖ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਕੇਂਦਰੀ ਟੀਮ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਕੇ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਪਰਤ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈ ਮੰਤਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੀਟਿੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸਮੇਂ ਨਮੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਫੇਰਬਦਲ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਸੁਬੋਧ ਚੰਦਰ ਅਗਰਵਾਲ ਨੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕੈਬਨਿਟ ਸਕੱਤਰ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਬੋਮੋਸਮੇ ਮੀਂਹ ਕਰਕੇ ਝੋਨੇ ਵਿਚ ਨਮੀ ਵਧਣ ਅਤੇ ਦਾਣਾ ਬਦਰੰਗ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਖਰੀਦ ਏਜੰਸੀਆਂ ਝੋਨਾ ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ੈਲਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਝੋਨੇ ਵਿਚ ਨਮੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 17% ਤੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ 20% ਤੱਕ ਨਮੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਤ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਘਟਣ ਅਤੇ ਤਰੇਲ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਨਮੀ ਘਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ 83 ਲੱਖ ਟਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਝੋਨਾ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਅਜੇ 60 ਲੱਖ ਟਨ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਹਾਲ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਵੀ ਪਛੜ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਔਕੜਾਂ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਗੜ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸਾਨ ਥਾਂ ਥਾਂ ਧਰਨੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਠੱਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਧਾ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਲਈ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਝੋਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਕਾਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਝੋਨੇ ਵਿਚ ਨਮੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰੰਗ ਸਬੰਧੀ ਸਪੈਸੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਢਿੱਲ ਦੇਣ ਦੀ ਮੁੜ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਪੂਸਾ-44 ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸਮ ਦੇਰ ਨਾਲ ਪੱਕਣ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ 22 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਗੜਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਕਿਸਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਬੀਰਦਵਿੰਦਰ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੀ ਛੱਡਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਕਾਂਗਰਸ 'ਚੋਂ ਛੁੱਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਏ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਬੀਰਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਵੀ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਹ 35 ਸਾਲ ਕਾਂਗਰਸ 'ਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2 ਅਪਰੈਲ 2009 ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਆਗੂ ਸ੍ਰੀ ਬੀਰਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡੀ ਸੀ, ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ 'ਚ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੀ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭਟਕ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਬੇਬਾਕ ਸੁਭਾਅ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸ. ਬੀਰਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 35 ਸਾਲ ਕਾਂਗਰਸ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਡੇਢ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਸੋਬੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਅਮਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ 25 ਵਰ੍ਹੇ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਨਿਆਂ ਨਾਲ ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ ਖੇਡੀ ਗਈ ਤੇ ਪੀੜਤ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਲੂਣ ਹੀ ਛਿੜਕਿਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਰੁਝੇਵੇਂ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਕੋਲ ਵੀ ਨਾ ਤਾਂ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਯੋਜਨਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮਕਸਦ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਬਾਰੇ ਮਤੇ ਤਾਂ ਬਥੇਰੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਪਰ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਇਕ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ।

ਸ. ਬੀਰਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

District LUDHIANA'S Top Most

Three Star Hotel with Banquet Hall

- ★ Marriage Palace
- ★ Kitty Hall
- ★ Multi Cuisine Restaurant
- ★ Honeymoon Suites
- ★ Three Banquet Halls
- ★ Well Equipped Bar
- ★ Conference Hall
- ★ Well Furnished Rooms
- ★ N.R.I. Spl. Rooms

HOTEL Snehmohan REGENCY

G.T. Road, Ludhiana-Moga Highway, (Jagraon) Ludhiana. Punjab, INDIA.
 Phone: +91-1624-258100-200-300
 Cell : +91-9988410707, 9988410701
 Email: contact@hotelsnehmohanregency.com
 Website: www.hotelsnehmohanregency.com

ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਇਲਾਜ
ਸਿੱਧੀ ਕਾਲ ਕਰੋ 630-479-0031

■ ਇਸ਼ੋਰੈਂਸ ਨਹੀਂ? ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ! 20-40% ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
 ■ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ Invisalign (Clear Braces) ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ? ਮੁਫਤ ਮਜ਼ਵਰਾ ਲਓ।
 ■ ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀ ਬਦਬੂ, ਖੂਨ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ? ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਵੀਨ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ, ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਤੇ ਚਮਕਦੇ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਅੱਜ ਹੀ ਅਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਬਣਾਓ

Fillings, Dentures, Crowns, Bridge, Veneers, Extractions, Cleaning,

Dr. Harjinder Khaira DMD & Associates

Lakestreet Dental
 490 W. Lake Street, Suite 107 Roselle, IL 60172
 630-894-8008

Lakeland Dental
 115 E. State Rd., Island Lake, IL 60042
 847-526-1920

ਆਮ ਆਦਮੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਖਾਸ ਉਪਰਾਲਾ

ਸਟਾਕਟਨ (ਸ਼ਾਦ): ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਯੂ ਟਿਵਿਊਬ ਉਪਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਇਕ ਗੀਤ "ਆਪੇ ਕਰ ਕਰ ਭੁਲਾਂ ਬਖਸ਼ਾਈ ਜਾਂਦੇ ਆ" ਕਾਫੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਗਾਇਕ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਹੱਥੋਂ ਸੰਤਾਪ ਹੰਢਾ ਰਹੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਕਸਕ ਨੂੰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਹੀਣ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਸਿਆਟਲ) ਦੀ ਕਲਮ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਇਹ ਗੀਤ ਖੜੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਤਰੰਗਾਂ ਛੇੜਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੇਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਇਕ ਬਿਜਨਸਮੈਨ ਹੈ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਗਾਇਕ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਆਮ ਇਨਸਾਨ ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਗੀਤ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸਹਿਜਭਾਅ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਯੂ ਟਿਵਿਊਬ ਉਤੇ ਇਹ ਗੀਤ 'ਸੋਗ ਅਬਾਉਟ ਅਕਾਲ ਤਖਤ' ਪਾ ਕੇ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸਾਲ 2005 'ਚ ਸਤਿਆਮ ਤੇ ਲਿਬਰਟੀ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ 'ਚ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦੇ ਸ਼ੱਕੀ ਖਾਤਕੂ ਭਾਈ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਭਾਈ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬਰਸੀ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਸੀ ਪਰ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਚੌਹਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਬਰਸੀ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਪਰਿਵਾਰਕ ਝਗੜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭਾਈ ਵਧਾਵਾ ਸਿੰਘ ਬੱਬਰ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 14 ਜੁਲਾਈ 2005 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

WHEN IT COMES TO PUNJABI TELEVISION, COMPETITION DOESN'T STAND A CHANCE!

PTC Punjabi is now available only on DISH Network!

PTC Punjabi is a premium Punjabi entertainment channel from India. The channel offers a wide variety of entertainment shows including current affairs shows, breaking news, prime news bulletins, reality talent shows, mega events, and music videos, produced in India as well as local shows from North America. Watch telecast of Gurbani from Sri Hazoor Sahib, every morning exclusively on PTC Punjabi. Popular shows on PTC Punjabi includes "Voice of Punjab", "Masters", "Preeto Top 10", "PTC Spotlight", "Pind Di Galiyan", "Watano Door", "Masle", "Tirchi Nazar", "The NRI Show", "Guftagu", and "Ms. PTC Punjabi".

DISH Network is the only pay-TV provider which offers 7 top-rated Punjabi channels!

Punjab Pack \$24.99/mo. Local channels \$9.99/mo.

Subscribe to the Punjabi Pack with American local channels and receive:

- Free Standard Professional Installation
- No equipment to buy
- Free DVR upgrade (\$6/mo. DVR Service fee applies)
- Free Activation (with Agreement)
- No additional Service Access fee

Dish TV USA (847) 380-5500
 www.dishtvusa.com

dish NETWORK AUTHORIZED RETAILER

Digital Home Advantage plan requires 24-month agreement and credit qualification. If service is terminated before the end of agreement, a cancellation fee of \$17.50/month remaining applies. All equipment is leased and must be returned to DISH Network upon cancellation or unreturned equipment fees apply. Limit 6 leased tuners per account; lease upgrade fees apply for select receivers; monthly fees may apply based on type and number of receivers. HD programming requires HD television. All prices, packages and programming subject to change without notice. Local channels may not be available in all areas. Offer is subject to the terms of applicable Promotional and Residential Customer Agreements. Additional restrictions may apply. First-time DISH Network customers only. Offer ends 11/10/10. DIRECTV is a trademark of DIRECTV, Inc.

PATEL BROTHERS

“Celebrating Our Food...Our Culture”

Bringing your homeland closer since 1974

ਸਮੂਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਮੁਬਾਰਕ !

ILLINOIS

HEADQUARTERS:
PATEL BROTHERS
2610 W. DEVON AVENUE
CHICAGO, IL 60659
T: 773.262.7777, 773.764.1857
F: 773.262.7914

PATEL BROTHERS
873 E. SCHAUMBURG ROAD
SCHAUMBURG, IL 60193
T: 847.524.1111

INDIANA

PATEL BROTHERS
4150 LAFAYETTE RD. SUITE F&G
INDIANAPOLIS, IN 46254
T: 317.293.8345 F: 317.293.8395

KENTUCKY

PATEL BROTHERS
1830 HURSTBOURNE PKWY
LOUISVILLE, KY 40220
T: 502.499.9791

GEORGIA

PATEL BROTHERS
1711 CHURCH STREET
DECATUR, GA 30033
T: 404.296.2696
F: 404.296.2698

MISSISSIPPI

PATEL CASH & CARRY
6800 W.OLD CANTON RD SUITE 102
RIGDELAND, MS 39157
T: 601.952.0332

PATEL BROTHERS
1999 HWY 80 WEST
SUITE 15
JACKSON, MS 39204
T: 601.353.6611

PENNSYLVANIA

PATEL BROTHERS
4145 WILLIAM PENN HWY
MONROEVILLE, PA 15146
T: 412.372.2758 F: 412.380.0144

PATEL BROTHERS
1915 STREET ROAD
BENSALEM, PA 19020

OHIO

PATEL BROTHERS
1170 KENNY SQUARE MALL
COLUMBUS, OH 43220
T: 614.273.1376

PATEL BROTHERS
6876 PEARL ROAD
MIDDLEBURGH HTS., OH 44130
T: 440.885.4440

CALIFORNIA

PATEL BROTHERS
2039 EL CAMINO REAL
SANTA CLARA, CA 95050
T: 408.261.3555
F: 408.261.3545

CONNECTICUT

PATEL FOODS
171 E. SPENCER STREET
MANCHESTER, CT 06040
T: 860.645-6100
F: 860.643-9322

CANADA

PATEL CASH & CARRY
700 - MARKHAM ROAD, UNIT # 3 & 4,
SCARBOROUGH, ONTARIO, M1H 2A7
CANADA
T: 416-439-9393 F: 416-438-6446

NEW JERSEY

PATEL CASH & CARRY
1551 OAKTREE RD
ISELIN, NJ 08830
T: 732.205.0187
F: 732.205.0397

PATEL CASH & CARRY
780 NEWARK AVE
JERSEY CITY, NJ 07306
T: 201.222.7572
F: 201.222.1019

PATEL FOOD MARKET
1357 OAKTREE RD
ISELIN, NJ 08830
T: 732.283.7283
F: 732.283.4950

PATEL CASH & CARRY
2800 - RT# 27
RYAN PLAZA
NORTH BRUNSWICK, NJ 08902
T: 732.821.0667
F: 732.821.7232

PATEL BROTHERS
10866, RT 46
PARSIPPANY, NJ 07054

MASSACHUSETTS

PATEL BROTHERS
425 - MOODY STREET
WALTHAM, MA 02453
T: 781.893-1003
F: 781.893-6003

PATEL BROTHERS
504, BOSTON TURNPIKE
SHREWSBURY, MA 01545

VIRGINIA

PATEL BROTHERS
11116 LEE HIGHWAY
FAIRFAX, VA 22030
T: 703.273.7400

TENNESSEE

PATEL BROTHERS
4043 NOLENSVILLE PIKE
NASHVILLE, TN 37211
T: 615.833.1555
F: 615.833.1556

MICHIGAN

PATEL BROTHERS
28684 FORD ROAD
GARDEN CITY, MI 48135
T: 734.427.4445
F: 734.427.4985

PATEL BROTHERS
28950 ORCHARD LAKE ROAD
FARMINGTON HILLS, MI 48334
T: 248.851.7470

PATEL BROTHERS
37196 DEQUINDRE ROAD
STERLING HEIGHTS, MI 48077
T: 586.795.5120

NORTH CAROLINA

PATEL BROTHERS
1419 SOUTH EAST MAYNARD RD
CARY, NC 27511
T: 919.380.0113 F: 919.319.5661

TEXAS

PATEL BROTHERS
5815 HILLCROFT
HOUSTON, TX 77036
T: 713.784.8332
F: 713.784.8341

PATEL BROTHERS
16338, KENSINGTON DR UNIT # 130
SUGARLAND, TX 77479
T: 281.980.1181

PATEL BROTHERS
104 INGE DRIVE
RICHARDSON, TX 75080
T: 972.644.3972

MARYLAND

PATEL BROTHERS
6402 BALTI NATIONAL PIKE
ROUTE # 40, SUITE #18B
CATONSVILLE, MD 21228
T: 410.719.2822
F: 410.719.2821

PATEL BROTHERS
15110 FREDERICK ROAD
ROCKVILLE, MD 20850
T: 301.340.8656
F: 301.898.8959

PATEL BROTHERS
2074 UNIVERSITY BLVD
HYATTSVILLE, MD 20783
T: 301.422.1555
F: 301.422.1555

NEW YORK

PATEL BROTHERS
37-27, 74TH STREET,
JACKSON HEIGHTS, NY 11372
T: 718.898.3445 F: 718.898.9243

PATEL BROTHERS
415 SOUTH BROADWAY
HICKSVILLE, NY 11801
T: 516.681.0091 F: 516.681.0072

PATEL BROTHERS
42-92 MAIN STREET
FLUSHING, NY 11355
T: 718.661.1112 F: 718.661.2076

PATEL BROTHERS
124-10, LIBERTY AVENUE
RICHMONDHILL, NY 11419
T: 718.843.2527 F: 718.843.2526

PATEL BROTHERS
251-08 HILLSIDE AVENUE
BELLEROSE, NY 11426
T: 718.470.1356 F: 718.470.0209

www.patelbros.com

ਦੇਗ ਤੇਗ ਫਤਿਹ

ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਪੰਜ ਪਿਆਲੇ ਪੰਜ ਪੀਰ ਸਠਮ ਪੀਰ ਬੈਠਾ ਗੁਰੂ ਭਾਰੀ॥
ਅਰਜਨ ਕਾਈਆ ਪਲਟ ਕੇ ਸੁਰਤ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਵਾਰੀ॥

ਪੰਥ ਕੀ ਜੀਤ

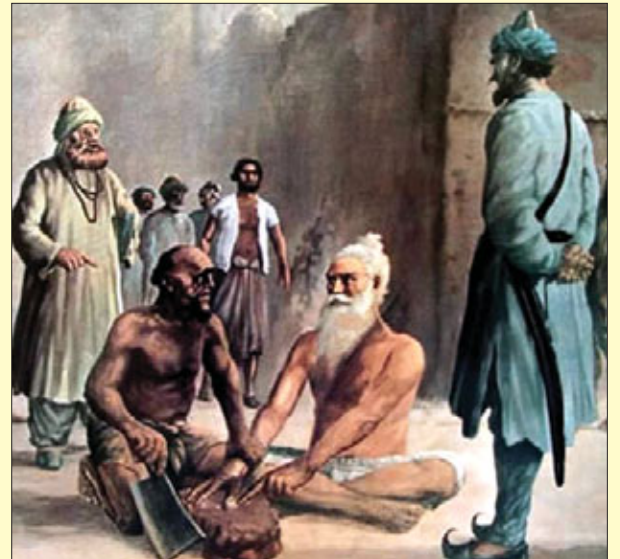
ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਅਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਟਾਨਿ ਕੋਟਿ ਵਧਾਈ

ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ

ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ

ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ

ਇਹ ਉਹ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅਦੁਤੀ ਜੋਤਿ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਜੀ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਲੋਂ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕੀਤੇ 52 ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ 'ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ' ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ।

ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਹਿਨ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਧਰਮ ਪਾਲਣਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜੇ ਜੁਲਮ ਕਰਨਾ ਮਾੜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਸਹਿਣਾ ਵੀ ਮਾੜਾ ਹੈ। ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੀਰੀ ਦੇ ਤਖਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮੀਰੀ ਦਾ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪੀਰੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਤਖਤ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦਾ ਤਖਤ ਹੈ।

ਸੰਮਤ 1778 ਵਿਚ ਮਾੜਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ 'ਤੇ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ 5000 ਰੁਪਏ ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ ਕਰ ਕੇ ਦੀਪਮਾਲਾ ਦੀ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ। ਇਹ ਵਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਕੂਮਤ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਹਾਂ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਮੁਕਰ ਗਈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੀ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਦਿਹਾੜਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਰੁਪਿਆ ਅਦਾ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋਈ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਉਹ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਦ ਕਟਵਾਇਆ ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪੁੰਜ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਖੀ ਵੀ ਜੋੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੈਡਗ੍ਰੰਥੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਭ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੁਣ ਕੇ ਇਕ ਇਕ ਥਾਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ। ਇਸ ਉਤੇ ਪੰਥ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਗ ਕੱਟੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਵੀ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਸ ਬਚਨ ਨੂੰ 'ਸਤਿ ਬਚਨ' ਕਰ ਕੇ ਜਾਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ 12 ਭਰਾ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 10 ਭਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਜਾਉਣ ਖਾਤਿਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ 10 ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਭਾਈ ਬਚਿਤਰ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਵਲੋਂ ਘੇਰਾ ਪਾਏ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਲੋਂ ਲੜਦਿਆਂ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਨੇਜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਵਿੰਨ ਸੁਟਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਸੌਂਹਾਂ ਖਾਣ ਪਿਛੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਿਲਾ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤਰ ਭਾਈ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਯਾਨੀ ਭਾਈ ਲੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਵਣਜਾਰਾ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਭਾਈ ਲੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਵਣਜਾਰਾ ਹੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੜ ਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਆਓ! ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਮਨਾਈਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣੀਏ। 'ਗੁਰੂ ਲਾਧੇ ਰੇ' ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਵਲੋਂ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਅਤੇ ਲੁਬਾਣਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਾਂ ਹਓਮੈ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠੀਏ, ਧੜੇਬੰਦੀਆਂ ਛੱਡੀਏ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰੀਏ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਲੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਵਣਜਾਰਾ ਅਤੇ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਤਫਾਕ ਨਾਲ ਰਹੀਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼ੇ, ਇਹੋ ਸਾਡੀ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਭੁਲ-ਚੁਕ ਦੀ ਖਿਮਾ ਦੇਣੀ। ਆਓ ਸਾਰੇ ਫਤਿਹ ਸਾਂਝੀ ਕਰੀਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ॥

ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਾਸ: ਸਮੂਹ ਗੁਰੂ ਲਾਧੇ ਰੇ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ

ਪ੍ਰਧਾਨ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਦਾਸ

ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਕਨਵਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕੇਪੀ

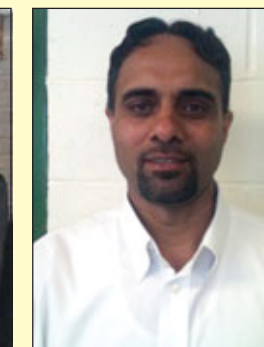
ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ

ਚੇਅਰਮੈਨ
ਜੱਗੀ ਸਿੰਘ ਘੋੜਾ
ਬਿਸ਼ਨਪੁਰ

ਸੀਨੀਅਰ ਵਾਈਸ ਚੇਅਰਮੈਨ
ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੀਲਾ
ਜਲਾਲਪੁਰ

ਵਾਈਸ ਚੇਅਰਮੈਨ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ
ਉਰਫ ਰੱਬ ਸਲੇਮਪੁਰ

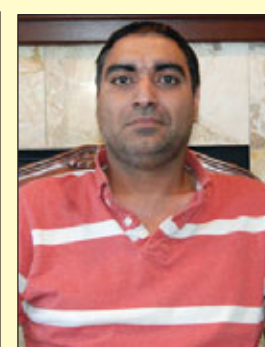
ਖਜ਼ਾਨਚੀ
ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਵੱਡੀ ਮਿਆਣੀ

ਮੀਤ ਖਜ਼ਾਨਚੀ
ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਰੀਮਪੁਰ

ਫੰਡਰੇਜ਼ਿੰਗ ਟਰਸਟੀ
ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਭੱਦਾਸ

ਫੰਡਰੇਜ਼ਿੰਗ ਟਰਸਟੀ
ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟਾ

ਫੰਡਰੇਜ਼ਿੰਗ ਟਰਸਟੀ
ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁਲਸੀਆ
ਸਲੇਮਪੁਰ

ਫੰਡਰੇਜ਼ਿੰਗ ਟਰਸਟੀ
ਗੁਰਪਿਆਰ ਸਿੰਘ ਬਬਲੂ

ਫੰਡਰੇਜ਼ਿੰਗ ਟਰਸਟੀ
ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਬਿੱਲਾ ਸਲੇਮਪੁਰ

ਫੰਡਰੇਜ਼ਿੰਗ ਟਰਸਟੀ
ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਬਲੂ
ਬਰੀਮਪੁਰ

ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਈ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਅੱਠ-ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂਬਾ ਯੁੱਗ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੱਕ ਪੱਥਰ ਤੇ ਤਾਂਬਾ ਕਾਲ ਇਕੱਠੇ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਸੰਯੁਕਤ ਕਾਲ ਨੂੰ Chalcolithic ਕਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, chalk ਗਰੀਕ khalko (ਤਾਂਬਾ)+lithos(ਪੱਥਰ)। ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਮਸ-ਪੱਥਰ ਕਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ

ਲੋਹ-ਕਥਾ

ਲੋਹੇ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਤ, ਚਾਹੇ ਸੋਨਾ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਚਾਂਦੀ, ਲੋਹਾ ਹੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। 'ਸਰਬਲੋਹ' ਦੇ ਜਨੂੰਨੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਸੂਧ ਲੋਹਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੋਹੇ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਹੋਰ ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਸਰਬਲੋਹ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ, ਅਜੇਹਾ ਲੋਹਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ (ਸਰਬ) ਧਾਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹੋਣ।

ਇਕ ਭਾਰੋਪੀ ਮੂਲ ਹੈ ਰੁਧ (reudh) ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਲਾਲ। ਇਹ ਇਕੋ ਇਕ ਰੰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਰੋਪੀ ਮੂਲ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਰੁਧ' ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਲਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਧਿਆਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ 'ਰੈਡ' ਦੀ ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਯੂਰਪੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ ਰਲਦੇ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਗ੍ਰੀਕ ਐਰੀਥਰੋਸ (erythros), ਲਾਤੀਨੀ ਰੁਬਰ ਆਦਿ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕ ਉਪਨਾਮ ਹੈ, Read ਜਿਵੇਂ John Read. ਏਥੇ ਰੀਡ ਦਾ ਅਰਥ ਲਾਲ ਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰੈਡ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਰੂਪ ਏਰੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਨਾਮ ਹੈ, ਲੋਹੀਆ, ਜੋ ਮਰਹੂਮ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਲੀਡਰ

ਸੁਰਖ ਕੁਕਰਿਆਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਰੋਹੇ ਤੇ ਇਕ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਮੱਛੀ ਰੋਹੂ ਵੀ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਕੇ ਹਨ। ਰੁਧ ਮੂਲ ਦਾ ਅਗਲੇਰਾ ਰੂਪ ਰੁਧਿਰਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਖੂਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਹਿਸਕ੍ਰਿਤੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੁਆਰਾ ਰਚੀ ਗਾਥਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ:

ਮਜਾ ਰੁਧਿਰ ਦੁਗੰਧਾ
ਨਾਨਕ ਅਥਿ ਗਰਬੇਣ ਅਗਯਾਨਣੋ॥
ਅਰਥਾਤ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਮਿਝ, ਲਹੂ ਤੇ ਹੋਰ ਦੁਰਗੰਧੀਆਂ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ ਇਸਦਾ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰੁਧ ਤੋਂ ਹੀ ਰੋਹਿਤ ਬਣਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਜਾਨਵਰ, ਘੋੜਾ, ਮੱਛੀ ਤੇ ਮ੍ਰਿਗ ਹਨ। ਤਾਂਬਈ ਰੰਗ ਕਾਰਨ ਕੇਸਰ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਹਿਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਹੀਤਾ, ਰੋਹੀਤਾ ਅਤੇ ਲਹੂਤਾ ਪਲਾਸ ਜਾਤੀ ਦੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸੂ ਵਰਗੇ ਲਾਲ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਬੋਲੀ ਹੈ:

ਵਿਚ ਬਾਗਾਂ ਦੇ ਸੋਹੇ ਕੇਲਾ
ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹੀਤਾ
ਤੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤਿੰਨ ਵਲ ਖਾਵਾਂ
ਖਾ ਕੇ ਮਰਾਂ ਧਤੂਰਾ
ਕਾਹਨੂੰ ਪਾਇਆ ਸੀ
ਪਿਆਰ ਵੈਰਨੇ ਗੂੜਾ।
ਵੱਡੇ ਘਲੂਘਾਰੇ ਕਾਰਨ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ ਰੋਹੀਤਾ ਤੇ ਲਹੌਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਲੁਹੀਤਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

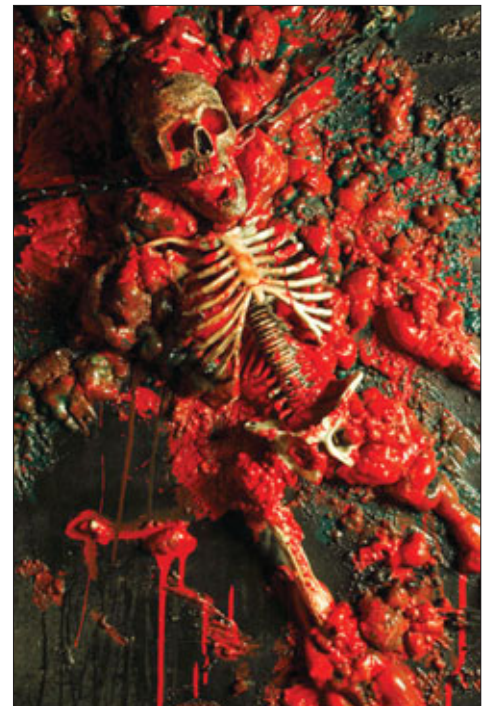
ਰੋਹਿਤ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਲੋਹਿਤ ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਲਾਲ-ਰੰਗ; ਲਹੂ, ਲਾਲ ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਮੱਛੀ। ਲੋਹਾ ਬਣਨ ਲਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਕ ਕਦਮ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਲੋਹਾ ਤਾਂਬੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਹਰ ਧਾਤ ਨੂੰ। ਲੋਹਾ ਲਾਖਾ ਹੋਣਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭਾਵ ਨਿਹਿਤ ਹੈ। ਲੋਹਾ ਸ਼ਬਦ ਧਾਤ ਲਈ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਕਾਰਨ ਲਾਖਣਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਰਥਵਾਨ ਵੀ। ਦੋਵਾਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ

ਸ਼ਬਦ-ਝਰੋਖਾ

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ
ਫੋਨ: 734-454-4958

ਲੋਹਿਤ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਕੇ ਲਹੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਾਲੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਫ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਉੱਜ ਵੀ ਲਹੂ ਦੀ ਲਾਲੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੈ। ਲਹੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਚੋਖਾ

ਮਜਾ ਰੁਧਿਰ ਦੁਗੰਧਾ ਨਾਨਕ ਅਥਿ ਗਰਬੇਣ ਅਗਯਾਨਣੋ

ਪਸਾਰਾ ਹੈ: ਲਹੂ-ਲਹਾਣ, ਲਹੂ ਪੀਣਾ, ਲਹੂ ਜੰਮਣਾ, ਲਹੂ ਪਸੀਨਾ, ਲਹੂ ਚਿੱਟਾ ਹੋਣਾ, ਲਹੂ ਦਾ ਪਿਆਸਾ, ਲਹੂ ਪਾਣੀ ਇਕ ਹੋਣਾ, ਲਹੂ ਕਢਣਾ, ਲਹੂ ਚੂਸਣਾ। ਪਰ 'ਜੋ ਆਖ ਹੀ ਸੇ ਨਾ ਟਪਕਾ ਤੇ ਫਿਰ ਲਹੂ ਕਿਆ ਹੈ' ਕਹਿ ਕੇ ਗਾਲਿਬ ਨੇ ਲਹੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਰਸਾਈ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਲਹੂ ਲਗਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਹੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ: ਤੁਮ ਕਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਮ ਕਤ ਸੂਦ ਹਮ ਕਤ ਲਹੂ ਤੁਮ ਕਤ ਦੂਧ- ਕਬੀਰ ਲਹੂ ਲਬੁ ਨਿਕਬਾ ਵੇਖ- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰੁਧ ਦੀ ਲਾਲੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਕੇ ਤਕੜੇ ਤੋਂ ਤਕੜੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ।

ਕੁਤਬ ਦੀ ਲਾਠ

ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ। ਈਸਾ ਤੋਂ 400 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕ ਦੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਮਿਲੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਹੇ ਦੀ ਦਸਤਕਾਰੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਕੁਤਬ ਦੀ ਲਾਠ ਚੌਥੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸਦੀ ਲੰਬਾਈ 24 ਫੁੱਟ ਅਤੇ ਭਾਰ 6 ਟਨ ਹੈ। ਅਸਚਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੇਢ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਲੋਹੇ ਦੇ ਇਸ ਅਜੂਬੇ 'ਤੇ ਹਵਾ ਮੀਂਹ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ 'ਚ ਧਾਤਕਲਾ ਸਿੱਖਰ 'ਤੇ ਸੀ।

'ਲੋਹਾ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਅਰਥ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤਾਂਬੇ ਨੂੰ ਹੀ ਲੋਹਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਲੋਹਾ ਨਾਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਸੀ ਹੀ ਇਕ ਧਾਤ। ਉੱਜ ਵੀ ਕੱਚੀ ਖਾਣ ਵਜੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਸਮੇਂ

ਰਾਮ ਮਨੋਹਰ ਲੋਹੀਆ ਦੇ ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਰਸਟ (rust) ਜੰਗਾਲ ਵੀ ਇਸੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰੂਜ਼ (rouge) ਵੀ। ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਸਿਹਾਨੂਕ ਨੇ ਕੰਪੂਚੀਆ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਖਮੋਰ ਰੂਜ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਅਰਥਾਤ 'ਖਮੋਰ ਦੇ ਲਾਲ'। ਏਥੇ ਰੂਜ਼ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉੱਜ ਵੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਇਨਕਲਾਬੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਯੁਧ ਵਿੱਚ ਮਧਕਾਲ ਤੋਂ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ russet ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਲਾਲ ਭਾਅ ਮਾਰਦਾ ਭੂਰਾ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਲੋਹਤ ਦੰਦਾਸੇ ਦਾ' ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਹਤ ਵੀ ਇਸੇ ਤੋਂ ਵਿਉਂਤਪਤ ਹੋਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਰੁਸਸਟ ਰੰਗ ਵੀ ਦੰਦਾਸੇ ਦੇ ਲੋਹਤ ਵਰਗਾ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਡੈਲਸ ਦੇ ਕਬੱਡੀ ਓਪਨ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੀ ਟੀਮ ਰਹੀ ਜੇਤੂ

ਡੈਲਸ, ਟੈਕਸਸ (ਰਾਣਾ ਇਕਬਾਲ): ਇਥੇ ਡੀ ਐਫ ਡਬਲਿਊ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਵਲੋਂ ਲੰਬੇ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ

ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚ ਇੰਨੇ ਰੌਚਕ ਰਹੇ ਕਿ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੀੜ ਕਬੱਡੀ ਮੈਚ ਵੇਖਣ ਵੇਲੇ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ

ਅਰਸੀ, ਸੈਂਡੀ, ਬੱਬੀ, ਸੁੱਖੇ, ਜੱਸੀ, ਤੇਜਵੀਰ ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਤੱਖਰ ਨੇ ਵਧੀਆ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡ ਕੇ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਖੱਟੀ। ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਕ੍ਰਮੋਟਰੀ ਟੋਰਾਂਟੋ ਤੋਂ ਆਏ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਖੇਡਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਦੀ ਫੁੱਟਬਾਲ ਟੀਮ ਨੂੰ ਖਿਡਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ। ਰੱਸਾਕਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗੋਲਾ ਸੁੱਟਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ ਹੋਏ। ਗੋਲਾ ਸੁੱਟਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਿਊਸਟਨ ਦੇ ਇਕ ਮੁੱਢ ਫੁੱਟ ਗੱਭਰੂ ਨਵਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 39 ਫੁੱਟ ਗੋਲਾ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮੇਲੇ ਦੀ ਰੌਣਕ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹਿਊਸਟਨ ਤੋਂ ਡਾ. ਹਰਦਮ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਉਚੇਚਾ ਪਹੁੰਚੇ

ਹੋਏ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਿਚਰਡਸਨ ਤੋਂ ਸੁਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਟੈਂਪਲ, ਗਾਰਲੈਂਡ ਤੋਂ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ, ਚੰਨਾ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੇਰਾ ਹਾਕੀ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਮੇਲੇ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਲਈ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ, ਨਾਸ਼ਤੇ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਕਮਯਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗੁਰਨਾ, ਮੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਗਲੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ, ਹੱਸਦਾ

ਪੰਜਾਬ ਰੋਡੀਓ, ਕ੍ਰਿਕਟ ਕਲੱਬ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਕਿੰਗ ਗੁਰੂਪ ਡੈਲਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਭਰਵੀਂ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ। ਇੰਡੀਆ ਗਰਿਲ, ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ, ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ, ਐਕਸਨ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਮੈਨੀ ਸਿੰਘ, ਟੋਨੀ ਸਿੱਧੂ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਬਗਲੀ, ਬਿੱਲੂ ਬੈਨੀਪਾਲ, ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਧੀਮਾਨ, ਰਘਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਰਚਾ, ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ, ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਅਤੇ ਜੀਤਾ ਸੇਢੀ ਨੇ ਭਰਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ।

ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ 39.5 ਅੰਕ ਲੈ ਕੇ ਜਿਥੇ ਟਰਾਫੀ ਜਿੱਤੀ ਉਥੇ 3100 ਡਾਲਰ ਦਾ ਨਕਦ ਇਨਾਮ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਹੇਠ ਕਰ ਲਿਆ। ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਉੱਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਦੀ ਟੀਮ ਰਹੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 2100 ਡਾਲਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਅਤੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਟਰਾਫੀ ਪਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੈਨੀ ਸਿੰਘੂ ਅਤੇ ਜਗਰਾਜ ਸਿੰਘੂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਜੇਤੂ ਟੀਮ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘੂ (ਸਿੰਘੂ ਟਰੱਕ ਲਾਈਨਜ਼) ਨੇ ਦਿੱਤਾ।

ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਲਈ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਅਰਦਾਸ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਨਿੱਤ ਦਿਹਾੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦੀ, ਵੱਖਵਾਦੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਿੰਦੂਤਵ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਹਿੰਦ ਦੇ ਤਖਤ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੇਠ ਸੋਟਾ ਫੇਰੇ ਕਿ ਦਿੱਲੀ, ਕਾਨਪੁਰ, ਬੋਕਾਰੋ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬੇਗੁਨਾਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਕਿਹੜੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਬੇਗੁਨਾਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ 26ਵੀਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਵਰਗੇ ਮੌਕੇ ਅਰਦਾਸ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਭਰਵੇਂ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਖੌਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੌਕਾ ਲੱਭ ਕੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਕਹਿਰ ਹੀ ਚਾਹਿਆ ਹੈ।

ਸ. ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ 'ਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ, ਦੋ ਦਹਾਕੇ ਤੱਕ ਇੱਕ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੱਖ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦਾ ਚਿੱਟੇ ਦਿਨ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਮਿਲਟਰੀ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਘਾਣ, ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਬੀਜੇਪੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ, ਹਿੰਦ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਸ. ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਜੋ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ, ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸਰਨਾ ਨੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਾ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇੱਕਦਮ ਬਾਬਾ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹਕੀਮਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ

ਉਠ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਵਿਘਨ ਪਾਏ ਬਿਨ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ। ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ।

ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਿੰਦ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਮੌਖੋਟਾ ਲੀਰੋ-ਲੀਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖੇਗਾ

ਕਾਰਿੰਦੇ ਹਿੰਦੂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਅਫਸਰਾਂ ਵਜੋਂ ਭਰਤੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮਿਸਟਰ ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਹਿੰਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਫੌਜ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸ. ਮਾਨ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਬੀਜੇਪੀ, ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਦੇ ਪਿੱਠੂ ਬਾਦਲ ਦਲ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹੱਥਠੋਕੇ ਸ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸ: ਮਾਨ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂ।

ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਿਰੂਮ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਕੋਠੀ ਸਫ਼ਦਰਜੰਗ ਵਿਖੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਭਾਈ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦਗੜ੍ਹ ਉਸਾਰ ਸਕੇ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਰੱਖੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿੱਗੀ ਪੱਗ ਦੁਬਾਰਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉਤੇ ਸਜਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦਰਅਸਲ ਸ੍ਰੀ ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਪਿੱਛੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਹਿੰਦ ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਹੋਏ ਹਿੰਦੂ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਬਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਕਈ ਸਵਾਲ ਉਠ

ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਡੀਆਂ ਦੁਨਿਆਵੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅਸੀਰਵਾਦ ਲੈਣ ਲਈ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸ. ਮਾਨ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਫੌਰਸਾਂ ਵਿਚ ਕਰਨਲ ਪੁਰੋਹਿਤ ਵਰਗੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ

ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਨਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਲਈ ਕਰਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਚੀ ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਦੋ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਦਾ ਲਈ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ

ਸ. ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਗਰਾਓ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਬਚਾਓ ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ 28 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਿਖੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਬਚਾਓ ਰੈਲੀ ਕਾਂਗਰਸ, ਬੀਜੇਪੀ, ਬਾਦਲ ਦਲ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਠੋਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦਲਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਫਾਂ ਲਪੇਟ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਵੇਗੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਈ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਮੰਡ, ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਬਾ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹਕੀਮਾਂ, ਸ. ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ, ਪ੍ਰੋ. ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਾਸਟਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨਾਰੀਕੇ, ਸ. ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ ਜਵਾਹਰਕੇ (ਸਾਰੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ), ਦਿੱਲੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਸੰਸਾਰ ਸਿੰਘ, ਸ. ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਕੱਟੂ ਪੀ.ਏ. ਸ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਸ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੁਟਾਨੀ, ਸ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, ਸ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਕਸ਼ਮੀਰੀ, ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਖੱਖ, ਸ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੁੱਸਾ, ਸ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ ਆਦਿ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਗੂ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਕਿਤੇ ਵੀ ਰਹੋ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਨਾ ਭੁੱਲੋ: ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਵੋ, ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ, ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ। ਅਜਿਹਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਲੋਕ ਗਾਇਕ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਦਾ। ਉਹ ਮੰਗਲਵਾਰ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਕਾਲਜ (ਲਤਕੀਆਂ) ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰੋ.

ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੱਸੋਵਾਲ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਭਜਨ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਜੌਤਾ ਵੱਲੋਂ ਗਾਇਕ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਨਾਲ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗਾਇਕ ਮਾਨ ਨੇ ਬਾਬੁਲ ਦੇ

ਵਿਹੜੇ, ਅੰਬੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹਾਂ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ। ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਆ ਰਹੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸ਼ੁਟਿੰਗ ਵੀ ਜਲਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਗੁਰਸੇਵਕ ਮਾਨ ਵੀ ਅਭਿਨੈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੈਸਟ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਐ-2 ਵੀ ਜਲਦ ਹੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਗੁਰੂਘਰ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ

ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ, ਓਹਾਇਓ: ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਦੇ 24 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੋਏ ਆਮ ਅਜਲਾਸ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਨੇ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਵਰਤਮਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਹੀ ਅਗਲੀ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਿਹੜੀ 22,000 ਸਕੁਏਅਰ ਫੁਟ ਦੀ ਦੋ ਮੰਜਲੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਸੰਗਤ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਰ ਰੈਫਲ, ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਕ ਬੈਂਕ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਲਈ 13 ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇ ਯਕੀਨੀ ਹੋਣ ਉਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਿਲਡਿੰਗ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਥੋੜੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਦੇ ਆਸਾਰ ਬਣਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਸੱਤ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਲਈ 17 ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਨਿੱਤਰੇ ਸਨ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਦਿਆਂ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਕਿਧਰੇ ਬਣ ਰਹੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪੁਰਾਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਹੀ ਹੋਰ ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਵੀਂ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕਾਗਰ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਇਮਾਰਤ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦਾ ਮਹੌਲ ਕਾਇਮ ਕਰੇ।

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਦੇ ਸੁਖ-ਆਸਨ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੁੰਦਰ ਸਜਾਵਟ ਵਾਲੀ ਪਾਲਕੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਮੋਟਰੋਲਾ ਵਾਲੇ) ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਲਕੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਜ ਪਾਲਕੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਿਨਾ ਭੇਟਾ ਤੋਂ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਫੋਨ 224-633-8117 ਜਾਂ ਈ-ਮੇਲ mediaworld101@gmail.com 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

OCI Card

Persons of Indian origin holding OCI Card can

Visit India without VISA for Life Long.

No requirement to register with Local Police Authorities in India

Possess Commercial & Residential properties in India

Parity with NRIs in Financial, Economic and Educational Matters

JINDAL OVERSEAS

Immigration & Legal Consultants

- Immigration
- Appeals
- Student
- Work
- Visitor Visas

74-Baba Makhan Shah Lubhana Nagar,
Mithapur Road, Jalandhar.

Ph.: 0181-2464074, 4634074, 98140-60129, 98142-34385

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਕਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰੱਖਿਆਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ

ਹੈਨੋਈ: ਵਿਕਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰੱਖਿਆਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਅਪਨਾ ਕੇ ਵਪਾਰਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ.

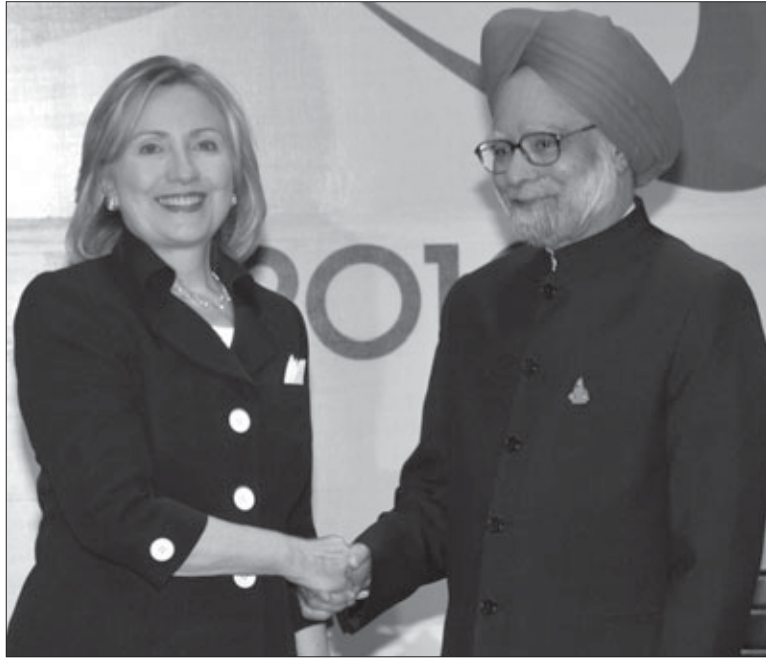
ਆਸੀਆਨ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ

ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕਾ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਇੱਥੇ ਆਸੀਆਨ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੱਖਣ ਏਸ਼ਿਆਈ ਮੁਲਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਸਬੰਧੀ ਮੁਕਤ ਵਪਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਿਆ ਵਸਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਹਿਬੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਵੀ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਕੰਬੋਡੀਆ, ਵੀਅਤਨਾਮ, ਫਿਲਪੀਨਜ਼ ਅਤੇ ਲਾਓਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਪੁੱਜਣ ਉੱਤੇ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਹੜੀ ਆਉਂਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਪੰਜ ਸਾਲਾ 'ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ' ਦਾ

ਖਾਕਾ ਵੀ ਉਲੀਕਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ 82 ਨੁਕਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਮ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਦੇ 9-10% ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਭਾਰੀ ਮੌਕੇ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਸਾਡਾ ਤਜਰਬਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਉਲੀਕੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ 'ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਭਾਰਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸੀਆਨ ਉਹ ਧੁਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਲੇ ਏਸ਼ੀਆ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖਿੱਤੇ ਦੀ ਮਾਲੀ ਇਕੱਠਤਾ ਉਸਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਵਪਾਰਕ ਅੜਿੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਉੱਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ 16

ਹਨੋਈ, ਵੀਅਤਨਾਮ ਵਿਚ ਹੋਏ ਆਸੀਆਨ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਤਰੀ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਨਾਲ

ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਜੀ-20 ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਆਲਮੀ ਅਰਥਚਾਰਾ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਥਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਹਾਲੇ ਬੜੀ ਘੱਟ ਹੈ।"

ਮਨਮੋਹਨ ਤੇ ਹਿਲੇਰੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੀਟਿੰਗ

ਹੈਨੋਈ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਨੇ ਇੱਥੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ ਦੁਵੱਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰੀਬ 40 ਮਿੰਟ ਚੱਲੀ, ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਜਾਰੀ ਆਸੀਆਨ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਖਾਸਕਰ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਭਾਰਤ ਫੇਰੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਲੀਕੀ ਸੀ।

ਬੀਬੀ ਕਲਿੰਟਨ ਇੱਥੇ ਆਸੀਆਨ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਰੂਸੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸਰਗੇਈ ਲਾਵਰੋਵ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਜੰਮੀ ਬਰਫ਼ ਪਿਘਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ

ਹਨੋਈ: ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਾਲ 16 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਹੈਨੋਈ ਵਿਚ ਚੀਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੈਨ ਜਿਆਬਾਓ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹੋਏ

ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਦੁਵੱਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਉੱਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਚਰਚਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ੰਕਰ ਮੈਨਨ ਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਉੱਪ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਦਾਇ ਬਿੰਗੂ ਪੇਇਚਿੰਗ ਵਿਚ ਨਵੰਬਰ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲਣਗੇ ਤੇ ਦੁਵੱਲੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਜਿਆਬਾਓ ਦੀ ਭਾਰਤ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਹੀ ਤੈਅ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਵਧੀਆ

ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਿਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਜਿਆਬਾਓ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸ੍ਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਤੇ ਚੀਨ ਲਈ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਘੇਰਾ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਅਥਾਹ ਮੌਕੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਨਹੀਂ ਟਕਰਾਉਂਦੇ, ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੋਝਾ ਬਦਲ ਕੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਤੇ ਚੀਨ ਵਿਚਾਲੇ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਅਥਾਹ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ।"

ਮੀਟਿੰਗ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਮੈਨਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਸੀਆਨ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਆਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਅਤਿਵਾਦ, ਆਫਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਉਰਜਾ ਸਹਿਯੋਗ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਹੱਦੀ ਵਿਵਾਦ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਹੱਲ ਹੋਣ। ਵਪਾਰ ਵਿਚਾਲੇ ਅਸੰਤੁਲਨ 'ਤੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਤੇ ਆਸ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਕਿ ਦੁਵੱਲਾ ਵਪਾਰ ਇਸ ਸਾਲ 60 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਤਕ ਪੁੱਜ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਆਪਣੇ ਹਮਰੁਤਬਾ ਚੀਨ ਦੇ ਵੈਨ ਜਿਆਬਾਓ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਲਕ ਭਾਰਤ ਦੀ ਦੁਖਦੀ ਰਗ 'ਤੇ ਹੱਥ ਨਾ ਰੱਖੇ ਤੇ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇ। ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਇਹ 10ਵੀਂ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੀ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਟੈਪਲ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਚੀਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਤੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਠੋਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਅਹਿਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵੈਨ ਜਿਆਬਾਓ ਵਿਚਾਲੇ ਗੱਲਬਾਤ ਬੜੇ ਨਿੱਘੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਹੋਈ ਤੇ ਚੀਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਇਸ

ਨਸਲੀ ਈ-ਮੇਲਾਂ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ 4 ਆਸਟਰੇਲੀਅਨ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪੱਕੀ ਛੁੱਟੀ

ਮੈਲਬਰਨ: ਨਸਲੀ ਈਮੇਲਾਂ ਭੇਜਣ ਦੇ ਸਬੰਧ 'ਚ ਆਸਟਰੇਲੀਆ 'ਚ ਚਾਰ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਓਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 7 ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਈਮੇਲਾਂ 'ਚ ਭਾਰਤ 'ਚ ਰੌਲ ਗੱਡੀ 'ਚ ਸਫਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰੰਟ ਲੱਗ ਕੇ ਮਰਦਾ ਦਿਖਾਇਆ ਇਕ ਬੰਦਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ

ਭਾਰਤ 'ਚ ਸਫਰ ਨੇ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਈਮੇਲਾਂ ਸਬੰਧੀ ਹੋਈ ਸੁਣਵਾਈ ਮਗਰੋਂ ਨੌਕਰੀਓਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 'ਏਜ' ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਸਾਰਜੈਂਟ, ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਤੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਕ ਈਮੇਲ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਫੁਟੇਜ 'ਚ ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਲੱਗ ਕੇ ਮੌਤ ਹੁੰਦੀ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਭਾਰਤ 'ਚ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੀ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਸਫਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਕ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਗੱਡੀ ਰੁਕੀ ਤਾਂ ਉਹ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉੱਪਰੋਂ ਲੰਘਦੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਰ ਦੀ ਜਕੜ 'ਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਮਰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਕੀ ਲੋਕ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਪੁਲਿਸ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਿਸਟਮ 'ਚ ਸਾਰੇ ਕਿਧਰੇ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਫਿਰ ਨਸਲੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਵੰਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਈਮੇਲਾਂ 'ਚ ਕਾਮੂਕ, ਹਿੰਸਕ, ਮਨੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਨਸਲੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਭਾਵ ਸਨ।

ਆਵਾਸੀਆਂ ਬਾਰੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਹੋਣ ਲੱਗੀ

ਲੰਡਨ: ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੁਰੱਖਿਆ ਏਜੰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਤਕ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਲਿਜਾਣ 'ਤੇ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਰੋਕ ਲਾਏ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਆਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੋਕ ਇਕ ਸਰਨਾਰਥੀ ਦੀ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਬਰਤਾਨਵੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਸਦਨ ਦੀ ਗ੍ਰੀਹ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਿਲੈਕਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਲੇਬਰ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਕੀਥ ਵਾਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਲੈਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਗੰਭੀਰ ਉਜ਼ਰ ਹਨ। ਇਸ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਸੰਜਮ ਵਰਤਣ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਸੈਡੋ ਗ੍ਰੀਹ ਸਕੱਤਰ ਐਡ ਬਾਲਜ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਗ੍ਰੀਹ ਵਿਭਾਗ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਅੰਗੋਲਾ ਦੇ ਸਰਨਾਰਥੀ ਜਿੰਮੀ ਮੁਬੋਗਾ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਜਾਰੀ ਕਰੇ। ਮੁਬੋਗਾ ਦੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਏਅਰਵੇਜ਼ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਉਦੋਂ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਹੀਥਰੋ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਉਡਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ।

15 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਤਕ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਧੱਕਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਐਸਕਾਰਟ ਗਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਨਵੇਂ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿ ਡਿਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਸਟਾਫ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਅਮਰੀਕੀ ਖੁਫ਼ੀਆ ਤੰਤਰ ਦਾ ਖਰਚਾ 80 ਅਰਬ ਡਾਲਰ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਹਰ ਸਾਲ ਅਮਰੀਕੀ ਖੁਫ਼ੀਆਤੰਤਰ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਨਤਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਕਿਤਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਸਾਲ ਇਹ ਖਰਚ 80 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ।

ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ. ਨਿਊਜ਼ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਸਾਲ ਫੌਜ ਦੇ ਖੁਫ਼ੀਆ ਵਿਭਾਗ 'ਤੇ 27 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਅਤੇ ਸੀ.ਆਈ.ਏ. ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਖੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਉੱਤੇ 53.1 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੇ 51 ਅਰਬ ਡਾਲਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਹ ਰਕਮ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਖੁਫ਼ੀਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜੇਮਜ਼ ਕਲੈਪਰ ਨੇ ਸੈਨੇਟ ਵਿਚ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਫ਼ੀਆ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਕਮ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਦਾ ਹੁਣ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਹੈ।

ਸਾਬਕਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਐਡਮਿਰਲ ਡੈਨਿਸ ਬਲੇਅਰ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਇਹ 75 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ। ਕਲੈਪਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਸਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਰੋਬਰਟ ਗੇਟਸ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਸੈਨੇਟ ਦੀ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਚੇਅਰਵਮੈਨ ਡਾਇਨਾ ਫੀਨਸਟੀਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 11 ਸਤੰਬਰ

2001 ਦੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਮਗਰੋਂ ਖੁਫ਼ੀਆਤੰਤਰ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰਕਮ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਭਾਰਤ-ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ

ਹਨੋਈ: ਭਾਰਤ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਵਿਚਾਲੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸਹਿਯੋਗ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ 29 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਸ ਉੱਤੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ 9ਵਾਂ ਮੁਲਕ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ੰਕਰ ਮੈਨਨ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲੀ. ਮੇਯੁੰਗ ਬਾਕ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਮਗਰੋਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, "ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸਹਿਯੋਗ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਹੀ ਪਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।"

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ, ਫਰਾਂਸ, ਰੂਸ, ਕੈਨੇਡਾ, ਮੰਗੋਲੀਆ, ਕਜ਼ਾਖਿਸਤਾਨ, ਅਰਜਨਟੀਨਾ ਤੇ ਨਮੀਲੀਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਖਲ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ 24 ਸਾਲਾ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਸਿਆਟਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਘਰ 'ਚ ਜ਼ਬਰ ਜਨਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਲਜ਼ਿਮ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਅਰਪਨਾ ਜਿਨਾਗਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ 2008 ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ 'ਚ ਭੇਤਭਰੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਮਰੀ ਹੋਈ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਦੋਸਤ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈ ਤਾਂ ਘਰ 'ਚ ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਪਈ ਸੀ। ਅਰਪਨਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਇਕੱਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

ਕਿੰਗ ਕਾਊਂਟੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਡਾਨ ਸਤਰਬਰਗ ਨੇ ਇਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਮੈਨੁਅਲ ਫੇਅਰ ਉਰਫ਼ ਐਂਥਨੀ ਪੀ. ਪਾਰਕਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2008 ਨੂੰ ਜਿਨਾਗਾ ਦੇ ਕਤਲ ਸਬੰਧੀ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਸਤਾਈ ਸਾਲਾ ਮੁਲਜ਼ਿਮ ਫੇਅਰ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਸ 'ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 34 ਤੋਂ 45 ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਬਿਤਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ।

ਅਜਮੇਰ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਦੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ ਨਾਲ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਅਕਤੂਬਰ 2007 ਵਿਚ ਅਜਮੇਰ ਵਿਚ ਹੋਏ ਧਮਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੱਟੜ ਹਿੰਦੂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਲੀਡਰਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਜੁੜ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਲੀਡਰ ਇੰਦਰੇਸ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਅਤਿਵਾਦ-ਵਿਰੋਧੀ ਸਕੂਐਡ ਨੇ ਹੁਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 5 ਜਣਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 4 ਦਾ ਸਬੰਧ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਨਾਲ ਹੈ। ਕੇਸ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਸੁਨੀਲ ਜੋਸ਼ੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਵੀ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਅਨੁਸਾਰ 5 ਸਾਜ਼ਿਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 4-ਦਵਿੰਦਰ ਗੁਪਤਾ, ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਲਾਵੇ, ਲੋਕੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ (ਹੁਣ ਤਿੰਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ) ਤੇ ਸੰਦੀਪ ਡਾਂਗੇ, ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਕਾਰਕੁਨ ਹਨ। ਸੁਨੀਲ ਜੋਸ਼ੀ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਾਹੂ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੀ। ਦਵਿੰਦਰ ਗੁਪਤਾ ਜਾਮਤਾਰਾ (ਝਾਰਖੰਡ) ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਸੰਦੀਪ ਡਾਂਗੇ ਸ਼ਾਜਾਪੁਰ (ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਲਾਵੇ ਸ਼ਾਜਾਪੁਰ (ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਪਰਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਤੇ ਲੋਕੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਰਕੁਨ ਹਨ। ਬੰਬ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਗਰੈਜੂਏਟ ਸੰਦੀਪ ਡਾਂਗੇ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸ਼ੀਅਨ ਕਲਸੰਗਰ ਇਕੋ-ਇਕ ਮੁਲਜ਼ਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਜਮੇਰ ਵਿਚ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਬੰਬ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਈ 2007 ਵਿਚ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੀ ਮੱਕਾ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇੰਦਰੇਸ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਕੇਸ ਵਿਚ ਵੱਜਣ ਪਿੱਛੋਂ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਨੇ ਬੜੀ ਤਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਸੀ।

2-ਜੀ ਸਪੈਕਟਰਮ ਘੁਟਾਲਾ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਖਿਚਾਈ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ 2-ਜੀ ਸਪੈਕਟਰਮ ਘੁਟਾਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਫਿਲਮੋਨ ਲਈ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਦੀ ਸਖਤ ਖਿਚਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਘੁਟਾਲੇ ਵਿਚ ਟੈਲੀਕਾਮ ਮੰਤਰੀ ਏ. ਰਾਜਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕਥਿਤ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਜੀ.ਐਸ. ਸਿੰਘਵੀ ਤੇ ਏ.ਕੇ. ਗਾਂਗੂਲੀ ਆਧਾਰਤ ਬੈਂਚ ਨੇ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀਂ (ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ.) ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇੰਜ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ?”

ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਦੋਂ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਹਰੇਨ ਰਾਵਲ, ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਗੈਰਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ‘ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਵਲ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ

ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ, ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਥੱਬਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਟੋਕ ਦਿੱਤਾ “ਕੰਮ ਛੇਤੀ ਨਿਬੇੜੋ। ਤੁਸੀਂ ਪੈਰ ਘੜੀਸ ਰਹੇ ਹੋ।” ਸ੍ਰੀ ਰਾਵਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਾਂਚ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸਮਰੱਥ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ‘ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ‘ਤੇ ਫਿਰ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੀ ਇਸ ਜਾਂਚ ਲਈ ਹੋਰ ਦਸ ਸਾਲ ਲੱਗਣਗੇ?” ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜੁਆਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਜਾਏਗੀ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ 15 ਨਵੰਬਰ ‘ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਗੋਪਾਲ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਤੰਦਰੁਸਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਵਾਧੂ ਅਨਾਜ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਫਿਰ ਹਦਾਇਤ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ‘ਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨਾਜ ਗੁਦਾਮਾਂ ‘ਚ ਸੜਨ, ਸਮੁੰਦਰ ‘ਚ ਰੋੜਨ ਜਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣ। ਇਹ ਅਨਾਜ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਤੇ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ।

ਜਸਟਿਸ ਦਲਵੀਰ ਭੰਡਾਰੀ ਤੇ ਦੀਪਕ ਵਰਮਾ ਆਧਾਰਤ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਮੋਹਨ ਪਰਸਾਰਨ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ ਤਾਂ ਸਕੀਮਾਂ ਘੜਨ ਦੀ ਕੋਈ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਲਗਪਗ 9 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਦਾਮਾਂ ‘ਚ ਪਿਆ ਵਾਧੂ ਅਨਾਜ, ਖਾਸ ਕਰ ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ ਦੇ ਗੁਦਾਮਾਂ ‘ਚ ਪਿਆ ਵਧੀਕ ਅਨਾਜ ਸਮੁੰਦਰ ‘ਚ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਦਾ ਖਾਜਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣੀ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ‘ਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਪਰਸਾਰਨ ਨੇ ਮਾਮਲਾ ਅੱਗੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤੇ ਅਨਾਜ ਦਾ ਭੁੱਖੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖੁਰਾਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਰੋਕਾਰ ਅਨਾਜ ਦੀ ਸਹੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਭੰਡਾਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਅਨਾਜ ਸਾਂਭਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ‘ਚ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲੀਆ ਜਨਗਣਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇਸ਼ ‘ਚ 7 ਕਰੋੜ ਵੱਧ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ‘ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਅਨਾਜ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ 1991 ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਕਿਉਂ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। 2010 ‘ਚ ਅਨਾਜ 1991 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ (ਪੀ.ਯੂ.ਸੀ.ਐਲ.)

ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਲਗਪਗ 7 ਕਰੋੜ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ ਗਿਣਤੀ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ‘ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਅੱਗੇ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੀ.ਯੂ.ਸੀ.ਐਲ. ਦੀ ਇਸ ਅਪੀਲ ‘ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰੀਬ 150 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੀ.ਪੀ.ਐਲ. ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਅਨਾਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਨੇ ਟਾਵਰ ਤੋਂ ਮਾਰੀ ਜੋਖਿਮ ਭਰੀ ਛਲਾਂਗ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਇਕ ਅਫਸਰ ਨੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ‘ਚ 450 ਫੁੱਟ ਉਚੇ ਟਾਵਰ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਂਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਬੀ.ਏ.ਐਸ.ਈ. ਜੰਪ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਖਸ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸਾਹਸੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਜੋਖਮਭਰੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਤੋਂ (ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਘੱਟ ਉਚਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ) ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰਫਤਾਰ ਵਾਲੀ ਹਵਾ ਤੇ ਧੁੰਦਲੇ ਜਿਹੇ ਮੌਸਮ ‘ਚ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਸਤਿੰਦਰ ਵਰਮਾ ਨੇ ਪੀਤਮਪੁਰਾ ਦੇ ਟੀ.ਵੀ. ਟਾਵਰ ਤੋਂ ਇਹ ਛਾਲ ਮਾਰੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਕੋਰ ਆਫ ਸਿਗਨਲਜ਼ ਦੀ 100ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ‘ਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਐਡਵੈਂਚਰ ਵਿੰਗ ਦੇ 25ਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਫੌਜ ਦਾ ਇਹ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਵਰਮਾ, ਕਾਫੀ ਜੋਖਮ ਭਰੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕੀਨ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ‘ਚ ਦੋ

ਬੀ.ਏ.ਐਸ.ਈ. ਜੰਪ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤੇ 1100 ਹੋਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਛਾਲਾਂ ਉਹਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ‘ਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹਨ।

ਬੀ.ਏ.ਐਸ.ਈ.-ਇਮਾਰਤਾਂ (ਬਿਲਡਿੰਗ), ਐਂਟੀਨੇ, ਸਪੈਨਜ਼ (ਬਮਲੇ) ਤੇ ਅਰਬ (ਧਰਤੀ) ਤੋਂ ਮਿਲ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਛਾਲ ਅਕਸਰ ਹਵਾ ਦੀ ਘੱਟ ਰਫਤਾਰ ‘ਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਚਾਈ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੀ.ਏ.ਐਸ.ਈ. ਜੰਪਿੰਗ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਚਾਈਆਂ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਨੀ ਕਿਤੇ ਸੌਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਥਿਤੀ ‘ਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪੈਰਾਸ਼ੂਟ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਰਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਸੀ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਉਹਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਛਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਪਰ ਇਹਦੇ ਲਈ ਸਹੀ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਤਿਆਰੀ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ‘ਚ ਚੱਲਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਰਮਾ ਨੇ 30 ਸੈਕਿੰਡ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਸਮਾਨ ‘ਚ ਬਿਤਾਇਆ।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

- *ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ
- ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
- *ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਕੰਮ/ਜੌਬ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ
- *ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ
- *2-3 ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ

National Truck Driving School

Call For Special Price

Kashmir S. Thandi
Office: (866) 933-3038
Balhar S. Ranu
Cell: 916-502-7733

4585 Pell Dr. Sacramento CA, 95838

ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਹੱਲ ਆਯੁਰਵੈਦ ਦੇ ਸੰਗ

ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਕਤ ਲਈ ਸਿਹਤ ਰੀਯੋਗ ਕੋਰਸ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਤਿੱਲਾ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ)

ਇਕ ਹਫਤਾ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਅਨੰਦ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ-ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਸ਼ੂਗਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕਾਰਨ।

ਹਿਰੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ	ਮੋਟਾਪਾ ਘਟਾਓ	ਸਿਹਤ ਬਣਾਓ
ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਝੜਨਾ	ਸ਼ੂਗਰ ਕੰਟਰੋਲ	ਇਸਤਰੀ ਰੋਗ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਾਰਮੇਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਸਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ) ਤੇਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਜਵਾਨੀ ਵਰਗੀ ਤਾਕਤ ਦੁਬਾਰਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰੋ।

ਪੂਰਾ ਕੋਰਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਡਾ. ਨੰਦ ਕਿਸ਼ੋਰ ਚਿਬਰਾਏ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਡਾਕਟਰ ਰਜਿ. ਨੰ. 59/AY/PB.

ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭੈੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਔਰਤ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਨਾ ਰਹਿਣਾ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਮਸਾਨੇ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਉਣਾ, ਖੂਨ ਨਾ ਬਣਨਾ, ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਸੁੱਕਦੇ ਜਾਣਾ ਆਦਿ ਤਮਾਮ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੀ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਮਾਈ ਹੋਈ ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ ਤੇਲ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਸੁਪਨਦੋਸ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਗਏ ਗੁਜ਼ਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

Surajvanshi Pharmacy (R)

MANUFACTURE & EXPORTER OF HERBAL PRODUCTS

25, New Model Town, Jalandhar (Punjab) INDIA.

Contact : Dr. Shweat Oberoi E-mail : shweat077@yahoo.com

Mobile : 98155-33933 Fax : 0091-181-5062627

ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਦਰੁਸਤ ਪਹੁੰਚ

ਕਾਮਰੇਡ ਮੰਗਤ ਰਾਮ ਪਾਸਲਾ

ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਧਰ ਉਤਰੀ ਭਾਗ ਜੰਮੂ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਫੁਕ ਤੇ ਨਫਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੈਨਿਕ ਤੇ ਅਰਧ-ਸੈਨਿਕ ਬਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜਨਾਂ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕ ਗੋਲੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਏ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਅੱਗ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁਧ ਗੁੱਸਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਦਮਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਹੀ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਫੁਕ ਰੋਕਣ ਲਈ ਰਾਜ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੈਨਿਕ ਤੇ ਅਰਧ ਸੈਨਿਕ ਬਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਭੇਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੁਧਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬੇਗਾਨਗੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਤਰਨਾਕ ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਆਉਣਾ 1963-64 ਵਿਚ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਦੀ ਹਜ਼ਰਤ ਬਲ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ-ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਗੁੱਟ, ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਅਤੇ ਵੱਖਵਾਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕਟੜਪੰਥੀ ਤੱਤ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਤੇ ਵੱਖਵਾਦੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਬੇਕਸੂਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਲੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਦਾ ਸਵਰਗ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਭਾਗ ਨੂੰ ਨਰਕ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ।

ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹੁਕਮਰਾਨ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ ਧਾਰਮਿਕ ਕਟੜਪੰਥੀ ਤੇ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਨਫਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਾੜਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮੋਹਰੀ ਭਾਜਪਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਕਦੇ ਮੁਆਫ ਕਰੇਗੀ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਮਕਸਦ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਧਰਮ ਆਧਾਰਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਕ ਮਾਤਰ ਸਾਧਨ ਹਿੰਦੂ ਕੱਟੜਵਾਦ ਫੈਲਾਉਣਾ ਹੈ ਜੋ ਮੁੱਖ

ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸੇਧਤ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਮੰਗ ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੱਲ ਇਕ ਕਦਮ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਾੜ-ਫੂਕ, ਨਿਰਦੋਸ਼ ਜਾਨਾਂ ਦਾ ਜਾਣਾ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਜੋ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਹੋ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਖੌਟਾ ਪਾਈ ਬੈਠੀ ਹੈ ਪਰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਭੈੜੀ ਹਾਲਤ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਕਦੇ ਤਾਂ ਸੀਮਾ ਪਾਰ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਘੁਸਪੈਠ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਹਰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦੱਸ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਮਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਿਰਫ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੂੜ ਝੋਕ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਉਲੂ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਮੁਜਰਮਾਨਾ ਦੜ ਵੱਟੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਜਟਿਲ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਉਲਝਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹੱਲ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਜੰਮੂ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਲੱਦਾਖ ਤਿੰਨ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਰਾਜ ਸਨ ਪਰ ਜੰਮੂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰਾ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਰਾਜ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਡੋਗਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁਧ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਗੱਦਾਰੀ ਕਰਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਜਿੱਤ ਗਏ ਤੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਈ। ਜੰਗੀ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਤੇ 10 ਲੱਖ ਪੌਂਡ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਠੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜਦਕਿ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਬੜੀ ਭੈੜੀ ਸੀ। ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਂ ਸਮਰਥਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਜੁਰਮਾਨੇ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾਦਾਰੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਡੋਗਰਾ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੌ ਸਾਲ ਤੱਕ (1846 ਤੋਂ 1952) ਤੱਕ ਡੋਗਰਾ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਰਾਜ ਰਿਹਾ। ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਖੋਂ ਨਿਘਰੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਜਬਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਰਾਜ ਵਿਰੁਧ ਜਨ ਅੰਦੋਲਨ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ। 13

ਜੁਲਾਈ 1931 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਕੇਂਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬੇਲਗਾਮ ਪੁਲਿਸ ਨੇ 21 ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। 1932 ਵਿਚ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲਾ ਤੇ ਪਰਵੇਜ਼ ਮੁਹੰਮਦ ਯੂਸਫ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜੀ 1939 ਵਿਚ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲਾ ਨੇ ਜੇ ਐੱਡ ਕੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। 10 ਮਾਰਚ 1946 ਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲਾ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ

ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੰਧੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ, 565 ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜਾਣਗੇ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਨਾਲ, ਜਾਂ ਅਲੱਗ ਸਟੇਟ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਡਟ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ। ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਦਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਹੈ। 4 ਮਾਰਚ 1948 ਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲਾ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਵੰਬਰ 1948 ਵਿਚ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਅੰਤਿਮ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 24 ਜੁਲਾਈ 1952 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲਾ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਹੀ ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲਾ ਨੇ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਪ੍ਰਥਾ ਖਤਮ ਕਰਦਿਆਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਹੱਕ ਉਸ ਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ

ਸ਼ੇਖ ਅਬਦੁਲਾ ਵਿਚ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਟੱਟ ਅੰਗ ਸਮਝਦਿਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਵਰਨਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ।

ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਬਣੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਕੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਹੀ ਲੜਾਈਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਮਾਰ ਸਹਿ ਰਹੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਨਿਆਂ ਆਧਾਰਤ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਧੀਰਜ ਵਾਲੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਜਨਵਾਦੀ ਪਹੁੰਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨਾਲ ਦਿਲ ਖੋਲ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਕੇਵਲ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਵੀ ਇਕਪਾਸਤ ਪਹੁੰਚ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਇਨਸਾਫਪਸੰਦ ਵਿਅਕਤੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਵੇਖਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਰਮ ਤੇ ਵੱਖਵਾਦ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਨਿਆਂਸੰਗਤ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਛੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਭਾਵੇਂ ਝੱਟ ਵਿਚ ਹਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਮਿਕ ਵਖਰੇਵੇਂ ਅਤੇ ਕੁਤਿੱਤਣਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦਾ ਲੜ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾਉਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਹਰ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਕੇਂਦਰ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਦਖਲ ਵੀ ਸਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਭਾਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਿੱਚਕਚਾਹਟ ਕਿਉਂ? ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਦੇਸੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਲਦਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਤੀ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਤੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਕਾਰਗਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਫਿਰਕਪ੍ਰਸਤਾਂ ਤੇ ਵੱਖਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਵੀ ਇਸੇ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹੋਰ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਜਨ ਸਾਧਾਰਣ ਦਾ ਮਨ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਜਨਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਦੁਖ ਭਰੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਾ ਕਰੇ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁੱਛਣਾ ਹੈ:

ਤੂੰ ਇਧਰ ਉਧਰ ਕੀ ਨਾ ਬਾਤ ਕਰ ਯੇ ਬਤਾ ਕਿ ਫਾਵਲਾ ਕਿਉਂ ਲੁਟਾ? ਹਮੇਂ ਰਾਹਜ਼ਨੋਂ ਸੇ ਗਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਤੇਰੀ ਰਾਹਬਰੀ ਕਾ ਸਵਾਲ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹੱਲ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ ਸਹਿਯੋਗ, ਮਿੱਤਰਤਾ ਤੇ ਭਰਾਤਰੀ ਭਾਵ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਕੇ ਉਭਰੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਬਿਲਗਾ

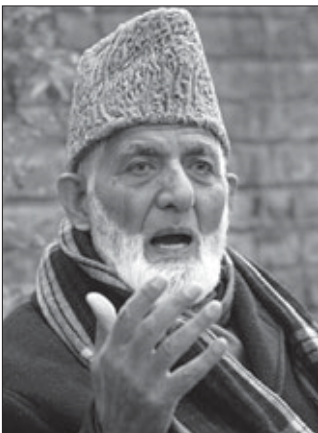
ਅਰੁੰਧਾਤੀ ਰਾਏ ਅਤੇ ਜੀਲਾਨੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਆਗੂ ਸੱਯਦ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ ਗਿਲਾਨੀ ਅਤੇ ਉਘੀ ਲੇਖਿਕਾ ਅਰੁੰਧਾਤੀ ਰਾਏ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੇਸ ਨਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗਿਲਾਨੀ ਤੇ ਰਾਏ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੌਰਾਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦਿਆਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕਦੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਟੱਟ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਰੁੰਧਾਤੀ ਰਾਏ ਅਤੇ ਸਈਦ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ ਜੀਲਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਵੀ ਵਰ ਵਰਾ ਰਾਓ ਖਿਲਾਫ਼

ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਕੋ-ਇਕ ਰਾਹ' ਦੌਰਾਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਅਰੁੰਧਾਤੀ ਰਾਏ ਨੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੌਰਾਨ ਸਪਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰ ਕਦੀ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਬਦਲੇ ਉਸ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਸ ਲੇਖਕ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਅਰੁੰਧਾਤੀ ਰਾਏ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਫੌਜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੂਟਾਂ ਹੇਠ ਦਰੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਪੰਡਿਤ ਉਜੜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। 24 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਗਈ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ। ਉਥੇ ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਉਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਪੱਥਰ

ਮਾਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭੰਨ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰ ਖਿੱਚ ਲਏ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਤਸੱਦਦ ਢਾਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਭਾਰਤੀ ਅਖਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲਾਹਣੜ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਫ਼ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਤਲੀ ਟੋਲੇ, ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਸ਼ਰੇਆਮ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ।"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਔਖੀ ਘਤੀ ਵੇਲੇ ਜੇ ਲੇਖਕ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਗੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਫਿਰ ਕੌਣ ਬੋਲੇਗਾ। ਜਨਾਬ ਜੀਲਾਨੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਖਿਲਾਫ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 70 ਕੇਸ ਦਰਜ ਹਨ। 71ਵਾਂ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪੀ. ਚਿਦੰਬਰਮ ਮਤਾਬਕ ਇਸ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅਰੁੰਧਾਤੀ ਰਾਏ ਅਤੇ ਸਈਦ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ ਜੀਲਾਨੀ

ਤਿੰਨਾਂ ਉਤੇ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਸੈਮੀਨਾਰ "ਆਜ਼ਾਦੀ:

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਰ ਚਾਰ ਮਿੰਟ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੰਜ ਹਰ ਸਾਲ ਇਕ ਲੱਖ 35 ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਾਲਾ ਮੁਲਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਭਾਰਤ ਲਈ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰਾਈਮ ਰਿਕਾਰਡਜ਼ ਬਿਊਰੋ (ਐਨ.ਸੀ.ਆਰ.ਬੀ.) ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ 370 ਭਾਰਤੀ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਕਾਰਨ ਜਾਨ

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੜੋਚ

ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੰਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਕ ਘੰਟੇ ਮਗਰੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਕਰਕੇ ਦਾਮ ਤੋੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਜਰਮਨੀ, ਫਰਾਂਸ ਆਦਿ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਹਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੀ ਦਰ 35 ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਇਹ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਪਿੱਛੇ 4 ਤੋਂ 10 ਤਕ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੜਕੀ ਤੰਤਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਉਥੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਵੱਨ-ਸੁਵੱਨੇ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀ ਹੈ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤੀ ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਉਸ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧੀ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਗਰੋਂ 1950 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਮੋਟਰ-ਗੱਡੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਗਿਣਤੀ 30 ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ 1980 ਵਿਚ 50 ਲੱਖ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ ਸੀ। 1991 ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਦੋ ਕਰੋੜ 30 ਲੱਖ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਹਨ ਦੌੜ ਰਹੇ ਸਨ। 1991 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸ

ਮਗਰੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਨਵੀਆਂ ਕਾਰਾਂ, ਮੋਟਰਸਾਈਕਲਾਂ, ਜੀਪਾਂ, ਬੱਸਾਂ, ਟਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਾਹਨਾਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਕੱਲੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ 1990 ਵਿਚ ਗਿਆਰਾਂ ਲੱਖ ਵਾਹਨ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਭਾਵ 2001 ਵਿਚ ਤੀਹ ਲੱਖ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ। ਅੱਜ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਿਚ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 50 ਲੱਖ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਪਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ 43% ਵਧੀ ਪਰ ਮੋਟਰ-ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 87% ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਧੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ 14% ਭਾਵ 22000 ਤੋਂ 25000 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੀ ਵਧੀ।

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਮੋਟਰ-ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੀ ਮੰਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਮਨ ਲੁਭਾਵੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਕੇ ਵਾਹਨਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤੋਂ 20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਗਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਅੱਧੀ ਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅੱਜ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਲਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਕਾਰਾਂ ਹੀ ਕਾਰਾਂ ਦਿੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ, ਮੋਪਿਡ ਅਤੇ ਸਕੂਟਰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਾਈਕਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਘਰ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਮੈਂਬਰ ਉਨੇ ਹੀ ਵਾਹਨ।

ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ: ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੁਣੌਤੀ

ਕਈ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਵਾਹਨ ਵੀ ਖੜ੍ਹੇ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ।

ਜਦੋਂ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਮੋਟਰ-ਗੱਡੀਆਂ ਦੌੜਨਗੀਆਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੀ ਦਰ ਤਾਂ ਵਧੇਗੀ ਹੀ। ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੜਕੀ ਨਿਯਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ ਉਥੇ ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਹੋਰ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਤੱਥ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 80% ਹਾਦਸੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗਲਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 65% ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਪੈਦਲ ਯਾਤਰੀ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 65% ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ

ਖਰਚਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਸ਼ੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣੀ ਹੈ।

ਹਾਦਸੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਦਯੋਗਿਕ ਹਾਦਸੇ, ਰਸਾਇਣਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਫਟਣ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਾਦਸੇ, ਇਮਾਰਤਸਾਜ਼ੀ ਵਿਚਲੇ ਹਾਦਸੇ, ਅਤਿਵਾਦ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਾਦਸੇ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਾਦਸੇ, ਗੈਸ ਸਿਲੰਡਰਾਂ ਦੇ ਹਾਦਸੇ ਅਤੇ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਵਿਚੋਂ 37.1% ਮੌਤਾਂ ਸਿਰਫ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੜਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ

ਸਮੇਂ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਜਾਂ ਹੈਡ ਫੋਨ ਲਾ ਕੇ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਨਾ, ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ, ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਰਵਿਸ ਨਾ ਕਰਾਉਣਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਰਿਕਸ਼ੇ, ਤਾਂਗੇ, ਸਾਈਕਲ, ਛੋਟੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਜੁਲਿਆ ਟਰੈਫਿਕ ਵੀ ਹਾਦਸਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣਾ ਕਿੰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਟੈਸਟ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਬਣ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਟਰੱਕ, ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬੱਸਾਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸੜਕ ਉਪਰ ਗਲਤੀ ਕਰਦੇ ਫੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਵੱਡਿਆਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਆਮ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਪੁਲਿਸ ਵੀ ਲਾਚਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਫੜ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਨੇਤਾ ਦਾ ਫੋਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਪਰਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਰੋਪੜ ਨੇੜੇ ਇਕ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਦਮ ਤੋੜ ਗਏ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਵਰਮਾ ਦੀ ਜਾਨ ਵੀ ਇਕ ਹਾਦਸੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਕਾਰਨ

ਕੁਰਾਲੀ ਨੇੜੇ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਰੇਲ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਵੀ ਇਕ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪਾਇਲਟ ਗੱਡੀਆਂ ਹੁਟਰ ਵਜਾਉਂਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਇਹ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਤਾਂ ਰੱਬ ਹੀ ਰਾਖਾ ਹੈ।

ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਅਤਿਵਾਦ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹਨ। ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਲਾ ਕੇ ਹੀ ਸੜਕ 'ਤੇ

ਸੜਕ ਦੁਰਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ 40% ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਾਦਸੇ ਟਰੱਕ/ਬੱਸ ਅਤੇ ਦੁਪਹੀਆ ਵਾਹਨਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਾਦਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਵਿਚੋਂ 12%, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਵਿਚ 11% ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿਚ 10.8% ਮੌਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਘੱਟ ਦਰ ਹੈ ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 3000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅੱਠ ਵਿਅਕਤੀ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਾਦਸਿਆਂ ਕਾਰਨ ਜਾਨ ਗੁਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਤ ਇਹ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਆਦਮੀ ਜਦੋਂ ਸੁਰਖਿਅਤ ਘਰ ਪਰਤਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦਾ ਲੱਖ ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਕਿਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੋਟਰ-ਗੱਡੀਆਂ ਬਣਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅਤੇ ਚੁੜਾਈ ਵੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਨ 2003 ਤੋਂ 2008 ਤਕ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 84430 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਇਕ ਲੱਖ 18 ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਗਈ, ਭਾਵ 40% ਵਧ ਗਈ।

ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ ਸਪੀਡ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਡਰਾਈਵਿੰਗ, ਬਿਨਾਂ ਲਾਈਟ ਤੋਂ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣਾ, ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਵਹੀਕਲ, ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਗਲਤ ਪਾਰਕਿੰਗ, ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਡਰਾਈਵਿੰਗ, ਟਰੈਫਿਕ ਲਾਈਟਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ, ਹੈਲਮਟ ਅਤੇ ਸੀਟ ਬੈਲਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਡਰਾਈਵਿੰਗ, ਡਰਾਈਵਿੰਗ

ਰਾਤਾਂ ਕੱਟਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਹਾਉਣ, ਸੌਣ ਅਤੇ ਖਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਦੌੜਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਡਰਾਈਵਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨੀਆਂ ਚਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਗੱਡੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੌੜ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਆਬਾਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਮੋਟਰ-ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਸਖਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋੜ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਖਤੀ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਹੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹੀ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣ ਜਾਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੜਕ ਉਪਰ ਚਲਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਦੂਜੇ ਵਾਹਨ ਚਾਲਕਾਂ ਅਤੇ ਸਫਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਹੈਲਥ ਸਿਸਟਮ ਅਨੁਸਾਰ:

ੳ. ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸਖਤੀ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇ।

ਅ. ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਵਾਹਨ ਘੱਟ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਟਰੋ ਰੇਲ ਵਰਗੀ ਵਧੀਆ ਜਨਤਕ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ੲ. ਹੈਲਮਟ/ਬੈਲਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸਖਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ੳ. ਭਾਰੀ ਵਾਹਨਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ।

ੲ. ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਢੰਗਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਲਾਹ ਹੈ:

ੳ. ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਾਂ ਅਤੇ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ।

ਅ. ਸੜਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਆਡਿਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ੲ. ਬਿਨਾਂ ਵਾਹਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ/ਸਕੂਟਰ ਲਈ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ।

ਇਕ ਕਹਾਵਤ ਅਕਸਰ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡੰਡਾ ਪੀਰ ਹੈ ਵਿਗਿਆਨ ਤਿਗਿਆਨ ਦਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਇਹ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹੁਣ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹਰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਐਨਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸਖਤੀ ਕਰਨ ਦੀ

ਕੁਰਾਲੀ ਨੇੜੇ ਮੌਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਰੇਲ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਵੀ ਇਕ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪਾਇਲਟ ਗੱਡੀਆਂ ਹੁਟਰ ਵਜਾਉਂਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਇਹ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਤਾਂ ਰੱਬ ਹੀ ਰਾਖਾ ਹੈ।

ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਅਤਿਵਾਦ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹਨ। ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੜਕਾਂ ਉਪਰ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਲਾ ਕੇ ਹੀ ਸੜਕ 'ਤੇ

ਕੈਪਟਨ ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਾਦਸਗ੍ਰਸਤ ਕਾਰ

ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵੀ ਡਰਾਈਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਵਿਚ 40% ਮੌਤਾਂ ਟਰੱਕਾਂ ਅਤੇ ਬੱਸਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਕ ਅਕਸਰ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੜਕ ਉਪਰ ਚਲਦੇ ਛੋਟੇ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਪਰ ਕਦੇ ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ-ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕਠਿਨ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਟਲਾਂ 'ਚ

ਲੋੜ ਨਾ ਪਵੇ। ਉਪਰ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸੋਚ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸੋਚ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ 'ਸ਼ਿਕਾਰ' ਲੱਭਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਭੈਅ-ਭੀਤ ਨਾ ਹੋਣ।

ਸਾਡੀ ਦੁਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਭਾਰਤੀ ਦਾ ਸਫਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਰਤੇ।

ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ: ਕੁਝ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਆਪੀ ਤੱਥ

- ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਇਕ ਲੱਖ ਪੈਂਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ।
- ਹਰ ਚਾਰ ਮਿੰਟ ਪਿੱਛੋਂ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮੌਤ।
- ਹਰ ਰੋਜ਼ 370 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿਚ ਮੌਤ।
- ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਗਿਆਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੌਤਾਂ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਕਾਰਨ।
- ਅਤਿਵਾਦ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੌਤਾਂ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਕਾਰਨ।
- ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮੀ ਛੇ ਵਜੇ ਤਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਤਰੇ ਵਾਲਾ।
- ਟਰੱਕਾਂ/ਬੱਸਾਂ ਕਾਰਨ 40% ਮੌਤਾਂ, (ਕੁਝ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦਾ)
- ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਪੈਦਲ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਬੱਚੇ।
- ਬਹੁਤੇ ਹਾਦਸੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗਲਤੀਆਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ।

ਵਿਸ਼ਵ ਲੋਕਰਾਜਾਂ ਦਾ ਅਗਲਾ ਰੂਪ: ਵਿਸਮਾਦੀ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ

ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬੌਧਿਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਜੋਕੇ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਉਹ ਇਕ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਸੋਚ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਇਕ ਸਿਸਟਮ ਨਿਰੋਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਥਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਲਈ ਇਕ ਵਿਸਮਾਦੀ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ
ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਹੁਣ ਇਸ ਸੋਚ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਮਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋ ਰੂਪ ਸਿਰਜੇ ਗਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਲੋਕ ਰਾਜ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲੋਕ ਰਾਜ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਕੁਝ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦਮਨਕਾਰੀ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੱਡੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ। ਤਾਂ ਵੀ ਲੋਕਰਾਜ ਦੀ ਉਤਮਤਾ ਮੰਨ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲੋਕਰਾਜ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਗਠਨ ਦਾ “ਆਖਰੀ” ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅਥਾਹ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਅਥਾਹ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਹੈ ਪਰ “ਵਿਗਾਸ” (ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ) ਨਹੀਂ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚੀਨ, ਪੱਛਮੀ ਲੋਕਰਾਜ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਉਥੋਂ ਦੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਲੀਡਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਾਜ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ ਮਿਣੇ-ਤੋਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਲੋਕਰਾਜ ਦਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਵਿਚਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇਕ ਬਹੁਕੌਮੀ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਪਰਿਪੇਖ, ਖਾਣ-ਪਹਿਨਣ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜਿਸ ਇਕਕੌਮੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਇਥੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਜੋ ਇਕ ਕੌਮੀ ਮਾਡਲ ਦਿੱਤਾ ਉਹ ਪੱਛਮੀ ਵਿਚਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚੋਂ ਜਨਮਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕੌਮੀ ਮਾਡਲ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਲੱਖਣਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਮੀਰੀ ਕੇਵਲ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਕੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀਆਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਹੁਕੌਮੀ ਮਾਡਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਖੋਜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਹ ਅਸਲੀਅਤ ਮੰਨਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਕਕੌਮੀ ਮਾਡਲ ਅੱਗੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।

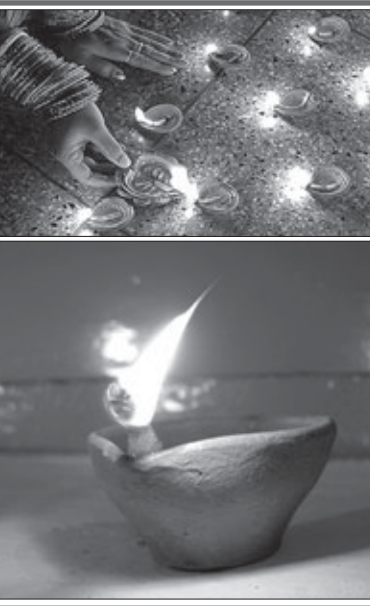
ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕਰਾਜ ਹਨ। ਇਕ ਯੂਰਪੀ-ਅਮਰੀਕਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੋਕਰਾਜ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਉਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣੀ, ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਹਨ ਜੋ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਉਤੇ ਆਏ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਲੋਕਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤਕ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਲੋਕਰਾਜ ਦੇ ਚਿੰਤਕ ਲੋਕਰਾਜ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਪ੍ਰੋਲੇਤਾਰੀ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਡਿਕਟੇਟਰਸ਼ਿਪ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਲੋਕਰਾਜੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਸਕਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰਬੰਗੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਹ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਲੋਕਰਾਜ ਦਾ ਰੂਪ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਚੀਨ, ਕਿਊਬਾ, ਉਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਅਤੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਅਜੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਲੋਕਰਾਜ ਦੇ ਦਾਈਏ ਉਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਾਇਮ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਪਨਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਹਲ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਕਤ ਉਹ ਜਿਸ ਤਜਰਬੇ ਦੀ

ਵੀਅਤਨਾਮ, ਇਰਾਕ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅਸੰਤੋਸ਼ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜੀ ਸਮੱਸਿਆਜਨਕ “ਦਹਿਸ਼ਤ” ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣਤਾਵਾਂ ਹੁਣ ਤਕ ਵਿਕਸਿਤ ਲੋਕਰਾਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਹਨ। ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਲੋਕ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈਰਾਡਾਈਮਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਲੱਖਣਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਲੋਕਰਾਜ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮੰਤਵ ਜਾਂ ਲਖਸ਼ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਿਰਜਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੁੱਟ-ਖੋਹ ਨਾ ਹੋਣ ਪਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਆਲੋਚਨਾ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਟੂ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਫੈਲਾਉ ਉਤੇ ਉਸਰਿਆ ਹੋਇਆ

ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਤੋਂ ਜੋ ਵਾਧੂ ਪੂੰਜੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਧੇਰੇ ਪੂੰਜੀ ਕਮਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਤ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਰਤ ਤੋਂ ਪੂੰਜੀ ਵਧਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੂਦਖੋਰੀ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਲੋਟੂ ਪੂੰਜੀ ਨਾਲ ਜੋ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਕਈ ਪੱਧਰੀ ਦਮਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਲੋਟੂ ਅਤੇ ਸੂਦਖੋਰ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਫੈਲਾਉ ਅਤੇ ਆਧਾਰ ਨਾਲ ਜੋ ਸਮਾਜ ਉਸਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਭਾਈਚਾਰਾ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਸੀਂ “ਕਮਿਊਨਿਟੀ” ਆਖਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਕੁਝ ਪੱਛਮੀ ਚਿੰਤਕ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਉਸਾਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਵੱਡੀ ਔਕੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਰਕਟਾਈਪਲ ਚੇਤਨਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਂ ਬਿੰਬ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਭਾਈਚਾਰਾ ਉਸਾਰਨ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਬਣਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਇਤਾਲਵੀ ਚਿੰਤਕ ਰੋਬਰਟੋ ਐਸਪੋਸੀਤੋ ਨੇ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਜਾਂ ਅਵਚੇਤਨ ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਵਾਪਰੇ ਐਬੇਲ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੈ। ਐਬੇਲ ਐਡਮ ਅਤੇ ਈਵ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਰੱਬ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਮੰਨ ਲਈ ਪਰ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਕੇਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਉਸ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਐਬੇਲ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਤਲ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈਚਾਰਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਐਸਪੋਸੀਤੋ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਚਿੰਤਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਉਸਾਰਨਾ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਕਤਲ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਪੱਛਮੀ ਚਿੰਤਕ ਦੀ ਸੰਕਲਪਿਤ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਵਾਦ ਉਤੇ ਬਲ ਹੈ। ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਲੋਕਰਾਜ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦੋਸ਼ ਜਾਂ ਗਿਲਟ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੀ। ਪੱਛਮੀ ਚਿੰਤਕ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਰੋਕਾਰ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਜਿਹਾ ਭਾਈਚਾਰਕ ਮਨੁੱਖ ਸਾਜਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕੱਠ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਆਵੇ ਜੋ ਕਤਲ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀਵਾਦ ਇਸ ਹੱਦ ਤਕ ਵਧੇ ਕਿ ਸਾਂਝ ਜਾਂ ਇਕੱਠ ਲਈ ਘਾਤਕ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਬੜਾ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਹਾ-ਪੱਖੀ ਰਾਹ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਸਾਹਿਅ ਵਿਚ ਮਾਰਟਿਨ ਬੂਬਰ ਅਤੇ ਲੈਵਿਨਾਸ ਨੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਆਪਾਰ ਪਰਤਾ (ਅਦਰਨੈਸ) ਜਾਂ ਪਾਰਗਮਤਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਰਹੱਸ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਗੂਫਤਗੂ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਸ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿਆਇ (ਲੌਜਿਕ) ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਤੈਈ ਨੇ ਇਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ “ਅਤਰਿਕਤੀ” ਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸੁਗਾਤ ਹੈ, ਗਿਫਟ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ

ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਅਤਰਿਕਤਾ ਜਾਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਲੌਜਿਕ ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਭਾਈਚਾਰਾ “ਸੁਗਾਤ” ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ ਬੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕ, ਮਿਥਿਕ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਬੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਦੂਜੇ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹਰ ਖਿਣ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਰਾਜ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਨਿੱਤਾਪ੍ਰਤੀ ਕਰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਣ ਪੱਛਮੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਮਾਜ ਕਿਸੇ ਇਕ ਮੰਤਵ ਵਿਚ ਸਦਾ ਲਈ ਕੈਦ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਹਰ ਖਿਣ ਨਵੀਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਈਚਾਰਾ ਰਹੱਸ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਜਿਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਯਥਾਰਥ ਹੈ। ਇਕ ਸਬਸਟੈਂਸ ਜਾਂ ਤੱਤ ਨਾਲ ਬੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੱਟੜਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਕੌਮੀ ਪੈਰਾਡਾਈਮ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਲੰਘਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕੇਵਲ ਸੂਦਖੋਰ ਨਵਾਂ ਆਧਾਰ ਪੂੰਜੀ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਵੀ ਟੱਪਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕੁੱਲ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਮਾਜ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਦੇਸ਼, ਹਰ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਹੁਣ ਤਕ ਮੰਨੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸੰਘ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸੂਬੇ ਇਕ “ਸਾਂਝੇ ਮੰਤਵ” ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਂਝਾ ਮੰਤਵ ਬਹੁਪਾਸਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਕੋਣ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਰਬੰਗੀ ਮੁਕਤੀ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਮੰਤਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅਭਿਆਸ ਕਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਂਝਾ ਅਤੇ ਅਨਿਕ ਅਭਿਆਸ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਂਝਪਰਕ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਵੀ। ਅਜਿਹਾ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਵੰਡ ਲਵੇਗਾ। ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਪਰ ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹਰ ਕੌਮ ਜਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮੂਹ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਰਹੱਸ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਰੱਖੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲਦਾ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਾਂਝੇ ਮੰਤਵ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਵੀ ਰੱਖੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਂਝੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁਕੌਮੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਵੇਗਾ ਉਹ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੱਛਮੀ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ: ਕੈਨੇਡਾ, ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ, ਬੈਲਜੀਅਮ, ਅਮਰੀਕਾ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੰਘੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸੁਗਾਤ ਵਜੋਂ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਜੇ ਕਿਸੇ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੂੰਜੀ ਉਤੇ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਆਪਣੇ “ਬਹੁ-ਸਭਿਆਚਾਰਵਾਦ” ਰਾਹੀਂ “ਸੁਗਾਤ” ਵੱਲ ਵੱਡਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ।

ਵਿਸਮਾਦੀ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ: ਅਜੋਕੇ ਸਮਾਜ ਇਕ ਪੁਰਖੀ, ਫੈਡਰੇਸ਼ਨੀ, ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਕਿਧਰ ਮੌਤ ਕੱਟਣ। ਪ੍ਰਗਟ ਜਗਿਆਸਾ ਅਤੇ ਅਸੰਤੋਖ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਗਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੇਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਕੌਮੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਣ ਲਈ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਹੀ ਬਣਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਕੁੱਲ ਵਿਸ਼ਵ, ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਮੰਤਵ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਹੁਸੰਭਾਵੀ, ਬਹੁਕੌਮੀ ਮੁਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦਾ ਵਖਰੇਵਾਂ ਵੀ ਰਵੇਗਾ। ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਸਾਜਣ ਲਈ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਕੇਵਲ ਵਿਕਾਸ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਨਵਾਖੋਰ ਤਸੱਵਰ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਤਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਤਸੱਵਰ ਨੂੰ ਵਿਸਮਾਦੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸਮਾਦ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ। ਵਿਸਮਾਦ ਕੇਵਲ ਇਕ ਰਹੱਸਮਈ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਰਹੱਸ ਖੋਲ੍ਹਣ ਅਤੇ ਰਹੱਸ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ, ਹਰ ਸਮਾਜ, ਹਰ ਸਭਿਆਚਾਰ ਰਹੱਸ ਹੈ। ਪਰਸਪਰ ਰਿਸ਼ਤੇ, ਸਰਬੰਗੀ ਅਮੀਰੀ ਲਈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਹੋਣ ਲਈ ਵਿਸਮਾਦੀ ਅਭਿਆਸ ਕਾਰਗਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਅਮੁੱਕ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਅਤੇ ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਹੀ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸਮਾਦੀ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਉਸਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮ ਦਾ ਇਕਕੌਮੀ ਮਾਡਲ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ। ਭਾਰਤ ਇਕ ਬਹੁਕੌਮੀ ਅਤੇ ਬਹੁਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਕੌਮੀ ਅਤੇ ਬਹੁਅਭਿਆਸੀ ਹੋਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਤ੍ਰੇਤਾਂ ਪੱਛਮ ਦੇ ਇਕ ਕੌਮਵਾਦ ਨਾਲ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਕੌਮਵਾਦ ਰਾਹੀਂ ਪੂੰਜੀ ਵਧਾਉਣੀ, ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਕਰਨਾ ਪੱਛਮ ਦੀ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦੇ ਜੋ ਘਾਤਕ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਪੱਛਮ ਨੇ ਦੇਖ ਲਏ ਹਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੀਆਂ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ ਲਚਕੀਲੇ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨਵਾਦ ਰਾਹੀਂ, ਨਵੀਂ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਰ ਲੱਗੇਗੀ। ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਇਸ ਵਿਸਮਾਦੀ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਲਖਸ਼ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਉਪਜ ਰਹੇ ਅਸੰਤੋਖ, ਨਾ-ਖੁਸ਼ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਆਦਿ ਵੀ ਵਿਸਮਾਦੀ ਪੂੰਜੀ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਨਿਪਟਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਨਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਨਵੇਂ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਉਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ। ਜੇ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

<p>ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ</p> <p>ਹਰ ਪਾਸੇ ਪਏ ਚਲਣ ਪਟਾਕੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਪਏ ਹੋਣ ਧਮਾਕੇ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਬੱਚੇ ਖਾਂਦੇ ਫਿਰਨ ਮਿਠਾਈ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ।</p> <p>ਕਾਕੇ ਨੇ ਫਤੀਆਂ ਫੁਲੜੀਆਂ ਬਬਲੂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਲੜੀਆਂ ਜੱਸ ਨੇ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅੱਗ ਹਵਾਈ ਨੂੰ ਜਦ ਲਾਈ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ।</p> <p>ਕੋਈ ਚਲਾਵੇ ਆਪਣੀ ਚੱਕਰੀ ਕੋਈ ਰੋਲ ਚਲਾਵੇ ਵੱਖਰੀ</p>	<p>ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਅਨਾਰ ਚਲਾ ਕੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਕੀਤੀ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ।</p> <p>ਦੀਵੇ ਜਗਣ ਬਨ੍ਹੇਰਿਆਂ ਉਤੇ ਪਾਈ ਜਿੱਤ ਹਨ੍ਹੇਰਿਆਂ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਭੰਗੜੇ ਪਾਵਣ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਧਾਈ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ।</p> <p>ਕਿਧਰੇ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਜਗੀਆਂ ਕਿਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਲਾਈਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਕਿਤੇ ਜਲੇਬੀ ਕਿਤੇ ਪਕੌੜੇ ਕਈਆਂ ਖਾਧੀ ਰਸ-ਮਲਾਈ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ।</p> <p>ਕਈਆਂ ਪੀਤੀਆਂ ਰੱਜ ਸੁਰਾਬਾਂ ਬੜਕਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਂਗ ਨਵਾਬਾਂ</p>		<p>ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਡਿਗਦੇ ਫਿਰਦੇ ਪਾਣੇ ਕਪੜੇ ਬਣੇ ਸੁਦਾਈ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ।</p> <p>ਕਈਆਂ ਖੇਡਿਆ ਜੂਆ ਰਲ ਕੇ ਹਾਰ ਗਏ ਰੋਂਦੇ ਹਥ ਮਲ ਕੇ ਖਾਲੀ ਜੇਬ ਦੀਵਾਲੀਏ ਹੋ ਗਏ ਫਿਰ ਵੀ ਜ਼ਰਾ ਸ਼ਰਮ ਨਾ ਆਈ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ।</p> <p>ਦੇਸ਼ ਮੇਰੇ ਦੇ ਫੈਲ ਛਬੀਲੇ ਸੂਕੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਬਣ ਗਏ ਤੀਲੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੁਲੀ ਜਵਾਨੀ ਐਸੀ ਲਾਲ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆਈ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ।</p> <p>ਕਈ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਛਾਏ ਹਨੇਰੇ ਉਜੜੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਰੋਣ ਸਵੇਰੇ</p>	<p>ਫਾਹੇ ਲੱਗ ਲੱਗ ਮਰ ਰਹੇ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰੇ ਸੁਣਵਾਈ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ।</p> <p>ਗਉ ਗਰੀਬ ਪਏ ਭੁੱਖੇ ਮਰਦੇ ਬੇਈਮਾਨ ਪਏ ਰਾਜ ਨੇ ਕਰਦੇ ਗਰਕ ਜਾਣ ਐਸੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਲੁੱਟ ਮਚਾਈ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ।</p> <p>ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵੀ ਕਰੀਏ ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਕਰੀਏ ਜੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ‘ਸੁਰਜੀਤ’ ਹੋਵਣਾ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਕਰੀਏ ਵਡਿਆਈ ਲੋਕੀਂ ਕਹਿਣ ਦੀਵਾਲੀ ਆਈ।</p> <p align="right">-ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ ਫੋਨ: 916-687-3536</p>
--	---	--	---	---

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਦੀ ਕਦਰ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ

ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਿਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਵਿਰੁਧ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਾਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਰੀਡਰ ਦੀ ਅਸਾਮੀ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਡਾ. ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲਿਆਕਤ ਦਾ ਉਹ ਟੀਚਿੰਗ ਵਿਚ ਫਾਇਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਂਦੇ। ਮੇਰੀ ਪੁਸਤਕ 'ਰੀਜ਼ਨ ਐਂਡ ਰੈਵੇਲੇਸ਼ਨ' ਨੂੰ ਜਦੋਂ 'ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਵਾਰਡ' ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਵਾਰਡ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤਾਲਿਬ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤਾ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ 'ਤੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਇਦ ਅਗਲੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਛਪਾਈ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਨ।

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ

ਤੀਸਰੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਡਾ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚੌਥੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਖਰਤਾ ਸ਼ਬਦਾਰਥ ਦੀ ਚੌਥੀ ਪੋਥੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, "ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ! ਇਹ ਮਿਲਾਨ ਮੈਂ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰਾਂਗੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਚੌਥੀ ਪੋਥੀ ਇਸ ਵੀ.ਸੀ. ਦੇ ਕਾਰਜ-ਕਾਲ ਦਾ ਬੋਤਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਖੈਰ! ਨਵੇਂ ਵੀ.ਸੀ. ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਡਾ. ਐਚ.ਕੇ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਪੰਨੇ ਛਪਣ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਡਾ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਵੇਂ ਵੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਆਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲੈਣ। ਕੈਪਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੀ.ਸੀ. ਦੇ ਮਿਸਿਜ ਨੂੰ ਵੀ ਅਕਸਰ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੈਸੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਅਤੇ ਬੇਹੱਦ ਮਿੱਠਾ ਸੁਭਾਅ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਿੱਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ। ਉਹ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਘਾਹ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਥੇ ਹੀ ਚਲੀ ਗਈ ਅਤੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ। ਉਹ ਬੋਲੇ, "ਆਉ ਗੁਰਨਾਮ! ਰਾਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ?" ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ.ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈ ਹਾਂ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ। ਮੈਂ ਵੀ.ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਡਾ. ਸਾਹਿਬ! ਤੀਸਰੀ ਪੋਥੀ ਛਪਣ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥੋਂ ਇਹ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਮੈਂ ਏਨੀ ਆਸ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੀਸਰੀ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਛਪਾਈ ਵਿਚ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੁਕ ਦਾ ਮਿਲਾਨ ਕਰਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਇਹ ਪੁੱ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।" ਵੀ.ਸੀ. ਹੋਰਾਂ ਇੱਕੋ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਮੈਂ ਪੁੱ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਾਂ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਪੋਥੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਡਾ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ। ਸੰਨ 1990 ਵਿਚ ਪੋਥੀ ਛਪ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੁਖੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਇਕੱਲੀ ਚੌਥੀ ਪੋਥੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰਕੇ ਚਾਰਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸੈਟ ਸ਼ਾਨੋ-ਸ਼ੌਕਤ ਨਾਲ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦਾ ਸੋਚਿਆ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਪਵਾਈ ਗਈ। ਸੰਨ 1992 ਦੀ 3 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਮਾਰੋਹ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਤਿਬਤੀਅਨ ਅਧਿਆਤਮਕ ਆਗੂ ਸ੍ਰੀ ਦਲਾਈ ਲਾਮਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਵਰਗੀ ਪੁੱ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤਰਜਮਾ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਸੀਟ ਵੀ ਤਾਲਿਬ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਮਖ਼ਸੂਸ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਸੈਟ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵੀ.ਸੀ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਮੇਰੇ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਦਲਾਈ ਲਾਮਾ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਤੇ ਉਸ ਅਧਿਆਤਮਕ ਹਸਤੀ ਦੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕਰਾਉਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਜਿੰਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਡਾ. ਐਚ.ਕੇ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਤੇ ਸਹੀ ਪਾਈ ਸਗੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿਚ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਆਦ ਵੀ ਤਾਂ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਦੀ ਕੋਈ ਕਦਰ ਵੀ ਕਰੇ।

ਡਾ. ਐਚ.ਕੇ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦਾ ਸਾਇਦ ਸਾਲ ਕੁ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਡਾ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁਆਰ ਪਰੋ-ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਬਣ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪਰਮੇਟ ਹੋ ਕੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਗਏ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕੋ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੋਵੇਂ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸਟਾਫ਼ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਵਰਗਾ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਡੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਪਰੋ-ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੀ.ਵੀ.ਸੀ. ਕੋਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ

ਆ ਗਿਆ ਜੋ ਡਾ. ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, "ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ! ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਟੀਚਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਾਇੰਸ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।" ਡਾ. ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਫਟਾ-ਫਟ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬੋਲਿਆ, "ਮੈਡਮ ਹੁਣੇ ਉਠੋ, ਡੀਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਸਾਇੰਸ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਜਾਣਾ ਹੈ।" ਮੈਂ, ਡਾ. ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਹਾਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਡਾ. ਸ਼ਰਮਾ ਵਿਚਾਰੇ ਰੋਣ ਹਾਕੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਪਿਆ, ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਕਾਗਜ਼ ਕਢਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਈਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਵੀ ਪਿਆ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਨ ਜੋ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵਿਚਲਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇੱਕ

ਰੰਗ-ਬੇਰੰਗ

ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦਾ ਜਾਪਦਾ ਮੁੰਡਾ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲਾਗੇ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਲਿਖਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਿਥੇ ਹੈ। ਹਾਰ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਲਾਈਨ ਦੇ ਬੈਚ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਉਸਦੇ ਪਰਚੇ 'ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਸ਼ਨ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਕਾਗਜ਼ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਡਾ. ਸਿੰਘੂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, "ਉਸ

ਵੀ.ਸੀ. ਡਾ. ਪੁਆਰ, ਡਾ. ਜੇ.ਐਸ. ਗਰੇਵਾਲ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਨਾਲ ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਪੁੱ. ਗੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ

ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਉਦੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਕੰਮ ਇਮਤਿਹਾਨ ਸੂਖੀ-ਸਾਂਦੀ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਜ਼ੋਖ਼ਮ ਭਰਿਆ ਕੰਮ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਵੀ ਔਖਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ ਕੌਣ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵਾਪਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸਨ ਅਤੇ ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਡੀਨ ਅਕਾਦਮਿਕ ਮਾਮਲੇ। ਇਹ 1986-87 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਦੋ ਤੋਂ ਪੰਜ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿਫਟ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਇੰਸ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਹਿੰਦੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾ. ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਵਾ ਕੁ ਦੋ ਵਜੇ ਡਾ. ਸ਼ਰਮਾ ਦਾ ਡੀਨ ਦੇ ਦਫਤਰ ਫੋਨ ਚਲਾ ਗਿਆ, "ਡਾ. ਸਾਹਿਬ, ਲੜਕੇ ਕਾਬੂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਯਹ ਇਮਤਿਹਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ।" ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਟੀਚਿੰਗ ਵਿਭਾਗ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਜਾਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ਼ ਖੋਜ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਫੋਨ

ਮੁੰਡੇ ਕੋਲ ਕਾਗਜ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਕਲ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ਸਿੰਘੂ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਕਾਕਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ, ਆਪਣਾ ਪੁਸ਼ਨ ਪੇਪਰ ਦਿਖਾ।" ਮੁੰਡਾ ਆਪਣੀ ਉਤਰ ਕਾਪੀ ਸਮੇਤ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੋ ਪਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਘੇਰ ਲਿਆ ਕਿ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਤਰ ਕਾਪੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਹਰ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਕਹੇ ਮੈਂ ਕਾਪੀ ਸਮੇਤ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਿੰਘੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਏਦਾਂ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਬੋਲਿਆ, "ਸਰ! ਆਖਰਕਾਰ ਕੌਮ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਨਕਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨ ਦਿੰਦੇ?" ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬੜੀ ਕੋਫ਼ਤ ਆਈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੌਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਆਪ ਨਕਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਆਗੂ ਹੋਣਗੇ?" ਦੂਸਰੀ ਘਟਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਰਾਹੀਂ ਬੀ.ਐਡ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਵੀ ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਡੀਨਸ਼ਿਪ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਟੀਚਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਸਕਣ ਦਾ ਜੋਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰੀਦਾ। ਇਥੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੰਘੂ ਅਤੇ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ (ਮਿਊਜ਼ਿਕ) ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਵੀ ਲਾਈ। ਅਸੀਂ

ਕੁੜੀਆਂ ਤੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਕਢਾ-ਕਢਾ ਕੇ ਬੋਰੀ ਭਰ ਲਈ। ਇਮਤਿਹਾਨ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਨੀਚੇ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸੀ, "ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪਿਸਤੌਲ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਬਚ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ।" ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ ਅੱਗੋਂ ਬੋਲੀ, "ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ।" ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਜਸਵੀਰ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਪਾਵਰ ਕਲੋਨੀ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਭਤੀਜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਠਹਿਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਤਰ-ਕਾਪੀਆਂ ਦੇ ਬੰਡਲ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਖਦਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਇੰਸ ਕਾਪੀਆਂ ਖੋਹਣ ਮਗਰ ਹੀ ਨਾ ਆ ਜਾਣ ਪਰ ਇਹ ਡਰ ਨਿਰਮੂਲ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਡਾ. ਪੁਆਰ ਪੀ.ਵੀ.ਸੀ. ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਲੱਗਦਿਆਂ ਹੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗਈ ਤਾਂ ਸੋਚਿਆ ਪੁਆਰ ਕੁਲੀਗ ਹਨ, ਪੀ.ਵੀ.ਸੀ. ਬਣਨ 'ਤੇ ਫੋਨ ਉਤੇ ਪੁਆਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇ ਦਿਆਂ। ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਹਾਲੇ ਸਾਫ-ਸਫਾਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਸਿਜ ਨੇ ਫੋਨ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ, "ਪੁਆਰ ਸਾਹਿਬ ਦਫਤਰ ਵੱਲ ਕੰਮ ਗਏ ਹਨ।" ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਵਿਭਾਗ ਦੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦੇਣੀ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਦੇਣਾ।" ਬੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਡਾ. ਪੁਆਰ ਦਾ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੋਨ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰਨਾਮ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਗੈਸਟ ਹਾਊਸ ਆ ਜਾਵੋ ਬੈਠ ਕੇ ਚਾਹ ਪੀਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਚਾਹ ਪੀਦਿਆਂ ਡਾ. ਪੁਆਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਕੁੱਝ ਨੇਤਾ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾ ਲਈ ਅਤੇ ਹਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ। ਨਿਗਰਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, "ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਉ ਕਿ ਇਮਤਿਹਾਨ ਅੱਜ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਵੇ ਪਰ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਪਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਆਪ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।" ਜਦੋਂ ਪੁਆਰ ਸਾਹਿਬ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਇੱਕ-ਔਧ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਪਰਚੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣਾਈ, "ਕੱਲ੍ਹ ਰਾਤ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਫੋਨ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣਾ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਲੀਡਰ ਹਾਂ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ।" ਡਾ. ਪੁਆਰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ, "ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਦਫਤਰ ਟਾਈਮ ਲੈ ਕੇ ਮਿਲਣ ਆਈਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸਨੇ ਮਿਲਣ ਆਉਣਾ ਹੈ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਡਾ. ਪੁਆਰ ਨੇ ਪੀ.ਵੀ.ਸੀ. ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਸਾਲ-ਭੇਢ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਬਣੇ ਤਾਂ ਵੀ ਡਾ. ਐਸ.ਐਸ. ਜੌਹਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਕ-ਕਲਚਰ, ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪੀਰੀਅਡ ਪੜ੍ਹਾਉਣ, ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਉਣ ਦਾ ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਡਾ. ਜੌਹਲ ਵਾਂਗ ਹੀ ਡਾ. ਪੁਆਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਫਾਈ ਪੱਖੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਦਿਖ ਚਮਕਾਉਣ ਦੀ ਲਗਨ ਸੀ। ਡਾ. ਜੌਹਲ ਦੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਕੈਪਸ ਦੀਆਂ ਸਤਕਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਪਏ ਕੂੜੇ ਕਰਕਟ ਦੇ ਵੇਰ ਬਦਲ ਚੁੱਕੇ ਨਿਜਾਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾ. ਪੁਆਰ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਤੱਕ ਕੁਕੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਅਤੇ ਦਫਤਰਾਂ-ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਸਬੰਧਿਤ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ-ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਾ ਮਿਲਣਾ ਬਦਲ ਚੁੱਕੇ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੀ।

- ### ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਕਿਹਾ
- (1) ਸੁਹਿਰਦ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਰਹੇ ਪਰ ਨੇਤਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਧਾਵੇ।
  - (2) ਸੱਚੀ ਦੋਸਤੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵਧਣ ਵਾਲੇ ਪੌਦੇ ਵਾਂਗ ਹੈ।
  - (3) ਭਰੋਸਾ, ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਬਣਨ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।
  - (4) ਆਪਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੇਖੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਉਦੋਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਹਾਂ।
  - (5) ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
  - (6) ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ ਬੈਂਕ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਾਂਗ ਹਨ।
  - (7) ਚੰਗੇ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਹੰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇੱਕ ਨਸ਼ਾ ਹੈ।
  - (8) ਇੱਕ ਹੰਕਾਰੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਘੁੰਮਦੀ ਉਸੇ 'ਤੇ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
  - (9) ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੋ ਕੁੱਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
  - (10) ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਿਮਾਗ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਖਾਲੀ ਦਿਮਾਗ।
  - (11) ਜਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਉਸ ਬੰਦੇ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ।
  - (12) ਬੋਲੇ ਘੱਟ-ਕਹੋ ਜ਼ਿਆਦਾ।
  - (13) ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰੋ ਨਾ ਕਿ ਡਰਾਉਣ ਲਈ। ਆਲੋਚਨਾ ਇੱਕਲਿਆਂ ਹੋ ਕੇ ਕਰੋ ਨਾ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ।
  - (14) ਸੱਚੇ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਗਲਤੀਆਂ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
  - (15) ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰੋ, ਨਾ ਕਿ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ।
  - (16) ਆਲੋਚਨਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖੋ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਵਰਤੋ।
  - (17) ਜਿਸ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ ਉਹਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੱਥਰ ਖਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।
  - (18) ਮੁਸਕਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਦੀ ਹੈ।
  - (19) ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ।
  - (20) ਪਾਣੀ ਭਾਫ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕੇਵਲ ਤਾਪਮਾਨ 'ਚ ਇੱਕ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਫ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਇੰਜਨ ਨੂੰ ਧਕੇਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।
  - (21) ਕੁਝ ਲੋਕ ਚਾਪਲੂਸੀ ਕਰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਸਾਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
  - (22) ਗਲਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
  - (23) ਇੱਕ ਬਹਿਸ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕਦੇ।
  - (24) ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
  - (25) ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਸਭ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵੀ ਦਿਖਾਉ।
  - (26) ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੋ, ਬਹਿਸ ਨਾ ਕਰੋ। ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਨਾਲ ਰੌਸ਼ਨੀ।
  - (27) ਇੱਕ ਬਹਿਸ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੌਣ ਠੀਕ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਠੀਕ ਹੈ।
  - (28) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਤਾਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਪਲਟ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ।
  - (29) ਬੇਦੀਨ ਆਦਮੀ ਲਈ ਖੁਆਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ?
  - (30) ਆਪਾਂ 20ਵੀਂ, 21ਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮਾੜੇ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਾਰਨ ਜੀਅ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਪਿੱਛੇ।
  - (31) ਜ਼ਾਬਰ ਦਾ ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਹਾਹਕਾਰ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ-ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਖਾ

(ਚਲਦਾ...)

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ 23 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਚਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਲੇਖ ਛਾਪਿਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਲੇਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਾਰਥਕ ਮੰਚ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਛਾਪਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਲੇਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਚਰਚਾ ਲੜੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੀ ਉਡੀਕ ਰਹੇਗੀ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੇਖੀਏ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕਿਤਾਬ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤ ਕਿ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਾਇਮ ਹਨ। ਇਹ ਘਟੇ ਘਟ ਗਲਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰ ਛਾਪੀ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਫਖਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਜੋ ਸੰਜੋਗੀ ਮੇਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੇਗੀ ਕਿ ਲੇਖਕ ਨਾਲੋਂ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਮੈਂ ਲਿਖਤ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।

ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ 1984 ਦੇ ਘੁਲਾਘਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸੈਕਸ਼ਨ ਇਸਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਬੀਸਿਸ ਵਜੋਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਖੇਤਰੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਧਰੋਹਰ ਅਕਾਲੀਅਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਹਾਣੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਸਥਾਪਨਾ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ “ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਬੋਲਬਾਲਿਆਂ” ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਵੀ ਹੈ, ਨੁਮਾਇਆ ਵੀ। ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਘਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕਦੇ ਲੋੜ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਲੋਕ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਰਹੇ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਰਹਿਣੇ ਵੀ ਹਨ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖੀ ਲਈ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਵਾਰਸ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਨਾਲੋਂ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲਣਾ ਕਿਤੇ ਸੌਖਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਇਸਦੀ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਹਦ ਤਕ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀਅਤ ਵਿਚ ਓਨਾ ਕੁ ਫਰਕ ਤਾਂ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਥੇ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਸਿਧਾਂਤ ਆਦਰਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਗਰਦਾਨ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਭੰਡੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖਕ ਕੋਲੋਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਮਿਥ ਕੇ ਵਿਰੋਧਤਾ ਨਾ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਸੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਅਕਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਨ ਲਗਿਆਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚੋਂ, ਸਿੱਖੀ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲਹਿਰ

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਇਕ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤਕ

ਅਮੋਲਕ ਪਿਆਰੇ
ਸ੍ਰ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ‘20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ’ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤਿੰਨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਮੁਲਿਆਂਕਣੀ ਲੇਖ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਫਰਕ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਨੁਕਤਿਆਂ ‘ਤੇ ਮਤਭੇਦ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਲੇਖ ਬੜਾ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਹੋਰਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਮਰ ਦੇ 90ਵੇਂ ਸਾਲ ਨੂੰ ਢੁਕਿਆ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਤਨੇ ਲੰਮੇ ਚੌੜੇ ਫੈਲਾਓ ਉਤੇ ਅਜਿਹੀ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਿਗਾਹਸਾਨੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਪਿਛੋਂ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਫੋਨ ‘ਤੇ ਮੇਰੀ ਲੰਮੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੱਲ ਦੇ ਘਰ ਕਈ ਸਾਲ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੇੜਿਓਂ ਵਾਚ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ 2003 ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਆਉਣ ‘ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੂਰੀ ਇਕ ਸਦੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਬੋਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਚੀਰਫਾੜ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਬੁਰੀ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਲੰਮਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਲੇਖ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਬੀਸਿਸ ਬਾਰੇ ਡੀਬੇਟ ਬਣਨਯੋਗ 10-12 ਨੁਕਤੇ ਵੀ ਸੁਝਾਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਉਹ ਲੇਖ ਤੈਨੂੰ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਵੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਛਪ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਗੱਲ ਭੁਲ ਭੁਲਾ ਗਈ। ਪਰ ਹੁਣ ਡਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੇਖ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀ ਯਾਦ ਫਿਰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਕਿਤ ਬਿਧ ਰੁਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ’ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਪੂਰੀ ਪੜ੍ਹੀ ਨਾ ਗਈ। ਤੀਸਰੀ ਕਿਤਾਬ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਕਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੀਸਿਜ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਸਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟੁਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਾਈ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਤੁਰੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਫਿਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਠੀਕ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਠੀਕ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਛਾਪ ਲੈਣਾ। -ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ

ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਧਰਾਤਲ ਅਕਾਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸੁਜੱਗਤਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸੋ ਅਕਾਲੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸੁਜੱਗਤਾ ਨਾਲ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਪਾਲਣ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤਕ ਨਿਭਦੀਆਂ ਵੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਵਾਲਾ ਲੀਡਰ ਮੰਨ ਕੇ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਨਵੀਂ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਆਗੂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਪੰਨਾ 87) ਜਿਸਦੀ “ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮਾਜੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਬੇਹੱਦ ਗਲਤ ਅਤੇ ਘਚੋਲੇ-ਗੁਸ਼ੀ ਸੀ” (91)। ਇਹ ਪੈਂਤੜਾ ਲੇਖਕ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ “ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਆਪਣੀ ਤਰਕਵਿਗੁਣੀ ਤੋਂ ਦੀਵਾਲੀਆ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸੰਤਾਪ” (101) ਸਦਕਾ ਸੁਤੰਤਰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਥੋਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਗਵਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਸਗੋਂ “ਇਸ ਸਿਧਾਂਤਕ ਰੋਗ ਤੋਂ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਪੀੜਤ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਹੁਰੀ ਸਨ” (112)। ਇਸ ਨਾਲ ਲੇਖਕ ਦੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਤਕ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਸੰਤੁਲਿਤ, ਸੁਹਿਰਦ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਰਚਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਕ ਸਥਾਪਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਪਰਜਾਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ 1995 ਤਕ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮੈਨੂੰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਪਾਏ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਿਤਾਬ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਚ ਡਾ. ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨਾਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵਖਰੀ ਹੈ। ਡਾ. ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਬਾਦਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਾੜਕੂ ਦੌਰ ਨੂੰ ਹਨੇਰੀ ਸੁਰੰਗ ਅਤੇ ਘੋਰ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੌਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਮੁਕਰਨ ਦੀ ਸੌਖੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿਠਣ ਲਈ ਜੋ ਹੈਰਾਨਕੁਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਲਾਸਾਨੀ ਹੌਂਸਲਾ ਵਿਖਾਇਆ, ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜੀਵਨ ਲਈ ਵਿਲਖਣ ਯੋਗਦਾਨ ਸੀ। ਇਸਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾੜਕੂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੇਖਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਖਾੜਕੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਲੇਖਕ ਲਈ ਅਸਲ ਮੁੱਦਾ ਖਾੜਕੂ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ

ਸਮਝਣ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਬਾਰੇ ਪੂਜਕ ਦੀ ਹੱਦ ਤਕ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੁਹਿਰਦ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਸਮਝ ਤਾਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਥ ਕੇ ਬਲੀ ਚੜਾਇਆ ਗਿਆ ਸਮਝਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਇਸ ਲਈ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਕਿਉਂਕਿ “ਉਹ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਬਜਾਇ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀਆਂ, ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਨ” (59)। ਜਿਹੜਾ ਰਾਹ “ਰਾਜ ਕਰਹਿੰ ਕੈ ਲੜ ਮਰਹਿੰ” ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ (59), ਉਹ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਰਾਹ ਨਹੀਂ

ਕੀਵੀਉਕਰਤਾ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ*

ਲਗਦਾ ਸਗੋਂ ਮਧਯੁਗੀ ਪਛੜੇਵੇਂ ਵਾਲਾ ਰਾਹ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਸਿੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਚੈਕੋਸਲਾਵਾਕੀਆ ਦੇ ਇਕ ਲੇਖਕ ਦੀ ਟੁਕ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (134) ਕਿਉਂਕਿ “ਸਿੱਖ ਇਲੀਟ ਦੇ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਖੁਲਮਖੁਲਾ ਨਿਖੇਧ ਦਸਣ ਵਾਸਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਇਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ (135)। ਲੇਖਕ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ “ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਅਪਾਰਜ ਅਵਸਥਾ” ਸੀ। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਨੋਕੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, “ਕਈ ਵਾਰ ਨੇਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਪਨਾਇਆ ਗਲਤ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪੈਂਤੜਾ ਇੱਛਾ ਦੇ ਉਲਟ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਜਣਨਹਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।” ਪੈਂਤੜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ “ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਜਾਬਰ ਧਿਰ ਮਜ਼ਲੂਮ ਧਿਰ ਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਸਵੈਮਾਨ ਨਾਲ ਜਿਊਣ ਦਾ ਹੱਕ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਉਨਾ ਚਿਰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜੀ ਅਮਨ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ” (149)। ਅਕਾਲੀਆਂ ਲਈ ਪੈਂਤੜਾ ਇਹ ਸੁਝਾਇਆ ਹੈ ਕਿ “ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਜਿਹਾ ਪੈਂਤੜਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਨੂੰ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਖੋਰ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ” (161)। ਲੇਖਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ “ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੇ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਤੇ ਗੀਦੀਪੁਣੇ ਨੇ ਸਿੱਖ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਜੋ ਗਹਿਰੀ ਚੋਟ ਪਹੁੰਚਾਈ, ਉਸਨੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਜਾ ਕੇ ਖਾੜਕੂ ਉਭਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਵਿਖਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ (291)। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਬਾਰੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਪੈਂਤੜਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਉਤੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀਅਤ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਖਣ

ਲਈ ਇਹ ਖਾੜਕੂ ਪੈਂਤੜੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ। ਇਸਦੀ ਵਾਜਬੀਅਤ ਲਈ ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਦੀ ਲੰਮੀ ਸਿਆਸੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਰੀਕਾਰਡ ਕੇਵਲ ਲੇਖਕ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਹੋਣ ਦੀ ਬਣਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇ। ਇਸਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ 1980 ਨੇੜੇ ਦਮੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਅਕਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਲਾਭ ਦੂਣ ਸਵਾਇਆ ਹੋ ਕੇ ਗਰਮ ਖਿਆਲੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਕੇ ਖਾੜਕੂ ਸਰਗਰਮੀ ਦੇ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹੀ ਗਿਆ (379)। 1978 ਵਾਲੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦਿਆਂ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਕਵਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਪਰ ਰੜਕਵੀਂ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਭਾਸ਼ਣ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਨਿਆਰੀ ਹਸਤੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਖਤਰੇ ਬਾਰੇ ਸੰਕੇਤ ਮਾਤਰ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ (321)। ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਪਰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ ਜਾਂ ਪੁਲ ਮੰਨ ਕੇ, ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਉਸ ਅੰਦਰ ਪੰਥਕ ਮਾਦਾ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਕਾਂਖਿਆਵਾਂ ਵੀ ਹਨ’ (439)। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਅਕਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਹਨੁਮਾਨ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਲੀਡਰ ਨਹੀਂ। ਕਾਰਨ “ਉਹ ਨਰਮਪੰਥੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਨਾ ਮੁਕੰਮਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕਸੁਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਇਸਨੂੰ ਦੋ ਟੁਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ (440)। ਸੋ, ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਦੀ ਅਕਾਲੀਅਤ ਵੀ ਉਥੋਂ ਤਕ ਹੀ ਸਲਾਹੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਹ ਖਾੜਕੂ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀ ਬੀਤੀ, ਉਸਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਛੱਡੋ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾੜਕੂ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸੀ ਮੰਜੇ ਵਿਚ ਫਿਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਕਿਰਕੀ ਨਾਲ ਛਾਂਗਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਾਰ ਵਿਚ ਇਥੋਂ ਤਕ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਪੰਥ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਨਿਸਚਤ ਸੀ” ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਲੇਖਕ ਨੂੰ “ਇਨਕਲਾਬੀ ਪੈਂਤੜੇ” ਲਈ ਰੁਕਾਵਟ ਲਗਾਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ, “ਇਸ ਸਦੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਟਿਪਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਲਉ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਤੇ ਬਿੜਕਣ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ (91)। ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਆਪਣੇ ਸੁੰਗੜਵੇਂ ਵਰਗ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ, ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਅਕਾਂਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾ ਲਾ ਸਕੀ।” ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ “ਉਠਿਆ ਡੋਂ”, “ਖਸਮ ਧਿਰ ਨਾਲ ਵਫਾਦਾਰੀ”, “ਕੌਮੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਘਾਟ”, “ਪਛੜੀ ਬੌਧਿਕ ਚੇਤਨਾ”, “ਸਤਈ ਸਮਝ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ”, “ਲਾਲਸਾਵਾਨ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਕੋੜਮ”, “ਬਦਕਾਰ

ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ

ਭੂਮਿਕਾ” ਅਤੇ “ਨਿਪੁੰਸਕਤਾ” ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵੀ ਲੇਖਕ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਪੈਂਤੜੇ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਮਿਥਵੀਂ ਕਰੋਪੀ ਨੈਸ਼ਨਲਿਸਟ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਿਚੁਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ “ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਟਵਾਰੇ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅੰਦਰ ਅੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ” (115)। ਹਰ ਉਹ ਸਿੱਖ ਜੋ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ “ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਿੱਖ ਬੁਧੀ ਦੀਆਂ ਅਵਲ ਪਰਤਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦੀ ਭਰਮ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੁਗਿਣਤੀ (ਹਿੰਦੂ) ਵਰਗ ਲਈ ਅਰਪਣ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ, ਉਨਾ ਚਿਰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਘਟ ਬੁਧੀਮਾਨ ਆਗੂਆਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਹਮਾਕਤਾਂ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਦਾ ਰਹੇਗਾ” (121)। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਹਰ ਉਹ ਗੱਲ ਜੋ ਖਾੜਕੂ ਪੈਂਤੜੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭੁਗਤਦੀ, ਹਿੰਦੂ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਦੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਨਿੰਦਾ ਪਾਠ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਲੈ ਤਾਂ ਲਏ ਪਰ ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਵਿਚੁਧ ਨਹੀਂ ਭੁਗਤਾਏ। ਭਾਰਤੀ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਮੰਨ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਕੋ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਲੇਖਕ ਦਾ ਮੂਲ ਸਰੋਕਾਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਰਾਹੀਂ ਇਹੋ “ਸਿਆਸੀ ਵਿਆਕਰਣ” ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੂੰ “ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਵਹਿਣ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਘਟ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਜ਼ਿਆਦਾ” (61) ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਹਿੰਦੂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸੁਭੇ ਬਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਵਿਰੁਧ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਚਰ ਤੇ ਗੈਰ-ਤਹਿਜ਼ੀਬਯਾਫਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ “ਉਸ ‘ਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਮਹੀਨ ਪਰਤ ਹੋਣ ਬੜੀ ਕਰੁਪਤਾ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਉਠੀ” (233) ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ, ਇਕ ਖਾਸ “ਵਰਗ ਦੀ ਫਿਤਰਤ ਅੰਦਰ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਜ਼ਹਿਰ ਘੁਲਿਆ ਹੋਇਆ” (238) ਦਾ ਫਤਵਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। 1977 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਚੋਣ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਮਤੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ “ਇਹ ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਫੋਕਾ ਵਹਿਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਨਿਆਰੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਦੇ ਵਹਿਣ ਅੰਦਰ ਸਮੋਆ ਲੈਣ ਦੇ ਯੁਧਨੀਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਥਕ ਆਜ਼ਾਦ ਹਸਤੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਤੇ ਜਜ਼ਬੇ ਵਾਲਾ ਕੰਡਾ ਕਢੇ ਬਗੈਰ ਹਿੰਦੂ ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ” (319)। ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਦੇ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕੋਰੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਮੌਨੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਕਾਕਸੋਆਰ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ, “ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਗੇ ਮੱਥੇ ਰਗੜ ਕੇ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਗਿਰਵੀ ਰਖ ਕੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰੀ ਲਈ ਹੈ।” ਜੇ ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਓਸੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਲਈ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣ ਸਕਣ ਦੇ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੌਕੇ ਸਿਰਜ ਦਿਤੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਲਈ ਨਾ ਵਰਤਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ (101)। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟਗਿਣਤੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ (103)। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਰੁਧ ਕੌਮੀ ਜਨੂੰਨ ਭੜਕਾਉਣ ਲਈ “ਸਰਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ” ਦੀ “ਦੁਹਾਈ ਪਿਟ ਕੇ” ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ “ਦੇਸ਼ ਲਈ (ਨਾ ਕਿ ਪੰਥ ਲਈ) ਦੇ ਹੱਕਰੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ” (138) ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਇਸਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਿਤਰਤਨ ਹਿੰਦੂ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਤੇ ਇਸਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਸਿਆਸਤ ਸਿੱਖ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਸੋ, ਮੁਸਲਿਮ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਹੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰੋਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅਸੀਹੇ ਵਜੋਂ ਉਭਾਰਨਾ ਵੀ ਲੇਖਕ ਦੇ ਮੁਖ ਮੁੱਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਸੋਚ ਟਕਸਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇਗੀ? ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਵਜੂਦ ਵਾਪਰ ਗਏ ਦੇ, ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਨਾਮ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਟਕਸਾਲੀਆ ਹੀ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਵੀ ਮੰਨ ਲਈਏ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿਆਸਤ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਨਾ ਉਸਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਿੱਖ-ਸੰਮਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੱਜ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੇ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਟਕਸਾਲੀਆ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ-ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਰੋਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਵੀ ਸਿਆਸਤ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਹ ਉਸਦੀ ਪੱਥਰ ਛਬੀ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਪਰਤ (ਜਿਵੇਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ) ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ। ਸੋ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਖਾੜਕੂਵਾਦੀ ਸਿਆਸਤ ਸੰਤ ਜੀ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਵੀ ਉਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਇਕਸੁਰ ਜਾਂ ਇਕ ਪਰਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ

ਇਹ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਖਾੜਕੂ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਤ ਜੀ ਦਾ ਮਨਜ਼ੂਰਿ-ਨਜ਼ਰ ਜਾਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਵਾਰਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਖਾੜਕੂ ਸਿਆਸਤ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਉਭਰਦੀ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਬਾਬਾ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ? ਟਕਸਾਲੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਖਾਸਾ ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਸਿੱਖ ਰੀਝ ਦਾ ਬਿੰਬ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਬਿਰਦ ਪਾਲਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨਾਲ ਤਾਰੀ ਜਾਣ ਬਦਲੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਸਿਮਰਤੀ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਿੱਸਾ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਖਾੜਕੂਕਰਨ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਸਿਆਸੀਕਰਨ ਵੀ ਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣਾ ਹੈ। ਦਰਪੇਸ਼ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਜਿਸ ਰਾਹੇ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਰੂਹ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਬੇਦਾਰ ਟੋਹਤਾ ਵਰਗੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਜੇ ਸੰਤ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਮੋਹ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਖਾੜਕੂ ਜਾਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਟਕਸਾਲੀ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਤਕ ਸੰਗੋਤਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਲੀਹ ਦਾ ਵਾਰਸ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਬਾ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੀਹ ਦਾ ਮਾਲਕ ਲਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ “ਕੁਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ” ਇਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਖਾੜਕੂ-ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮੜ੍ਹੀ ਤੇ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਰੀਝ ਦੇ ਆਧਾਰ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ (ਤੋੜਨ-ਮਰੋੜਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤਕ) ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸੁਹਿਰਦ ਯਤਨ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਦੇ ਮਜ਼ੋਰੀਕਰਨ ਤੋਂ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਪਰਾ ਜੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹੋ ਕੁਝ ਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਲਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਲੋਂ ਗਲਤੀ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਧ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਫਰਕ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਖੜਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਪਰ ਇਸਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ

ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹਿੰਦੂ-ਹਉਆ ਵਰਤ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰੋਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਕੌਮੀਅਤਾਂ (ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ) ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਹੂ-ਵੀਟਵੀਂ ਲੜਾਈ ਤਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਭੁਗਤਿਆ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭੁਗਤ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਭੂਰੀ 'ਤੇ ਹੀ ਇਕੱਠ ਕਿਉਂ? ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੇਖਕ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੋੜੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ “ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਤੇ ਬੇਗੈਰਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਕੁਰਹਿਤਾਂ” ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ। “ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਨਵੀਂ ਸੋਚ ਤੇ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਸੰਚਾਰ” ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ “ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਲਹੂ ਦੀ ਇਕ ਡੂੰਘੀ ਲਕੀਰ” ਖਿਚੇ ਜਾਣ ਵਰਗੇ ਸੁਆਲਾਂ ਦਾ “ਸਹੀ ਜਵਾਬ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਰਤਾਰੇ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਭਰਵੀਂ ਤੇ ਗਹਿਰੀ ਸਮਝ 'ਚੋਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ” (215)। ਇਸ ਨੂੰ ਲੇਖਕ “ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀ ਸੂਝ ਦੇ ਦਾਇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਦੇ ਸੁਚੇਤ ਯਤਨ” ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਜੋ “ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅੰਦਰਲੇ ਜਾਗਰੂਕ ਹਿਸਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਚੋਂ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਖਤਮ” ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (221)। ਜਿਸ ਨੂੰ “ਅਕਾਲੀ ਸਫ਼ਾਂ ਦਾ ਸੁਧੀਕਰਨ” (249) ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਗੱਲ ਸੰਤ ਜੀ ਦੀ ਮਸੀਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਾਉਣ ਦੇ ਉਲਾਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਟੁਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ (325)। ਸੰਤ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ “ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਤੇ ਅਟੱਕ” ਅਤੇ “ਨਵੇਂ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮੁਹਾਣ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕਰੀਬੀ ਸਾਂਝਾਂ ਗੰਢਣ ਅਤੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ” ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਤੋਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੀ ਟਕਸਾਲ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ? ਫਿਰਕੂ-ਵੰਡ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖਾੜਕੂ ਸਿਆਸਤ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ “ਫਿਰਕੂ ਤਣਾਉ ਤੇ ਟਕਰਾਉ” ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਲਦੀ ਵਲ ਧੱਕਣ ਵਾਲਾ “ਕੁਲਹਿਣਾ ਸਿਲਸਲਾ” ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ (351)। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਆਪਾ-ਵਿਰੋਧੀ ਹਵਾਲੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਹਨ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਟੁਕੜਿਆਂ

ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦਾ ਸਮੁੱਚ ਉਭਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ? ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਧੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਿਆ ਸਗੋਂ ਮਿਥੀ ਹੋਈ ਸਿਆਸੀ ਸੋਚ ਵਿਚੋਂ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼-ਕਿਤਾਬ ਲਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬੌਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦੀ-ਹੋਰਵਾ ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦੀ-ਜੁਗਾਲੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਮਹਤਤਾ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਡੀਬੇਟ ਫੇਡਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਸਿੱਖ ਅਨੁਸ਼ਠਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਰਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਆਮ ਕਰਕੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਪੜ੍ਹਤ ਉਪਰੰਤ ਡੀਬੇਟ ਲਈ ਉਭਰਦੇ ਸੰਭਵ ਨੁਕਤੇ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ:

1. ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ, ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਅਕਾਲੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਗੁੰਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਮਿਥਵੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਨਿੰਦਿਆ ਪਾਠ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
2. ਮੁੱਦਾ ਇਕ (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ) ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਦੂਜੀ (ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ) ਗੁਲਾਮੀ ਤਕ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਮੁੱਦਾ ਖਾੜਕੂ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।
3. ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅਪਨਾਈ ਗਈ ਵਿਧੀ ਖਾੜਕੂ ਵਿਧੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਬਾਣੀ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਆਮ ਫਹਿਮ ਮਾਰਕਸੀ ਪੋੜਤੋਂ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਪੋੜਤੋਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।
4. ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਮੰਨਦਿਆਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਹੱਦ ਤਕ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤਕ ਉਹ ਖਾੜਕੂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਭੁਗਤਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
5. ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਰ ਵਰਗ ਦਾ ਬੜੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਥਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਅਸਮਰਥਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਲਾਲਚ ਕਰਕੇ ਵੀ।
6. ਸਿੱਖ ਕਿਤਾਬ ਉਸ ਮੌਕੇ ਆਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ 'ਤੇ ਸੱਟ ਮਾਰਨੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸੋ, ਨਿਖਸਮੀ ਅਕਾਲੀਅਤ ਦੇ

ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਭੰਵਰ ਜਾਲ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

7. ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸ਼ਰੀਕੇ ਨੂੰ ਵਰਤਦਿਆਂ ਸਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਹੱਸਣਯੋਗ, ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਅਤੇ ਤਰਸਯੋਗ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਖਾੜਕੂ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।
8. ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਆਕਾਰ, ਹੰਢੀ ਹੋਈ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਵਰਤੀਆਂ ਟੁਕਾਂ, ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣ ਲਈ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ, ਲੇਖਕ ਦਾ ਭਲਾ ਨਾ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਪੁਛਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਗੱਲ ਦੀ ਵਾਜਬੀਅਤ ਕੀ ਹੈ?
9. ਮੁਸਲਿਮ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਉਲਾਰ ਮੋਹ, ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਅਪਨਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਪੋੜਤੇ ਵਿਚ ਫਿਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਨਿੰਦਣ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ 'ਤੇ ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ.ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ?
10. ਜੋ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਚਿਤਵਿਆ ਜਾਂ ਚਾਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਕੁਝ ਮਸਲਮਾਨ ਵੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤਾਂ ਓਸੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਜਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?
11. ਸੱਚ ਲਈ ਜੂਝਣਾ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚੋਂ ਤਾਕਤ ਕਢਣਾ, ਤੇ ਵਧ ਵਧ ਚਿੰਤਨਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸਲੋਂ ਵਖਰੇ ਹਨ। ਤਾਕਤ ਜੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਦਾ ਸੱਚ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ ਵਰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰਾਂ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਹਾਣੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਸੱਚ ਜੇਡੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਏਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਲੇ ਖਾੜਕੂਵਾਦੀ ਪੋੜਤਾ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਠੀਕ ਬੈਠਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜ ਉਸਨੂੰ ਠੀਕ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਡੀਬੇਟ ਇਸ ਪੋੜਤੇ ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਲਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਉਲਝਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸੋ, ਗੱਲ ਛਿੜਦੀ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਮੁਕਦੀ ਨਹੀਂ। ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਦੇ ਹਉਏ ਨੂੰ ਲੋੜ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਛਾਲਿਆ ਹੈ। ਖਾੜਕੂ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਵਾਦ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਲੇਖਕ ਵਧਾਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

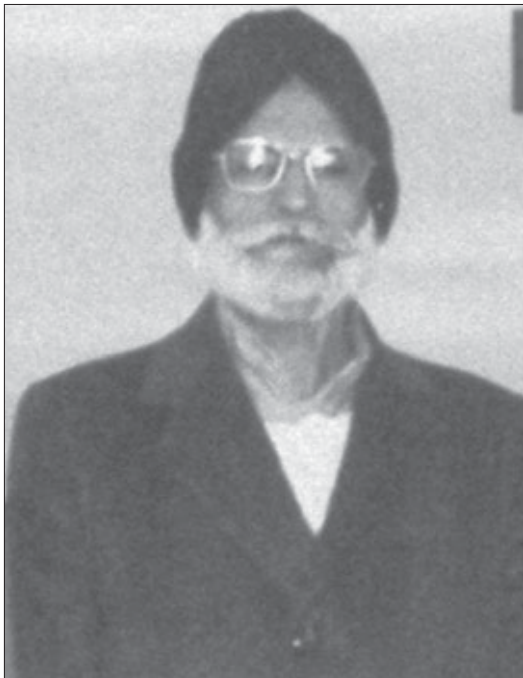
*34, ਅਰਬਨ ਅਸਟੇਟ ਫੇਜ਼ 1, ਪਟਿਆਲਾ (ਪੰਜਾਬ) ਫੋਨ:91-93163-01328

ਮਲਕੀਅਤ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ
 ਢਾਡੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੌਂਕੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਸਭਿੰਨੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ 'ਤੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਗੌਣ ਸੁਣਨ ਲਈ ਲੋਕ ਕਈ ਕਈ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਤੈਅ ਕਰਕੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਲਾਕੇ ਭਰ ਦੇ ਹਾਲੀ ਪਾਲੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਪੰਦਾ ਸ਼ੌਂਕੀ ਦਾ ਅਖਾਤਾ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਮੇਟ ਲੈਂਦੇ। ਉਸ ਦੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵੇਲਾ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੱਜਦੇ ਲਾਉਡ ਸਪੀਕਰਾਂ 'ਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸ਼ੌਂਕੀ ਦੀ ਝੰਡੀ ਝੁੱਲਣ ਲੱਗੀ। ਢਾਡੀ ਕਲਾ ਦੇ ਜੌਹਰੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੌਂਕੀ ਦਾ ਜਨਮ 15 ਅਗਸਤ 1916 ਨੂੰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਭੱਜਲਾਂ ਵਿਚ ਸ. ਮੂਲਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੱਖੋਂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੌਂਕੀ ਕੋਰਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਅੱਖਰ ਗਿਆਨ ਉਸ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ, ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ। ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਤੁੱਕਬੰਦੀ ਦਾ ਇਲਮ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰ ਫਿਰ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਤੋਂ ਹੀ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਸੀ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਉਹ ਹਰਮੋਨੀਅਮ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਅਤੇ ਢੋਲਕੀ ਦੀ ਤਾਲ ਨਾਲ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਗੀਤ ‘ਪੰਥ ਰੰਗੀਲੇ’ ਨੇ ਹੁੰਮਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜੋ ਢੋਲਕ ਅਤੇ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਸਿਆਲਕੋਟੀਏ ਸ਼ੌਂਕੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਅਖਾਤੇ ਲਗਵਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਤੂੰ ਵਾਜੇ ਢੋਲਕੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਕਰ ਫੇਰ ਦੋਖੀ ਤੇਰੀ

ਮਹਾਨ ਢਾਡੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੌਂਕੀ

ਕਿਵੇਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਗਾਇਕੀ ਵਿਚ। ਸ਼ੌਂਕੀ ਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀ ਵਾਲਾ ਜਥਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਰਬਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਿੰਡਾ ਵਰਗੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾ ਲਿਆ। ਸ਼ੌਂਕੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸਤ ਤਖੱਲਸ ਵੀ ਲਾਇਆ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੱਡ ਸਾਰੰਗੀ ਨਾਲ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੌਂਕੀ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਗਾਇਆ। ਹਿੰਜ ਮਾਸਟਰ ‘ਜ਼ ਵਾਇਸ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗਵੱਈਆਂ ਦੇ ਗੀਤ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸ਼ੌਂਕੀ ਦੇ ਗੀਤ ਵੀ ਇਹੋ ਕੰਪਨੀ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਦੀਆਂ ਪਰਖਾਂ 'ਤੇ ਖਰ੍ਹਾ ਉਤਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਸ਼ੌਂਕੀ ਬੜਾ ਸਿੱਧਾ ਸਾਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵੀ ਰੁੱਖਾ ਮਿੱਥਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੜਾ ਜੋਸ਼ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਚੁੱਕਦਾ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਣੇ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਚੁਬਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਲਾ ਦਿੰਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਲਗਪਗ 50 ਸਾਲ ਗਾਇਆ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕ ਗਵੱਈਆਂ ਸੀ। ਸ਼ੌਂਕੀ ਸਰੋਤਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਦੇ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਰੋਤਿਆਂ

ਦਾ ਕਦਰਦਾਨ ਰਿਹਾ। ਸ਼ੌਂਕੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਅਖਾਤੇ ਲਾਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦੇ ਸਿਰ

ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਿੰਡਾ, ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਸਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ। ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ‘ਵਾਹ-ਵਾਹ ਨੀ ਧਰਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀਏ’ ਵਰਗੇ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਖਿਲਾਰੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਪੁਗਾਈ। ਆਖਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਉਹ ਢਿੱਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 14 ਅਗਸਤ 1981 ਨੂੰ 65 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ ਚੱਲ ਵਸਿਆ। ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੌਂਕੀ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗੀਤ ਹਨ:

>ਦੇ ਤਾਰਾ ਵੱਜਦਾ ਵੇ,
 ਰਾਂਝਣਾ ਨੂਰ ਮਹਿਲ ਦੀ ਮੋਰੀ...।
 >ਰਾਣੀ ਸੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਅੱਗੇ ਆਣ ਕੇ
 ਦਿੱਤੀ ਪੂਰਨ ਨੇ ਅਲਖ ਜਗਾ...।
 >ਦੇਸ਼ ਮੇਰੇ ਦੀ ਬਾਕੀ ਜੋਤੀ
 ਰਲ-ਮਿਲ ਪੀਘ ਚੜ੍ਹਾਵੇ...।
 >ਦੁਨੀਆਂ ਮਤਲਬ ਦੀ
 ਐਥੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੋਲੀ...।

>ਨੀ ਆਜਾ ਭਾਬੀ ਬੂਟ ਲੈ ਪੀਘ ਹੁਲਾਰੇ ਲੈਂਦੀ...।
 >ਭਿੰਜ ਗਈਆਂ ਨਣਾਨੇ ਪੂਣੀਆਂ ਬਾਹਰੇ ਭਿੰਜਗੇ ਚਰਖੇ...।
 >ਮੁੰਡੇ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤੇ ਮਰਦ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਰਾਂ...।
 >ਫੜ੍ਹਾਂ ਫੋਕੀਆਂ ਬਬੇਰੇ ਲੋਕੀ ਮਾਰਦੇ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਬੋਲ ਪੁਗਾਉਂਦੇ...।
 >ਚਿੱਠੀਆਂ ਦਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਲਿਖ ਸੱਜਣਾਂ ਵੱਲ ਪਾਈਆਂ...।
 >ਸਾਹਿਬਾਂ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰਦੀ ਕਹਿੰਦੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹ ਮਿਰਜਾ ਯਾਰ...।
 >ਮਾਰੀ ਨਾਗਣੀ ਬਚਿੱਤਰ ਸਿੰਘ ਰਾਠ ਨੇ।
 ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੌਂਕੀ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਿੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਹੁਤ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਦੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਧਾਰਮਿਕ ਗੀਤ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਕੇ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ: ਦਾਦੀ ਜੀ ਘਰ ਹੁਣ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਦੂਰ... ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੜ੍ਹੀਏ ਚਮਕੌਰ ਦੀਏ ... ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ੌਂਕੀ ਦੇ ਬੋਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਨ:

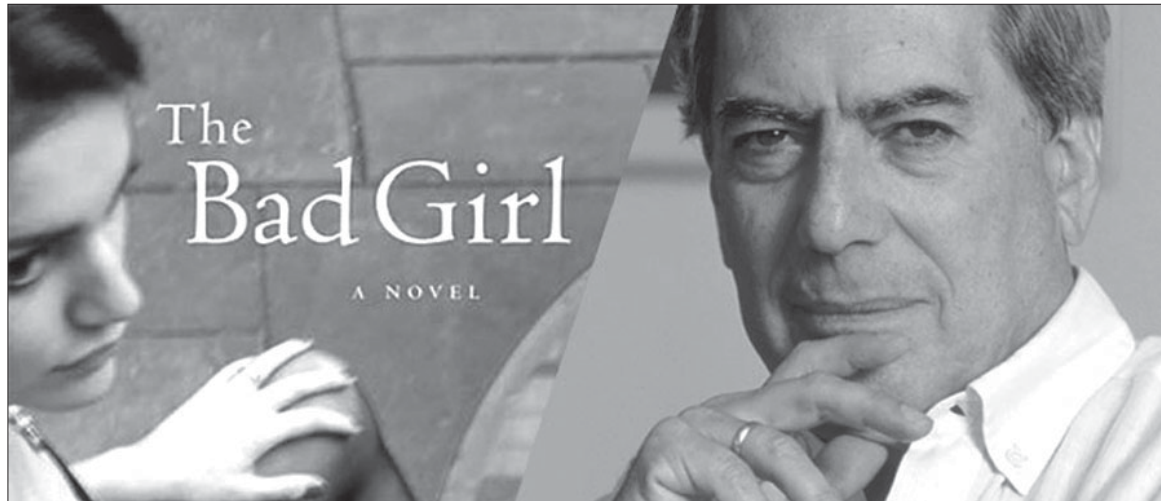
ਸਾਡੀ ਯਾਦਗਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ੌਂਕੀ ਮੇਲੇ ਲੱਗਣਗੇ
 ਸਾਡੀ ਯਾਦਗਾਰ 'ਤੇ ਜੁੱਗ ਜੁੱਗ ਮੇਲੇ ਲੱਗਣਗੇ
 ਤੇਰੀ ਮੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੀਵਾ ਨਹੀਂ ਜਗਾਉਣਾ...।
 ਜੇਕਰ ਸ਼ੌਂਕੀ ਵੱਲੋਂ ਗੁੰਦੀਆਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰਜਾਂ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਦਿਲ ਟੁੰਬਵੀਆਂ ਸਨ।

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ

ਰਾਤ ਦੇ 8 ਕੁ ਵਜੇ ਅਚਾਨਕ ਅਮਰਜੀਤ ਪਰਾਗ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨੋਬਲ ਕਮੇਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਵਲਕਾਰ ਆਖਰ ਮਾਰੀਓ ਇਓਸਾ (Mario Vargas Llosa) ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਇਓਸਾ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਹਿਤਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਸੰਗੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੱਟੜ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵਿਰੋਧੀ "ਸੋ ਵਰਿਊਆ ਦੀ ਇਕੱਲ" ਨਾਂ ਦੇ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਵਲ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਗੈਬਰੀਅਲ ਗਾਰਸੀਆ ਮਾਰਕੇਜ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਇਨਾਮ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਮਹਾਨ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਦੋ ਮਹਾਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਅਲਬੇਅਰ ਕਾਮੂ ਅਤੇ ਜਾਂ ਪਾਲ ਸਾਰਤਰ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿੱਘਾ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਾਲ 1951 ਵਿਚ ਕਾਮੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿਤਾਬ 'ਰੈਬਲ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਜਾਂ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਤਿੱਖੇ ਮਤਭੇਦ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਦੋਸਤੀ ਗਹਿਰੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ ਸੀ। ਕਾਮੂ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸਾਰਤਰ ਨਾਲੋਂ 12-14 ਸਾਲ ਛੋਟਾ ਸੀ। ਸਾਰਤਰ ਦੀ ਅਸਤਿਤਵਵਾਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰੀ ਪੁਸਤਕ (Being and Nothingness) ਸਾਲ 1943 ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਕੱਚ ਬਹੁਤ ਉਪਰ ਉੱਠ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਾਲ 1956 ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਲਈ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਅਲਬੇਅਰ ਕਾਮੂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਕੜਾ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਨਾਮ ਇਹ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਾਰਤਰ ਨੇ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਇਨਾਮ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਆਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਬੋਰੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰਤਰ ਨੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੇਖਕ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਇਨਾਮ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਬਲ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕ ਸਮਰਥਾ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਮਨ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਮਾਰੀਓ ਇਓਸਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਜਾਣਨ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਸੀ।

ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਚਾਹ ਪੀਂਦਿਆਂ ਮੈਂ ਅਖਬਾਰ ਉਡੀਕ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ 7 ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਰੀਬੀ ਦੋਸਤ ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਦਾ ਫੋਨ ਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਾਗ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਤੇ ਤਸੱਲੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਾਰੀਓ ਇਓਸਾ ਨੂੰ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਵੀ ਕਰ

ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਵਿਜੇਤਾ: ਮਾਰੀਓ ਇਓਸਾ

ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀਓ ਇਓਸਾ ਦੀ ਕਰਤਾਰੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਬਾਰੇ ਮੇਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਦੋ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਲਈ ਉਪਹਾਰ ਵਜੋਂ ਜੋ 10 ਕੁ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਨਾਵਲਕਾਰ ਗੁਸਤਾਵ ਫਲਾਬੇਅਰ ਦੇ ਕਲਾਸਿਕ ਨਾਵਲ 'ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ' ਬਾਰੇ ਮਾਰੀਓ ਇਓਸਾ ਦੀ 'ਨਿਰੰਤਰ ਕ੍ਰੀਤਾ' ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਮਦਾਰ ਲੱਗੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਕਾਫੀ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਪਿਛੋਕੜ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਇਓਸਾ ਦਾ 'ਇਕ ਖਰਾਬ ਲੜਕੀ' (ਦਾ ਬੈਡ ਗਰਲ) ਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਕਾਰ ਨਾਵਲ ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਅਜੇ ਆਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਬਾਰੇ ਮੈਡਮ ਕੈਥਰਾਈਨ ਹੈਰੀਸਨ ਵਲੋਂ 14 ਅਕਤੂਬਰ 2007 ਨੂੰ 'ਖਤਰਨਾਕ ਖਬਰ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਪਾਇਆ ਲੇਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇੰਟਰਨੈਟ ਤੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਾਈ ਰਾਜੇਸ਼ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਚੇਚ ਨਾਲ ਘੇਰੇ ਆ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੈਥਰਾਈਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਇਕ ਖਰਾਬ ਲੜਕੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ 20 ਸਾਲ

ਪਹਿਲਾਂ ਇਓਸਾ ਵਲੋਂ 'ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ' ਬਾਰੇ ਲਿਖੀ 'ਨਿਰੰਤਰ ਕ੍ਰੀਤਾ' ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਹਕਾਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧ ਦਾ ਪੂਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੈਥਰਾਈਨ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਪੀਰੂ ਦਾ ਇਹ ਨਾਵਲਕਾਰ ਸਾਲ 1959 ਵਿਚ ਉਮਰ ਦੇ 22ਵੇਂ ਜਾਂ 23ਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੌਰਾਨ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪੈਰਿਸ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਵਰ੍ਹੇ ਉਸ ਨੇ ਫਲਾਬੇਅਰ ਦਾ ਸਾਹਕਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਉਸਦੇ ਦਿਲੋਂ-ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਨੋ ਕਿ ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤਕੜੇ ਗੈਬੀ ਜਾਦੂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤ ਵਿਚ ਕੀਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਪੂਰੇ 25ਵਰ੍ਹੇ ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਸਾਧਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਓਸਾ ਨੇ 'ਨਿਰੰਤਰ ਕ੍ਰੀਤਾ' ਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਉਹ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਕੈਥਰਾਈਨ ਹੈਰੀਸਨ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਮਾਰੀਓ ਇਓਸਾ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਤਸੱਲੀ ਸਪੇਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਥਾਕਾਰ ਦੀ 20 ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਰ ਲੰਘ ਜਾਣ ਤੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ 70ਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ 'ਇਕ ਖਰਾਬ ਲੜਕੀ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਸਿਰਜ ਕੇ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਾਲ 1860 ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਜਦੋਂ 'ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ' ਨਾਂ ਦਾ ਨਾਵਲ ਛਪਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਯੋਰਪ ਅੰਦਰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਾਵੇਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਦੀ ਅਸਲੀਲ ਕ੍ਰਿਤ ਆਖ ਕੇ ਭੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਸ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਦਰਵੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੇਖਕ ਗੁਸਤਾਵ ਫਲਾਬੇਅਰ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਹ ਅਗਲੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਰਹੇ ਸਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਮੇਂ ਬਦਲਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਬਾਰ ਲੱਗਦੀ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਬਵਾਰੀ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਕਰਸ਼ਨ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਅਕਲ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਅਜਿਹੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਰਦੂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗਾਲਿਬ ਨੇ ਇਬਨੇ ਮਰੀਅਮ ਹੁਆ ਕਰੇ ਕੋਈ। ਮੇਰੇ ਦੁੱਖ ਕੀ ਦਵਾ ਕਰੇ ਕੋਈ। ਵਰਗੇ ਬੋਲਾਂ ਵਾਲਾ ਸਸੁਕਤ ਸ਼ੇਅਰ ਲਿਖ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਮੁਕਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਯਾਨੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦਰਦ ਦਾ ਦਾਰੂ ਕੋਈ ਮਰੀਅਮ ਦਾ ਬੋਟਾ ਵੀ ਕੀ ਕਰੇਗਾ? ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਫਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ 'ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ' ਬਾਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਲਿਖਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਰੂਸੀ ਕਥਾਕਾਰ ਫਿਓਦੋਰ ਦਾਸਤੋਵਸਕੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਬੇਹੱਦ ਮੁਤਾਸਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਬੀਵੀ ਐਨਾ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹੋ ਕਿਤਾਬ ਹੀ ਉਪਹਾਰ ਵਜੋਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਖੈਰ, 'ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ' ਬਾਰੇ ਅਲੱਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਸਿਖਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਸਾਲ 1968 ਦੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਰਗਰਮ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ ਪਾਲ ਸਾਰਤਰ ਨੇ ਮਹਿਜ਼ ਤਿੰਨ ਕੁ ਸੌ ਪੰਨਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ-ਸੁਹਜਾਤਮਕ ਰਹੱਸ ਦੀ ਥਾਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਚਾਰ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਠੀਕ The family Idiot ਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਹਿਮ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਚੌਥੀ ਜਿਲਦ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰਤਰ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਫਲਾਬੇਅਰ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਾਹਕਾਰ ਦੀ ਖਿੱਚ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਥਾਹ ਪਾਈ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਸੋ ਇਹ ਹੈ ਉਹ ਪਿਛੋਕੜ ਜਿੱਥੇ ਮਾਰੀਓ ਇਓਸਾ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਰੀਓ ਇਓਸਾ ਨੂੰ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਮਹੀਨਾ ਕੁ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਗਵਾਂਢੀ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਭਾਈਆਂ ਵਰਗੇ ਦਾਨਸ਼ਵਰ ਦੋਸਤ ਡਾ. ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਇਓਸਾ ਦਾ 'ਬੁਰੀ ਲੜਕੀ' ਨਾਂ ਦਾ ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਰਹੱਸਮਈ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਦ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਅਸਲੀਲ (Pornographic) ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ, ਛੂਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮਾਰੂ ਟਿਪਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਜਿਹਨ ਵਿਚ ਕਾਲਜ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪੜ੍ਹੇ ਵਿਲੀਅਮ ਸਮਰਸੈਟ ਮਾਮ ਦੇ 'ਦਾ ਰੋਜਰਜ ਐਜ' ਨਾਂ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਾਵਲ ਦੇ ਮੁਖ ਪਾਤਰ ਲੈਰੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਉਭਰ ਆਈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ ਜਾਂ ਮਾਰੀਓ ਇਓਸਾ ਦੇ ਨਾਵਲ ਦੀ ਖਰਾਬ ਲੜਕੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਖੋਹ ਕਾਸਦੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਟਕਣ ਅਤੇ ਲੈਰੀ ਦੀ ਭਟਕਣ ਕਿਸ ਧੁਰੇ 'ਤੇ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਮ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਾਵਲ ਉਤਮ ਪੁਰਖ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਨਾਵਲੀ ਕਥਾ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਲੈਰੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ਸਾਬਣ ਈਜਾਬੇਲ ਟੈਨਿਸ ਦੀ ਬਾਜੀ ਲਗਾ ਕੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲੈਰੀ ਈਜਾਬੇਲ ਨੂੰ ਬੇਪਨਾਹ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਕੋਈ ਐਂਤਾਂ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਅੰਦਰ ਵਸ ਗਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਕਤਈ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਮਾਰੀਓ ਇਓਸਾ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਰਾਗ

ਨਾਰਵੇ ਦੀ ਨੋਬਲ ਅਕੈਡਮੀ ਵੱਲੋਂ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਪਿੱਛੋਂ ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 1982 ਵਿਚ ਗੈਬਰਾਈਲ ਗਾਰਸੀਆ ਮਾਰਕੇਜ਼ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਾਵਲ '100 ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਇਕੱਲ' ਲਈ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ 'ਬਾਈਬਲ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 6 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਲਈ 5 ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਯੂਰਪੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਕੈਡਮੀ ਉਪਰ ਯੂਰਪ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲੱਗਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੀ ਲੱਗਭਗ 100 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਹੀ ਦੂਜੀ ਜਾਂ ਤੀਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਰਾਜਸੀ ਤਰਜ਼ੀਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਟਾਲਸਟਾਏ, ਜੇਮਜ਼ ਜੁਆਇਸ, ਕਾਫਕਾ ਅਤੇ ਪਰੂਸਟ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਲੇਖਕ ਇਸ ਇਨਾਮ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਖੈਰ, ਇਓਸਾ ਨੂੰ 74 ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਹ ਇਨਾਮ ਮਿਲ ਹੀ ਗਿਆ। ਇਨਾਮ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਕੈਡਮੀ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਇਓਸਾ ਨੂੰ ਵੈਦੀ ਸੁਗਾਤ ਨਾਲ ਵਰੋਸਾਇਆ

ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਬੇਹੱਦ ਪੇਚੀਦਾ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ, ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਲਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਸਦੇ ਢਾਈ ਦਰਜਨ ਨਾਵਲ, ਅਨੇਕਾਂ ਨਿਬੰਧ ਅਤੇ ਕਈ ਨਾਟਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਤੀਬਰ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਝੁਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਮੁੜਿਆ ਹੈ। ਵੈਨਜ਼ੁਏਲਾ ਦੇ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੀਗੋ ਸਾਬੇਜ਼ ਉਪਰ ਉਸਨੇ ਅਕਸਰ ਸ਼ਬਦਬਾਣ ਚਲਾਏ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ 'ਗਾਰਸੀਆ ਮਾਰਕੇਜ਼' ਨਾਲ ਉਹ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਕਿਉਂ ਜੋ ਮਾਰਕੇਜ਼ ਕਿਉਂਬਾ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ 'ਫੀਦਲ ਕਾਸਟਰੋ' ਨਾਲ ਨੇਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਕਾਸਟਰੋ ਵੱਲੋਂ ਕਈ 'ਹੈਬੈਲਟੋ ਪਾਦੀਲ' ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣਾ ਇਓਸਾ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਰ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਡੋਮੀਨੀਕਨ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਡਿਕਟੇਟਰ 'ਰੈਫਾਈਲ ਟਰੂਜੀਲੋ' ਦੇ ਘੋਰ ਦਮਨਕਾਰੀ ਸ਼ਾਸਨ

ਬਾਰੇ ਦਹਿਲ ਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਵਲ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਦਾਅਵਤ (ਫੀਸਟ ਆਫ ਵੀ ਗੋਟ) ਲਿਖਿਆ। ਉਸਦੀ ਮੁਢਲੀ ਰਚਨਾ ਨਿਰੰਤਰ-ਕ੍ਰੀਤਾ (ਪਰਪੈਚੁਅਲ ਓਜਨੀ) ਅਤੇ ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇੱਕ ਬੁਰੀ ਲੜਕੀ (ਦਾ ਬੈਡ ਗਰਲ) ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਆਭਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਉਪਰ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਲੇਖਕ ਫਲਾਬੇਅਰ ਰਚਿਤ ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲਾਂ ਵਿਚ ਮਾਨੋ ਮਾਦਾਮ ਬਵਾਰੀ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜਾਨਦਾਰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਇਓਸਾ ਦੀ ਕਲਮ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ। ਇਓਸਾ ਦੇ ਨਾਵਲ ਸੱਤਾ ਅੱਗੇ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਖੜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਪੀਰੂ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਪੁਨਰ-ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ। ਉਸਦੇ ਨਾਵਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਟਕਰਾਊ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅਤੇ ਮਾਰਮਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਓਸਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲਾਂ ਵਿਚ ਲਾਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਨਾਬਰੀਅਤ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਅਤੇ ਕਥਾ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। 1990 ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਅਲਬਰਟੋ ਫੂਜੀਮੋਰੀ ਵਿਰੁਧ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਵੀ ਲੜੀ ਸੀ, ਜਿਸ

ਵਿਚ ਉਹ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਏਦਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਈਨਿੰਗ ਪਾਥੋ ਦੀ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੇ 'ਡੈਥ ਇਨ ਦਾ ਇਨਡੀਜ਼ੋ' ਨਾਂ ਦਾ ਨਾਵਲ ਲਿਖਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਾਰਵੀਅਨ ਅਕੈਡਮੀ ਵਲੋਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਦੀ ਨਕਾਸੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਜਿਹਾ ਲੇਖਕ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ, ਬਗਾਵਤ ਅਤੇ ਹਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। 1995 ਵਿਚ ਇਓਸਾ ਨੂੰ ਸਰਵੈਨਟੀਜ਼ੋ ਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰਿਤ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੀਰੂ ਦੇ ਐਰੀਕਿਉਪਾ ਸਥਾਨ ਤੇ ਜਨਮਿਆ ਇਓਸਾ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਤਲਾਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੋਲੀਵੀਆ 'ਚ ਆਪਣੇ ਦਾਦਕਿਆਂ ਪਾਸ ਪਲਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪੀਰੂ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਏ ਜਿਥੇ ਉਸਨੇ ਲੀਮਾ ਅਤੇ ਮੈਡਰਿਡ ਦੇ ਸੈਨਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ। 1959 ਵਿਚ ਉਹ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪੈਰਿਸ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਏਥੇ ਉਸਨੇ ਬਤੌਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਓਸਾ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਮਰੀਕਾ, ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ-ਕੱਲ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਸਟੇਟ ਦੇ ਪਰਿਸਟਨ

ਵਿਸ਼ਵਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਲੈਕਚਰਾਰ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਅਤਿ ਮਹੱਤਵ ਅਕਾਂਖਸ਼ੀ ਨਾਵਲ 'ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ' ਵੀ ਲਿਖਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਇੱਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਹਿਜ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ, ਦੁਰਕਾਰੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਅਨਸਾਰ ਉਪਰ ਆਧਾਰਤ ਇੱਕ ਸੈਨਾ ਖੜੀ ਕਰਕੇ ਸਥਾਪਤ ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਚਨਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗੁਮਨਾਮ ਜਿਹੇ ਅਧਪੜ੍ਹ ਜਾਂ ਅਨਪੜ੍ਹ, ਗਵਾਰ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਜੁਗਾਤ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਭਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਸਣੇ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਵਾਪਰਦਾ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਭੱਚੱਕੇ ਹੋ ਕੇ ਖੁਦ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਦੂਈ ਯਥਾਰਥ ਅਤੇ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਵਰਤਮਾਨ, ਭਵਿੱਖ ਅਤੇ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੇ ਕਥਾਨਕ ਦਾ ਮੋਢੀ ਲੇਖਕ ਹੈ। ਨੋਬਲ ਇਨਾਮ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਇਓਸਾ ਨੇ ਸਪੇਨਿਸ਼ ਕੌਮੀ ਰੇਡੀਓ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮੈਨੂੰ ਇਸਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਵੱਡੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਫੋਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਣ ਵੀ ਹਟ ਗਿਆ ਸੀ।" ਅੱਜ ਦੀ ਗਲੋਬਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਲੇਖਕ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਫਿਤਰਤ ਉਪਰ ਇੱਕ ਤਿੱਖਾ ਵਿਅੰਗ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਖਰੀ ਕਬੱਡੀ

ਪ੍ਰਿ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ

ਜਿੰਦਾ ਹੋਇਆ 'ਤੇ ਅੱਪੜ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਏਨਾ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਠ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਹਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਨਿਆਂ 'ਤੇ ਝੰਗ ਜੰਮੀ ਪਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਗਠੜੀ ਜਿਹੀ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਲੋਕ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਜੋੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਜਲੋਅ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਕਸੀਸ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਨਾਲ ਘੁਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਿੰਦੇ ਨੂੰ ਜੱਫਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰੱਖੇ ਦਾ ਵੀ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਚਾਕੂ ਵਾਂਗ 'ਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਚ ਦੀ ਉਹ ਆਖਰੀ ਰੇਡ ਸੀ। ਆਖਰੀ ਰੇਡ ਦਾ ਅੰਕ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਜਿੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਲੱਬ ਨੂੰ ਅੱਧੇ ਅੰਕ ਉਤੇ ਜਿਤਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਲੱਬ ਦੀ ਬੱਲੇ-ਬੱਲੇ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕਲੱਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜਿੰਦੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਫੜੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਹਵਾ 'ਚ ਉਡਾਵਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਖੀਵੇ ਹੋਏ ਆਪਸ ਵਿਚੀਂ ਬਗਲਗੀਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਦਾ ਇਹ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਸੀ। ਕੱਪ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕਲੱਬਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਧੜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਕਲੱਬਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਚੋਟੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਕੋ ਕਲੱਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੋਰ ਦਾ ਰੱਫਤ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਇਕ ਕਲੱਬ ਤੋਂ ਦੋ ਕਲੱਬ ਬਣ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡਾਲਰ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਸੱਦੇ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਭਾਅ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੀਹ ਬਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਤਕ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਕੱਪ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕਲੱਬ ਦੀ ਕੰਡ ਲਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

* * *

ਜਿੰਦਾ ਤੇ ਰੱਖਾ ਇਕੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਨ। ਜਿੰਦਾ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ ਤੇ ਰੱਖਾ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ। ਉਹ ਹਾਣੇ-ਹਾਣੀ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਫਿਰ ਗੁਆਂਢੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ। ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਬੱਡੀ ਟੀਮ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਵੀ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਜਿੰਦਾ ਕਬੱਡੀ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਰੱਖਾ ਜਾਫੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਗੁਰ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵੇਖਾ-ਵੇਖੀ ਉਹ ਖੇਡ ਦੇ ਗੁਰ ਆਪੋ ਸਿੱਖਦੇ ਗਏ ਤੇ ਚੰਗੇ ਖਿਡਾਰੀ ਬਣਦੇ ਗਏ। ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਆਉਂਦੇ ਉਹ ਰਾਹ ਵਿਚ ਪਾੜਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਦਸ-ਦਸ ਕਬੱਡੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਾ ਕੇ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਕਬੱਡੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਆਮ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਨਕਦ ਇਨਾਮ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਜਿੰਦੇ ਹੋਰੀ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤ ਕੇ ਘਰੀਂ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪੈਸੇ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵਧਾ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਤੋਂ ਵੀ ਵਿਹਲੇ ਰੱਖਦੇ।

ਰੱਖਾ ਤੇ ਜਿੰਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈੜੀ ਕਿੱਲੇ, ਪੰਤਾਲੀ ਕਿੱਲੇ, ਫਿਰ ਪਚਵੰਜਾ ਕਿੱਲੇ, ਬਾਹਨ ਕਿੱਲੇ ਤੇ ਅਖੀਰ ਓਪਨ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚ ਖੇਡਣ ਲੱਗੇ। ਖੁਰਾਕਾਂ ਖਾ ਕੇ ਉਹ ਤਕੜੇ ਖਿਡਾਰੀ ਬਣਦੇ ਗਏ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਿਆਲ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਹੀ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ। ਨਿੱਤ ਦੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਸਕੂਲ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਤਾਂ ਮਾਸਟਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਾਸ ਕਰਾਈ ਗਏ ਕਿ ਮੁੰਡੇ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਦਾ ਬੋਰਡ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਏ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਅੱਠਵੀਂ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੇ ਨਕਲਾਂ ਮਰਵਾ ਕੇ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨੌਵੀਂ 'ਚ ਦਾਖਲ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸਕੂਲ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਖਿਡਾਉਣਾ ਸੀ।

ਦਸਵੀਂ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੱਕੀਆਂ ਹੀ ਬਰੇਕਾਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਹ ਨਕਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਵੀ ਪਾਸ ਨਾ ਹੋਏ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਖਹਿੜਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਖਿਡਾਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕੱਚ ਬਣ ਕੇ ਕਬੱਡੀ ਅਕੈਡਮੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਣ ਭੇਜਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਬਾਹਰਲੇ ਕਲੱਬਾਂ ਨਾਲ ਅੱਟੀ ਸੱਟੀ ਸੀ। ਜਿੰਦਾ ਤੇ ਰੱਖਾ ਏਧਰੋਂ

ਓਧਰੋਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਪੁਆ ਕੇ ਉਸ ਕੋਚ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਉਹਦੀ ਅਕੈਡਮੀ ਵੱਲੋਂ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਿਆਲ ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਤੀਹ ਪੌੜੀ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਖੇਡ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੇਢ ਦੇ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਕਦਨਾਮਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋਬਾਂ ਨੇੜਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਦੁੱਧ ਘਿਉ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਸੀ ਉਹ ਕਦੇ ਕਦੇ ਮੀਟ ਮੁਰਗੇ ਨਾਲ ਨਸ਼ਾ ਪੱਤਾ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਕੈਡਮੀ ਕੱਪ ਜਿੱਤਦੀ ਤਾਂ ਚੋਖਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਦਾ। ਉਦਣ ਦਾਰੂ ਮੁਰਗਾ ਜ਼ਰੂਰ ਚਲਦਾ।

ਕਬੱਡੀ ਅਕੈਡਮੀ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਦਾਅ ਪੇਚਾਂ ਦਾ ਪੜਾ ਲੱਗਦਾ ਉਥੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਣ ਜਾਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪੜਾ ਲੱਗੀ ਜਾਂਦਾ। ਅਕੈਡਮੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਖੇਡਦੇ ਘਾਗ ਖਿਡਾਰੀ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਨਵੇਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ। ਜਿਹੜੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਖੇਡ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖੇ ਵਰਗਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ/ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾਣ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਜਗਾ ਦਿੰਦੇ। ਆਖਦੇ ਬਈ ਜਿਹੜਾ ਓਥੇ ਤਕੜੇ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਜੱਫਾ ਲਾ ਜਾਵੇ ਉਹਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ-ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਇਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ। ਵਾਰੇ ਨਿਆਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਐ। ਇਕ ਗੋੜੇ ਦਾ ਦਸ ਲੱਖ ਬਣ ਜਾਂਦੇ!

ਰੱਖੇ ਤੇ ਜਿੰਦੇ ਦਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਸਾਂਝਾ ਸੀ। ਖਿਡਾਰੀ ਉੱਜ ਵੀ ਇਕੋ ਬਾਲਟੀ 'ਚੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਰੱਖੇ ਦਾ ਦਾਦਾ ਜਿੰਦੇ ਦੇ ਦਾਦੇ ਦਾ ਸੀਰੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰੱਖੇ ਦਾ ਪਿਉ ਵੀ ਜਿੰਦੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਦਿਹਾੜੀ ਦੱਪਾ ਕਰਨ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੀਰੀ ਸਾਂਝੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਬੇਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜਿੰਦੇ ਕਾ ਰੱਖੇ ਕਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਮੋਹ ਤੇਹ ਫੇਰ ਵੀ ਬਣਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰੱਖੇ ਤੇ ਜਿੰਦੇ ਦੇ 'ਕੱਠੇ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਣ ਨੇ ਇਸ ਮੋਹ ਤੇਹ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ 'ਕੱਠੇ ਖਾ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਤੇ 'ਕੱਠੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕੋ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਬੱਡੀ 'ਚ ਵਾਹਵਾ ਪੈਸੇ ਬਣਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਲੈ ਲਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੌਲਿਆਂ ਉਤੇ ਖੰਡੇ ਖੁਦਵਾ ਲਏ ਤੇ ਛਾੜੀਆਂ ਉਤੇ ਸ਼ੇਰ। ਉਹ ਪਟੇ ਰੱਖ ਕੇ ਤੇ ਜੀਨਾਂ ਪਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਫਿਰਨੀ ਉਤੋਂ ਦੀ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲਾਂ 'ਤੇ ਗੋੜੇ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਪਈ ਆਪਾਂ ਵੀ ਕੋੜੀ ਖੇਡੀਏ। ਆਪਾਂ ਵੀ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੀਏ।

ਅਕੈਡਮੀ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਰੀਸ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਤੇ ਜਿੰਦੇ ਨੇ ਵੀ ਪਾਸਪੋਰਟ ਬਣਵਾ ਲਏ। ਇਕ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਏਨੀ ਚੜ੍ਹੀ ਕਿ ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਕਬੱਡੀ ਕਲੱਬਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿਗੂ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਇਕ ਕਲੱਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਖਿਡਾਉਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਪਾਂਸਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ਅਕੈਡਮੀ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਰਾਹਦਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡਣ ਜਾਣ ਦੇ ਵੀਜ਼ੇ ਮਿਲ ਗਏ। ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕੀਤਾ।

ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਜਾ ਉਤਰੇ। ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਜਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਨੋਖਾ ਅਨੁਭਵ ਸੀ। ਫੋਨ 'ਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪਿੱਛੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸਰੀ ਦੀ ਇਕ ਬੇਸਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਬੱਡੀ ਪ੍ਰੈਮੀ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਉਹ ਨਾ ਆਪਣਾ ਬੈੱਡ ਠੀਕ ਠਾਕ ਰੱਖਦੇ, ਨਾ ਵਾਸ਼ ਰੂਮ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੇ ਤੇ ਨਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸਲੀਕਾ ਪਾਲਦੇ। ਕੋਈ ਫਰਿਜ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਬੰਨੇ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਕੋਈ ਫੋਨ ਨੂੰ ਚੰਬੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਉਕਤਾ ਜਾਂਦੇ। ਫਿਰ ਕਲੱਬਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਬੇਸਮੈਂਟ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਥੇ ਉਹ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ ਫਰਿਜ ਭਰੀ ਰੱਖਦੇ। ਖਿਡਾਰੀ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦ ਰਹਿ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ।

ਜਿੰਦੇ ਤੇ ਰੱਖੇ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਖੇਡੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਲੱਬ ਕੁਝ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਜਿੱਤ ਵੀ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਭੱਲ ਬਣ ਗਈ। ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਉਹ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਕਮਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਮੁੜੇ। ਦੂਜੇ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਟੂਰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਜੋ ਸੱਤ-ਸੱਤ ਲੱਖ ਨੂੰ ਅੱਪੜ ਗਿਆ। ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਉਹ ਦਸ-ਦਸ ਲੱਖ ਮਾਠ ਲਿਆਏ। ਉਹ ਇਕ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਬੈੱਸਟ ਜਾਫੀ ਤੇ ਬੈੱਸਟ ਧਾਵੀ ਦੇ ਇਨਾਮ ਵੀ ਜਿੱਤ ਗਏ। ਇੰਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ

ਸਟਾਰ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬਰਕਤ ਆ ਗਈ। ਜਿੰਦੇ ਤੇ ਰੱਖੇ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਲੈਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕਬੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪੱਕੇ ਪਰਵਾਸੀ ਬਣਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਿਥ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਬੇਰੇ ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਜਿਸ ਕਲੱਬ ਨੇ ਜਿੰਦੇ ਤੇ ਰੱਖੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੈਨੇਡਾ ਸੱਦਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੋ ਕਲੱਬ ਬਣ ਗਏ। ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦੇ ਤੇ ਰੱਖੇ 'ਤੇ ਮੋਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿੰਦੇ-ਜਿੰਦੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੇ। ਦੋਹੋਂ ਖਿਡਾਰੀ ਵੀ ਚੋਟੀ ਦੇ ਸਨ। ਰੱਖੇ ਜਾਫੀ ਨੂੰ ਟੋਰਾਂਟੋ ਦੇ ਇਕ ਕਲੱਬ ਨੇ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਕਲੱਬ

ਜਿਹੜੇ ਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿੱਕੀਆਂ ਵੱਲ ਗੋੜਾ ਮਾਰ ਆਏ ਸਨ ਉਹ ਤਰਾਰੇ 'ਚ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਾ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਨੋਟ ਗਿਣ ਰੱਖੇ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਤੋਂ ਵਾਰਨੇ ਸਨ।

ਟੀਮਾਂ ਵੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਆ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਟਾਸ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਰੇਡ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਿੰਦਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਮਾਈਕ ਤੋਂ ਕਮੇਂਟੇਟਰ ਦੇ ਬੋਲ ਗੁੰਜੇ-ਧੌਂਸਾ ਵੱਜਿਆ ਕੂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਚੜ੍ਹੇ ਸੁਰਮੇ ਸਿੰਘ ਦਲੇਰ ਮੀਆਂ, ਚੜ੍ਹੇ ਪੁੱਤ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਫੈਲ ਬਾਕੇ ਜੈਸੇ ਬੇਲਿਓ ਨਿਕਲਦੇ ਸ਼ੇਰ ਮੀਆਂ...। ਜਿੰਦਾ ਇਕ ਜਾਫੀ ਨੂੰ ਪੋਲਾ ਜਿਹਾ ਫੂਹ ਕੇ ਦੌੜਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਕ ਲੈ ਆਇਆ। ਅੱਧੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਮੈਚ ਬਰਾਬਰ ਚੱਲਿਆ। ਰੱਖੇ ਨੇ ਤਿੰਨ ਯਾਦਗਾਰੀ ਜੱਫੇ ਲਾਏ ਤੇ ਜਿੰਦੇ ਨੇ ਹਰ ਦੂਜੀ ਕਬੱਡੀ ਪਾ ਕੇ ਕਮਾਲ ਦੀਆਂ ਰੇਡਾਂ ਕੱਢੀਆਂ। ਦੋ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਖੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਬੱਕ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਜਿੰਦੇ ਦੇ ਕਲੱਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੈਚ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ 'ਚ ਪੁਰੀਆਂ ਰੇਡਾਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕੇਗਾ। ਕਲੱਬ ਦੇ ਦੂਜੇ ਧਾਵੀ ਜਿੰਦੇ ਨਾਲ ਮਾੜੇ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰੱਗ

ਵਾਲੇ ਟੀਕੇ ਵੀ ਲਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਜਿੰਦੇ ਨੇ ਟੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਵਾਇਆ। ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਟੀਕੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਵਧੀਆ ਖੇਡਾਂਗਾ। ਉਹ ਦੋ ਵਾਰ ਹੀ ਰੁਕਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕਲੱਬ ਦੇ ਖਲੀਫ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੁਰੀਆਂ ਰੇਡਾਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਸਕੀਮ ਸੋਚ ਲਈ।

ਅੱਧੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਕਫ਼ੇ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਜਿੰਦੇ ਨੂੰ ਇਕ ਵੈਨ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ। ਉਥੇ ਉਸ ਦੇ ਮੱਲੋਮੱਲੀ ਟੀਕਾ ਠੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਜਿੰਦਾ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਵੜਿਆ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਪੇਰਾਂ ਹੇਠ ਅੱਗ ਮੱਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਲੂਹਰੀਆਂ ਉੱਠਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਵਾਂਗ ਧੁੰਸ ਦੇਈ ਕਬੱਡੀ ਪਾਉਣ ਜਾਂਦਾ। ਜਾਫੀਆਂ ਨੂੰ ਚੱਕ ਕੇ ਮਾਰਦਾ। ਉਹ ਨਾ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਤੇ ਨਾ ਸੱਟ ਖਾਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦਾ। ਟੀਕੇ 'ਚ ਪੜਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਭਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਨੀਆਂ ਉਤੇ ਝੰਗ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਫਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਜਾਫੀ ਟੱਪਣ ਲੱਗਾ। ਰੱਖਾ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਦੇ 'ਚ ਏਨੀ ਤਾਕਤ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਈ? ਰੱਖਾ ਉਹਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਲਾਹ ਕੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰਦਾ। ਰੱਖੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਲੱਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਪੰਜ ਜੱਫੇ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਗਏ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਉਹਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਫੇ ਹੀ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਜਿੰਦਾ ਉਸ ਤੋਂ ਇਕ

ਵਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਡੱਕ ਹੋਇਆ। ਕਲੱਬ ਵਾਲੇ ਰੱਖੇ ਨੂੰ ਕੋਸ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿਤੇ ਉਹ ਜਿੰਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ!

ਮੈਚ ਮੁੱਕਣ 'ਚ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਰਹਿ ਗਏ। ਫਿਰ ਦੋ ਮਿੰਟ ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਮਿੰਟ। ਅੰਕ ਬਰਾਬਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਚ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਕ ਜਿੰਦੇ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਡੇਢ ਅੰਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਅੰਕ ਬਰਾਬਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਕੱਪ ਜਿੰਦੇ ਦੇ ਕਲੱਬ ਦਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਅੱਪਾਇਰ ਨੇ ਉਗਲਾਂ ਉਠਾ ਕੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕ-ਇਕ ਰੇਡ ਰਹਿ ਗਈ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੰਬਰ 40-40 ਸਨ। ਰੱਖੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਰੇਡਰ ਨੇ ਕਬੱਡੀ ਪਾਈ। ਉਹ ਖਿੱਚ ਧੂਰ ਕਰਦਾ ਪਾੜੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਕ 41-40 ਹੋ ਗਏ। ਚੁਫੇਰੇ ਸੱਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਆਖਰੀ ਕਬੱਡੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਿੰਦਾ ਪਾੜੇ ਉਤੇ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਹੱਥ ਜੋੜੇ। ਬਾਪੀ ਮਾਰੀ ਤੇ ਧੁੰਸ ਦੇਈ ਜਾਫੀਆਂ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਇਹੋ ਮੌਕਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਦਾ ਤੇ ਰੱਖਾ ਕਲੱਬਾਂ ਤੋਂ ਵੀਹ ਵੀਹ ਲੱਖ ਲੈਣ ਦਾ ਮੁੱਲ ਮੋੜਦੇ। ਰੱਖਾ ਖੜੋਪੇ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਜਿੰਦੇ ਨੂੰ ਪਿਆ। ਕਮੇਂਟੇਟਰ ਦੇ ਬੋਲ ਗੁੰਜੇ-ਮਾਰ ਸੋਹਣਿਆਂ ਕੋਚੀ ਰੇਡਰ ਸੁੱਕਾ ਜਾਵੇ ਨਾ...।

ਰੱਖੇ ਨੇ ਗੁੱਟ ਫੜਦਿਆਂ ਕੋਚੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਦੋਵੇਂ ਗੁਬਮੁੱਥਾ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਲੋਟ ਪੋਟਣੀਆਂ ਖਾਣ ਲੱਗੇ। ਜਿੰਦਾ ਅੰਨ੍ਹੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੱਲ ਘੜੀਸੀ ਗਿਆ। ਕਮੇਂਟੇਟਰ ਸਾਰੇ ਸਾਰ ਹੋਇਆ ਕਹਿ ਚਿਹਾ ਸੀ-ਦਿੱਲੀ ਦੂਰ, ਹੁੰਦੇ ਦੂਰ...। ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਗਿਣਾਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ-ਪੱਚੀ ਸਕਿੱਟ, ਛੱਬੀ, ਸਤਾਈ, ਅਠਾਈ, ਉੱਠਣੀ...। ਤੀਹ ਕਹਿਣ ਯਾਨਿ ਰੇਡ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੁੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੰਦੇ ਦਾ ਹੱਥ ਹੁੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਿੰਦੇ ਦਾ ਕਲੱਬ ਕੱਪ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਕਲੱਬ ਦੇ ਸਮੱਰਥਕਾਂ ਨੇ ਬੋਤਲਾਂ ਹਵਾ 'ਚ ਚਲਾ ਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਖੀਵੇ ਹੋਏ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬਗਲਗੀਰ ਹੋਣ ਲੱਗੇ।

ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਬਾਅਦ ਹੱਥਿਆਂ ਗਾਰਿਆ ਰੱਖਾ ਗੋਡਣੀਏਂ ਹੋ ਕੇ ਗਰਾਊਂਡ 'ਚੋਂ ਉੱਠਿਆ ਤੇ ਡੌਲਰਾ ਜਿਹਾ ਆਪਣੇ ਜਿਗਰੀ ਯਾਰ ਜਿੰਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਮੋਹ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਬਾਈ ਉੱਠ ਹੁਣ। ਆ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ। ਤੂੰ ਉੱਠੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਠਾਂਵਾਂ?”

ਜਿੰਦੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਭਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਨਿਆਂ 'ਤੇ ਝੰਗ ਜੰਮੀ ਪਈ ਸੀ ਤੇ ਕਸੀਸ ਵੱਟੀ ਜਬੂੜੇ ਜੁੜੇ ਦੇ ਜੁੜੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਖਾਵੇ ਲਈ ਸੱਦੀ ਗਈ ਸੀ।

ਮਾਰੀਓ ਇਓਸ਼ਾ

ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੜਕੀ ਕਥਾਕਾਰ ਨੂੰ ਲੈਰੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਭਟਕਣ ਦਾ ਭੇਤ ਜਾਨਣ ਲਈ ਸਵਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਤਰਧਾਰ ਲੇਖਕ ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਕੇ ਬਾਤ ਮੁਕਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ: ਅਖੇ ਤੇਰਾ ਦੋਸਤ ਹੁਣ ਉਹ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਯੂਨਾਨੀ ਮਿਥ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਯਾਨਿ ਉਹ ਆਤਮਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਸੰਭਵ-ਅਪਹੁੰਚ ਧਰਾਤਲ ਨੂੰ ਛੂਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਤੇ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਟਸ ਤੋਂ ਮਸ ਨਾ ਹੋਏ ਪਰ ਬਾਈ ਕੋਹਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਓਸ਼ਾ ਦੀ ਰਹੱਸਮਈ ਨਾਇਕਾ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਹੀ ਭਟਕਦੀ ਰਹੀ ਸੀ।

ਇਓਸ਼ਾ ਦੀ ਇਸ ਕਥਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰਿਨੋਸਾਂ ਯੁੱਗ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਲਾਕਾਰ ਲਿਓਨਾਰਦੋ ਦਾ ਵਿੰਸੀ ਦੀ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਚਨਾ “ਮੋਨਾਲੀਜ਼ਾ” ਦੀ ਭੇਤ ਭਰੀ ਮੁਸਕਾਨ ਲਗਾਤਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਉਭਾਰਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਰੀਓ ਇਓਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਲਾਮ, ਸਦਾ ਸਲਾਮ।

ਹੋਰ ਸਾਹਿਤ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਹਾਣੀ ਵਿਧਾ ਦੇ ਪਿੜ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਕਾਫੀ ਮਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਸੁਖਜੀਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਅੰਤਰਾ', ਮਨਿੰਦਰ ਕਾਂਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਭਾਰ' ਜਾਂ ਸਾਂਵਲ ਧਾਮੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਸੋਜੀ ਦੇ ਫੁੱਲ' ਅਜਿਹੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। 'ਅੰਤਰਾ' ਕਹਾਣੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰ ਆਤਮਾ ਤੱਕ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਬੇਚੈਨੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਹੋਰਾਂ ਦੀ 'ਪ੍ਰਭਾ' ਨਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਤਾਂ 'ਅੰਤਰਾ' ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਕੌਤਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੌਤਕ ਐਤਨ ਚੈਖੋਵ ਨੇ 'ਕਲਰਕ ਦੀ ਮੋਤ', ਓ. ਹੈਨਰੀ ਨੇ 'ਮਗਾਵੀ ਦਾ ਤੋਹਫਾ', ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਨੇ 'ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਬੌਲਦ' ਜਾਂ ਮੋਹਣ ਰਾਕੇਸ਼ ਨੇ 'ਉਸਕੀ ਰੋਟੀ' ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਹ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਖਾਤਰ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਛਾਪਿਆ ਜਾਵੇ। -ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੱਲ

ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਨਾ ਵੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਜੇ ਕਦੀ ਉਸ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮੋਹਣੀ ਜਿਹੀ ਤਲਖੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਅਜਿਹੀ ਤੱਕਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਮੇਰਾ ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, "ਐਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਵਹਿਮ ਹੈ ਸ਼ਰਮਾ, ਉਸ ਕੁੜੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਿਵਾਇ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦੋਨਾਂ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਕੋਲੇ ਜਿਹੇ ਮਘਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੋਰੀ ਗੱਲੂ 'ਤੇ ਇਕ ਲਾਖਾ ਜਿਹਾ ਤਿਲ ਹੈ।" ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਭਾਵ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਈਰਖਾ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ ਪ੍ਰਭਾ ਦੇ ਹੁਸਨ ਲਈ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ। ਸੱਚਮੁਚ ਉਪਰੀ ਅੱਖ ਲਈ ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਹੁਸਨ ਦੀ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੱਕੇ ਜਿਹੇ ਉਸਦੇ ਵਾਲ ਸਨ, ਚੁੱਪ-ਗੜੱਪ ਜਿਹੀ ਉਹ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਤੱਕਣੀ ਉਸਦੀ ਵਿਚ ਸੇਕ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਤਿਲ ਹੀ ਤਿਲ ਉਸ ਦਾ ਬੋਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤਿਲ ਹੀ ਗੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦਾ ਸੀ। ਤਿਲ ਦੇ ਦਾਣੇ ਸਮਾਨ ਲਾਖਾ ਜਿਹਾ ਇਹ ਤਿਲ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਉਸ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਅਤੇ ਤਿਲ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾ ਉਤੇ ਰਸ਼ਕ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹੋ ਰਸ਼ਕ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਹੋ ਗਈ... ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ।

ਪ੍ਰਭਾ ਵਫਾ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਵਫਾ, ਉਸ ਦਾ ਈਮਾਨ ਸੀ। ਪਰ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਮਨ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੋਂ ਵਾਰ ਕੇ ਵੀ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰੱਜ ਕੇ ਵਫਾਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੇ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਪਾਤਰ ਸਬੰਧੀ ਮੇਰੇ ਲੱਖ ਤਰਲੇ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਸਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ-ਸੰਭਾਲ ਪਈ ਰਖਦੀ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਅਮਲ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਣ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਅਮਲ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਈਰਖਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਮੇਰੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਝਰਨਾਟ ਜਿਹੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਬੇਬਸ ਸਾਂ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਉਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਪੁੱਛਾਂ ਤੇ ਬੱਲ ਮੁਸਕਰਾ ਦੇਂਦੀ ਸੀ।

ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਵਤੀਰਾ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਵੀ ਲਗਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਵੀ। ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੂਰਾ ਇਕ ਵਰ੍ਹਾ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਚਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰੀਤ-ਚੰਗਿਆਈ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਦਬਾਈ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਣ ਵੀ ਸੀ।

ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਕੁਝ ਫਿੱਕੇ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾ ਹੁਣ ਇਕ ਬੱਚੀ ਦੀ ਮਾਂ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਇਸ ਬੱਚੀ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਅਜੀਬ ਸਨ। ਉਹ ਬੜੀ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਬੜੀ ਉਦਾਰ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਰੋਂਦੀ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖੇਡਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਨਾ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ 'ਤੇ। ਉਸ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਸਾਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਰਾ ਉਭਰਵੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਖਾਂ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਪਈਆਂ ਹੋਣ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੇਰੀ ਇਹ ਬੱਚੀ ਕਿਸ 'ਤੇ ਗਈ ਸੀ, ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਈ ਮਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਮਾਂ ਦਾ ਬੱਚਾ ਉਸੇ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸੁਣ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ,

ਜਿਸ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਇਸ ਬੱਚੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹੋਣ। ਪ੍ਰਭਾ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਡ ਲਭਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੱਕਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਬੁਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦੀ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਉਸ ਬੱਚੀ ਨਾਲ ਵੀ ਈਰਖਾ ਸੀ।

ਹਾਲੀਂ ਉਹ ਇਕ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ-ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਤੇ ਹਕੀਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਇਆ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੋਤ ਨਾ ਪਿਆ। ਜਿਉ-ਜਿਉਂ ਬੱਚੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੀ ਗਈ, ਪ੍ਰਭਾ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਭਾ ਦੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਨਹਿਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੋਚਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਹੁੰਦੀ ਵੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦਾ ਸਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਸਾਂ।

ਇਕ ਦਿਹਾੜੇ ਬੱਚੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਹੀ ਲੈਣੀ ਹੋਈ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਜਦ ਮੈਂ ਘਰੋਂ ਤੁਰਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾ ਚੁੱਪ ਸੀ, ਨਿਰੀ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਇਕ ਮੂਰਤੀ। ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਵਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਪਿਛਾਹ ਪਰਤ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਮਸਤ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਮੈਥੋਂ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਸਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਸਾਰੀ ਸ਼ਾਮ ਮੈਂ ਕਾਫੀ ਹਾਉਸ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਪੀਇਆਂ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਦੇਰ ਨਾਲ ਜਦ ਮੈਂ ਘਰ ਪਰਤਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲਈ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਉਹ ਬੋਲਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ, ਉਹ ਹਿਲਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਸੁੰਨ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਥਰਾ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਬੱਚੀ ਉਸ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾ ਕੋਲੋਂ ਫੜ ਲੈਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਉਹ ਠੰਡੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪ੍ਰਭਾ ਸ਼ਾਇਦ ਰਾਤ ਦੀ ਹੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਘਰ ਸਾਡੇ ਨਾ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਆਇਆ। ਆਉਂਦਾ ਵੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ? ਬੱਚੀ ਦੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਭਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੀ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੁੰਦੀ, ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਹਾਲ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਦੱਸ ਛੁਡਦਾ ਸਾਂ।

ਬੱਚੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਹੱਦ ਉਦਾਸ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਦੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਤਪਦਿਕ ਕਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਬੱਚੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਦਮਾ। ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਹਿਮਤ ਸਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਇਹ ਰੋਗ ਕਿਸੇ ਡਾਢੇ ਭਾਰੇ ਸਦਮੇ ਵਜੋਂ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤਕੜੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਜਿਸਮ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦਾ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਆਏ ਦਿਨ ਬੁੱਢੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਲੋਅ ਵਾਪਸ ਨਾ ਆ ਸਕੀ। ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਜਾਂਦੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਹੀ ਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਪ੍ਰਭਾ ਮੈਨੂੰ ਹਵਾ ਦਾ ਬੇਜਾਨ ਗੁਬਾਰਾ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਮੋਟੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਨਿਰਜਿੰਦ ਸੀ, ਬੇਹਿੱਸ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਸੀ।

ਅੰਤ ਹਾਰ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਇਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਮਾਹਰ ਲੋਡੀ ਈਲੀਆ ਨੂੰ ਵਿਖਾਈ। ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਵੀ

ਇਹੀਓ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਜੋਗ ਲੱਗਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸ ਦਾ ਵਿਜੋਗ? ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁਛਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁਛਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਬੱਚੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁਛਿਆ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਅਜੀਬ ਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਪੂਰਾ ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਈਲੀਆ ਪ੍ਰਭਾ ਦਾ ਰੋਗ ਪਛਾਨਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਉਹ ਖਾਂਦੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਈਲੀਆ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਡੀ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਕਲੀਨਿਕ ਵਿਚ ਹੀ ਛੱਡ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸਾਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਲੋਡੀ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲੀਨਿਕ ਵਿਚ ਕਦੀ-ਕਦਾਈਂ ਵੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦਿਨ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਸਾਂ।

ਇਕ ਦਿਨ ਲੋਡੀ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਤੜਕਸਾਰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਆਣ ਜਗਾਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤਿਮ ਸੁਆਸ ਪੂਰੇ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਪਰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਜੀਉਂਦੀ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਡੀ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਘੋਖ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇਕ ਸਾਧਨ, ਉਸ਼ਾ ਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਅਧਿਆਪਕਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਲੋਡੀ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਉਸੇ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਰਾਜਪੁਰੇ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਇਥੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਂ। ਪਰ ਉਦੋਂ ਮੇਰਾ ਮਕਾਨ ਲੋਅਰ ਮਾਲ 'ਤੇ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਦੂਰ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਸ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਉਧਰੋਂ ਲੰਘਦਾ ਵੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਡੋਲ ਪੈਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਡੋਲ ਪੈਣ ਦਾ ਭਾਵ ਵੀ ਕੀ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਲੋਡੀ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ਼ਾ ਪ੍ਰਭਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਪੱਕੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ਼ਾ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਪ੍ਰਭਾ ਇਸੇ ਅਹਿਸਾਨ ਬੱਲੇ ਦੱਬੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਉਸ਼ਾ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਲੋਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾ ਦੇ ਰਾਜਪੁਰ ਮਾਧੇ ਸ਼ਰਮਾ-ਕੁਲ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਿਆਹ ਸਕਦੇ ਸਨ? ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣੀ। ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਕੁ ਵੱਡਾ ਅਹਿਸਾਨ ਸੀ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ ਪਿਆ। ਰਾਜਪੁਰੇ ਵਿਚ ਜਦ ਸਾਡੀ ਕਾਰ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੇ ਫਲੈਟ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀ ਹੋਈ ਚਿੱਟ ਨਾਲ, ਉਸ ਫਲੈਟ ਦਾ ਨੰਬਰ ਮਿਲਾਇਆ। ਠੀਕ ਇਹੋ ਮਕਾਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਆ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ ਤਾਂ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਤੀਹ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੁਆਣੀ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਅਤਿਅੰਤ ਸਾਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸੈਂਡਲਾਂ 'ਤੇ ਪਾਲਿਸ਼ ਹੋਇਆਂ ਜੁਗੜੇ ਹੀ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਉਮਰ ਭਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਮੁਹੱਬਤ-ਗਮ ਤੋਂ ਕੋਰੀ ਹੀ ਜੰਮੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸਨੇ ਕੋਰੀ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਵਾਕਫ ਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ

ਦੇਖਿਆ ਸੀ।
 "ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਭ ਨਾਂ...?" ਮੈਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹਿਆ।
 "ਹਾਂ, ਮੈਂ ਉਸ਼ਾ ਹੀ ਹਾਂ, ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਆਓ", ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਚਿੱਟ ਫੜਦਿਆਂ ਆਖਿਆ।
 "ਮੈਂ ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਮਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਇਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਹੈ।"
 "ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਆ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਨਹੀਂ।"
 "ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਭਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੋਗੇ?"
 "ਹਾਂ, ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਜਮਾਤਣ ਸੀ ਤੇ ਸਹੇਲੀ ਵੀ।"
 "ਮੈਂ ਪ੍ਰਭਾ ਦਾ ਪਤੀ ਹਾਂ।"
 "ਉਹੋ! ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਮਾ ਜੀ ਹੋ? ਬੜੀ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ। ਕੀ ਹਾਲ ਏ ਪ੍ਰਭਾ ਦਾ? ਵੱਲ ਤੋਂ ਹੈ ਨਾ? ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਕੁਝ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਹੁਣ ਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਬੱਚੀ ਵੀ ਹੈ ਇਕ, ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ।" ਉਹ ਇੱਕੋ ਸਾਹ ਕਈ ਕੁਝ ਗਿਣ ਗਈ।

ਬੱਚੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਉਸ਼ਾ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਉਸ ਬੱਚੀ ਵਰਗੇ ਹੀ ਤਾਂ ਸਨ ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਬੱਚੀ ਉਸ਼ਾ 'ਤੇ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਬੱਚੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਮੈਂ ਉਚਿਤ ਨਾ ਸਮਝਿਆ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਬੁਠ ਮੂਠ ਹੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਭਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੇਤੇ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹੀ। ਉਪਰਲੇ ਦਿਲੋਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਉਸ਼ਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
 "ਉਸ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਬੜੀ ਜਿਹੀ ਮੂਰਖ ਏ। ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।" ਏਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਉਸੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। "ਬੜੀ ਜਿੰਦਲ ਕੁੜੀ ਏ। ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਲਈ ਵੀ ਫਰਿਜ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚੇਚਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਦਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਚੇਤਾ? ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ 'ਤੇ ਡਟ ਗਈ ਸੀ।" ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਮਾਯੂਸੀ ਤੱਕ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਉਸ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹੁਸਨ ਵਿਚ ਕੀ ਜਾਦੂ ਸੀ" ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਬੇਡੋਲੇ ਜਿਹੇ ਨਕਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਮੁਸਕਰਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ।

"ਜਾਦੂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਤੱਕਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੁਸਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਜਾਦੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।" ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਤਕਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡੀ ਕਾਰ ਹਰੀਆਂ ਪੈਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸੜਕ ਪਾਰ ਰਹੀ ਸੀ।
 "ਉਸ ਮਨ ਦੀ ਖੋਟੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਬੇਅੰਤ ਹੁਸੀਨ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਗੁਸਤਾਖ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਵਫਾ ਨੂੰ ਡੀਕ ਲਾ ਕੇ ਪੀ ਜਾਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ ਮਨ ਵਿਚ ਗਮ ਦਾ ਸਾਗਰ ਖਪਾ ਸਕਣ ਦੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਰਗ-ਰਗ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ। ਮਰ ਜਾਣੀ ਵਿਚ ਆਕੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਏ, ਨਿਰੀ ਫਰਿਜ਼ਤਿਆਂ ਉਸ ਉਸ ਦੀ ਆਕੜ ਵੀ ਓਨੀ ਹੀ ਸੁਹਣੀ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਸੁਹਣਾ ਉਸਦਾ ਦਿਲ। ਉਸ ਦੀ ਆਕੜ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ ਔਖਾ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸੁਆਣੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।" ਉਸ਼ਾ ਇੰਜ ਬਉਰੀ ਜਿਹੀ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਵਫਾ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਗੋਡ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਗੁਡਾਈ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਬੂਟਾ ਇਕ-ਦਮ ਜੁਆਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੇ। ਸਾਡੀ ਕਾਰ ਇਕ ਬਗੀਚੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘੀ ਜਿਥੇ ਬਾਗ ਦਾ ਮਾਲੀ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੀ ਗੁਡਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਚੁੜ੍ਹ ਜਾਣੀ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਤੌਤ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਓਨੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੀ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਦੂਜੀ ਪਿਰ ਤਰਲੇ ਮਿੰਨਤਾਂ 'ਤੇ ਨਾ ਉਤਰ ਆਵੇ ਪਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੀ ਦਾ ਕੀ ਟਾਕਰਾ। ਇਸ ਨਿਕੰਮੇ ਮਾਣ ਦਾ ਵਲ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮੇਥੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮਾਣ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਚੁਰਾ ਸਕਦੀ ਏ, ਚੁਰਾ ਲੈ। ਤੇ ਟੱਟ ਜਾਣੀ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ-ਸਮਝੇ ਸਾਰਾ ਹੀ ਚੁਰਾ ਲੈ ਗਈ।" ਉਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ 'ਤੇ ਏਨਾ ਮਾਣ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਈਲੀਆ ਤੇ ਮੈਂ ਨਿਰਜਿੰਦ ਜਿਹੇ ਹੋ ਕੇ ਉਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਕਾਰ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਕੋਈ ਪੰਜਾਹ ਮੀਲ ਵੀ ਘੱਟਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਬੁੱਝਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ਼ਾ ਦਾ ਦਿਲ ਹੀ ਏਨਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੱਕੋ-ਨੱਕ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਬੇਰੁਖੀ ਵਿਚੋਂ ਏਨਾ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਜਿੰਨਾ ਅੱਜ ਉਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਸੇ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਬੋਲਦੀ ਗਈ, "ਬੜੀਆਂ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਗੀ ਬਣ ਕੇ ਸੁਆਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਨੇਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਗੀ ਤੱਕ ਕੇ ਤੜਫਦੇ ਫਿਰਨ। ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਰੋਗੀ ਹੋਈ ਪਈ ਏ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ਼ਾ ਤੜਫਦੀ ਫਿਰੇ, ਸ਼ਰਮਾ ਜੀ ਤੜਫਦੇ ਫਿਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੂੜ੍ਹੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਤੜਫਦੀਆਂ ਫਿਰਨ। ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਝੱਲ ਸਕਦੀ? ਤਾਹੀਓਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪਰਸੋਂ ਦੇ ਕੁ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੀ

ਹਿੰਦ-ਪਾਕਿ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਗਾਇਕਾ ਤੇ ਫਿਲਮੀ ਨਾਇਕਾ ਮਲਿਕਾ-ਏ-ਤਰੰਨੁਮ ਨੂਰਜਹਾਂ

ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਲੇ ਫਿਲਮੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਫਿਲਮੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕਾ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੂੰ 'ਮਲਿਕਾ-ਏ-ਤਰੰਨੁਮ' ਖਿਤਾਬ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਜਨਮ 24 ਸਤੰਬਰ, 1926 ਨੂੰ ਕਸੂਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ 12 ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਦਾਦ ਅਲੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਫਤੇਹ ਬੀਬੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਹੋਇਆ। ਬੇਬੀ ਨੂਰ

ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਫਿਲਮ 'ਖਾਨਦਾਨ' (1942) ਤੋਂ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਲ ਹੀਰੋ ਪ੍ਰਾਣ ਸੀ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਫਲ ਖਲਨਾਇਕ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਫ ਇਨਸਾਨ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ।

ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੰਡ (1947) ਸਮੇਂ ਨੂਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲੀ ਗਈ, ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਫਿਲਮਮੇਕਰ ਪਤੀ ਸ਼ੌਕਤ ਹੁਸੈਨ ਰਿਜ਼ਵੀ ਨੂੰ ਤਲਾਕ ਦੇ ਕੇ 1959 ਵਿਚ ਉਸ ਤੋਂ

ਆ ਕੇ ਮਿਲੇ ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾ ਮੰਨੀ ਪਰ ਫਿਰ ਭਰਾਵਾਂ ਖਾਤਰ ਈਨ ਮੰਨ ਲਈ। ਫਾਂਸੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਆ ਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਯੂਬ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਫਾਂਸੀ ਮਾਫ ਕਰਵਾ ਲਏਗੀ। ਸੌ ਰਾਤ ਦੇ ਠੀਕ 12 ਵਜੇ ਫਾਂਸੀ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਹੁਕਮ ਆਣ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਥੇ ਕੈਦ ਭਾਸਕਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰੀ (ਜਾਸੂਸ) ਅਨੁਸਾਰ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਤਦ ਏਨਾ ਤੇਜ਼ ਸੈਟ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਮਹਿਕ

- ਪੇਸ਼ਕਸ਼: ਜੁਗਰਾਜ ਗਿੱਲ 'ਅਬੋਹਰਵੀ'**
- ਸਾਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ ਸੀ।
- ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੇ ਗਾਏ ਹਿੱਟ ਗੀਤ ਤੇ ਫਿਲਮਾਂ:
  - ਤੂ ਕੋਨ ਸੀ ਬਦਲੀ (ਖਾਨਦਾਨ, 1942)
  - ਬਦਨਾਮ ਮੁਹੱਬਤ (ਦੋਸਤ, 1944)
  - ਆਹੋ ਨਾ ਭਰੀ ਸ਼ਿਕਵੇ ਨਾ ਕੀਏ (ਜੀਨਤ, 1945)
  - ਆ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਹੈ ਤੇਰਾ (ਬੜੀ ਮਾਂ, 1945)
  - ਕਿਸ ਤਰਹ ਭੁਲੇਗਾ ਦਿਲ (ਵਿਲੇਜ਼ ਗਰਲ, 1945)
  - ਜਵਾਂ ਹੈ ਮੁਹੱਬਤ (ਅਨਮੋਲ ਘੜੀ, 1946)
  - ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕਹਾਂ ਹੈ (ਅਨਮੋਲ ਘੜੀ, 1946)
  - ਆ ਜਾ ਮੇਰੀ ਬਰਬਾਦ ਮੁਹੱਬਤ (ਅਨਮੋਲ ਘੜੀ, 1946)
  - ਹਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਏ ਗਮ (ਜੁਗਨੂੰ, 1947)
  - ਦਿਲ ਕੇ ਅਫਸਾਨੇ (ਬਾਜ਼ੀ ਉਰਦੂ, 1963)
  - ਚਲੋ ਅੱਛਾ (ਲਾਖੋਂ ਮੇਂ ਏਕ ਉਰਦੂ, 1967)
  - ਨਾ ਇਸ਼ਕ ਨੂੰ (ਮਿਰਜ਼ਾ ਜੱਟ, ਪੰਜਾਬੀ)
  - ਚੰਨ ਮਾਰੀਆ (ਹੀਰਾ ਰਾਂਝਾ (ਪੰਜਾਬੀ), 1970)

ਨੇ 5 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੰਚ 'ਤੇ ਇਕ ਸੁਰੀਲਾ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੋ, ਇਸੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਇਕ ਮਾਹਿਰ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਅੱਲਾ ਵਸਾਈ ਦੇ ਮਸ਼ਵਰੇ ਨਾਲ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨਾਚ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉਸਤਾਦ ਗੁਲਾਮ ਮੁਹੱਬਤ ਤੇ ਬੜੇ ਗੁਲਾਮ ਅਲੀ ਤੋਂ ਦਿਵਾਈ ਗਈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਮੁਬਈ ਆ ਕੇ ਵਸੇ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਹੋਣਹਾਰ ਧੀ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੀਆਂ ਚੁੱਪ (ਬੇਆਵਾਜ਼) ਤੇ ਬੋਲਦੀਆਂ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਉਰਦੂ, ਸਿੰਧੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਅਦਾਕਾਰੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸੁਪਰਹਿੱਟ ਗੀਤ ਵੀ ਗਾਏ। ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ 1930 ਵਿਚ ਕਲਕੱਤਾ ਆਣ ਵੱਸਿਆ ਤੇ ਇਸੇ ਸਾਲ ਦੀ ਹਿੱਟ ਫਿਲਮ 'ਗੁੱਲ ਬਕਾਵਲੀ' ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੇਬੀ ਨੂਰ ਵਜੋਂ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ 1930 ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਬਾਲ ਕਲਾਕਾਰ ਐਲਾਨੀ ਗਈ।

ਤੋੜ-ਵਿਛੋੜਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਨੂਰ ਦੇ 6 ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਉਹ 1982 ਵਿਚ ਫਿਰ ਭਾਰਤ ਆਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ, ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਥੀਆਂ-ਦਲੀਪ ਕੁਮਾਰ, ਪ੍ਰਾਣ, ਲਤਾ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਗੀਤ 'ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕਹਾਂ ਹੈ' ਗਾਇਆ।

ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਿੰਦੀ, ਸਿੰਧੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ ਗਾਏ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਗੀਤ ਐਡਵਾਂਸ ਮਿਹਨਤਾਨਾ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਾਇਆ। ਉਸਦੀ ਮੌਤ 23 ਦਸੰਬਰ, 2000 ਨੂੰ ਦਿਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ। ਉਸਦਾ ਵਿਆਹੁਤਾ ਜੀਵਨ ਅਸਫਲ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਉਹ ਦਿਲ 'ਤੇ ਲਗਾ ਬੈਠੀ। ਉਸਦੇ ਚਾਹਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਫਿਲਮੀ ਹੀਰੋ ਦਲੀਪ ਕੁਮਾਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਨਰਲ ਆਯੂਬ ਖਾਨ ਤੱਕ ਸਨ। ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੇਂਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹ, ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਰਹਿਮ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਫਾਈਲ ਆਯੂਬ ਖਾਨ ਨੱਪੀ ਬੈਠਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨੂਰਜਹਾਂ ਖੁਦ ਇਕੱਲੀ ਗੁਪਤ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੜੇਰ ਅਦਾਕਾਰਾ ਖਾਸ ਫਿਲਮਾਂ

ਗੁੱਲ ਬਕਾਵਲੀ (1939), ਈਮਾਨਦਾਰੀ, ਸਜਨੀ (1940), ਸਸੁਰਾਲ, ਰੈੱਡ ਸਿਗਨਲ, ਚੌਧਰੀ (1941), ਖਾਨਦਾਨ, ਚਾਂਦਨੀ, ਫਰਿਆਦ, ਧੀਰਜ (1942), ਨਾਦਾਨ, ਨੌਕਰ, ਦੁਹਾਈ (1943), ਦੋਸਤ, ਲਾਲ ਹਵੇਲੀ (1944), ਭਾਈ ਜਾਨ, ਬੜੀ ਮਾਂ, ਗਾਉਂ ਕੀ ਗੋਰੀ (1945), ਅਨਮੋਲ ਘੜੀ, ਦਿਲ, ਸੋਫੀਆ, ਜਾਦੂਗਰ, ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ (1946), ਆਬਿਦਾ, ਮੀਰਾ ਬਾਈ, ਜੁਗਨੂੰ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬਾ (1947), ਚੰਨ ਵੇ (1951), ਦੁਪੱਟਾ (1952), ਗੁਲਨਾਰ (1953), ਫਤੇਹ ਖਾਨ (1955), ਇੰਤਜ਼ਾਰ, ਲਖਤੋ ਜਿਗਰ (1956), ਨੂਰਾਂ (1957), ਅਨਾਰਕਲੀ, ਛੂ ਮੰਤਰ (1958), ਕੋਇਲਾ, ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਣ, ਨੀਂਦ (1959), ਮਿਰਜ਼ਾ ਗਾਲਿਬ (1961)

ਵਿਆਹ ਲਈ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਹੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ-ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ

ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਸੁੰਦਰੀ ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ ਸੇਨ ਬਾਰੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦੋਂ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚੱਕਰ ਅਜੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਉਂਜ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕ੍ਰਿਕਟਰ ਵਸੀਮ ਅਕਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਸੁਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਅਫਵਾਹ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਹਵਾ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਖੁਦ ਵਸੀਮ ਅਕਰਮ ਨੇ। ਅਕਰਮ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ ਸੇਨ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਬੜੇਰ ਅਭਿਨੇਤਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਨਾਇਕਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਸਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁਣਗੇ।

ਵਸੀਮ ਨੇ ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਝਿਜਕੇ ਕਿ ਉਹ ਸੁਸ਼ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖੈਰ, ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਸੀਮ ਦੀ ਇਹ ਪਸੰਦ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਸੀਮ ਸੁਸ਼ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਚੰਗੀ ਦੋਸਤੀ ਵੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਦੋਸਤੀ ਕਿੰਨੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੀ ਦੋਵੇਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਸਤੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਇਧਰ ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ ਸੇਨ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਬੋਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਵੀ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਆਹ ਲਈ ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ, ਉਹ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਵੇਗੀ।

ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਪਤੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੁਆਲਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇਗੀ।

ਕਾਜ਼ੇਲ: ਇਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸਾਝਰੇ ਉਠ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦਿਨ ਦੀ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਚਲਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਵੇਖਣਾ ਵਧੇਰੇ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਬੰਬ ਅਤੇ ਪਟਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਨਫਰਤ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ਗਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨਾਰ ਅਤੇ ਫੁਲਝੜੀ ਚਲਾ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ।

ਕੈਟਰੀਨਾ ਕੈਫ: ਮੈਂ ਇਸ ਦਿਨ ਸੂਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਬੇਹੱਦ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਣਾ ਮੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਫੁਲਝੜੀਆਂ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਿਨ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋਹਫੇ ਦੇਣੇ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਦੀਪਕਾ ਪਾਦੂਕੋਨ: ਦੀਵਾਲੀ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਲੋਕ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਅਨਾਰ ਅਤੇ ਫੁਲਝੜੀ ਜਲਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹਾਂ।

ਮਾਧੁਰੀ ਦੀਕਸ਼ਤ: ਮੈਂ ਇਸ ਦਿਨ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਸਭ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਸੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਹਰ ਦੀਵਾਲੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸੁਗਾਤ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਣੀ ਮੁਖਰਜੀ: ਮੈਂ ਸਟਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਅਸੀਂ ਦੀਵਾਲੀ ਤੋਂ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਖੂਬ ਮਠਿਆਈ ਖਾਂਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਬਚਪਨ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਮੌਕੇ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆਪਣੀ ਫਿਲਮ 'ਦਿਲ ਬੋਲੇ ਹੜਿੱਪਾ' ਦੀ ਸੂਟਿੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੋ

ਦੀਵਾਲੀ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਤੇ ਪਾਲੀਵੁੱਡ ਦੀ

ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਆਪਣੀ ਦੀਵਾਲੀ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਅਤੇ ਸਾਥੀ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾ ਕੇ ਮਨਾਈ ਸੀ।

ਸੰਨੀ ਦਿੱਲ: ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ ਜਗਮਗਾਹਟ, ਪਟਾਕਿਆਂ ਦੀ ਗੜਗੜਾਹਟ, ਰੰਗ ਬਰੰਗੀਆਂ ਫੁਲਝੜੀਆਂ ਤੇ ਅਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਤੇ ਸਤਰੰਗੀ ਆਕਾਸ਼ 'ਚ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਉਂਦਿਆਂ ਰੂਹ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਿਨ ਛੱਤ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਅਸਮਾਨ 'ਚ ਚੱਲਦੀਆਂ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਹੈ।

ਜਿੰਮੀ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ: ਦੀਵਾਲੀ ਮੈਂ ਬੜੀਆਂ ਰੀਝਾਂ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਯਾਦ ਹਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਹੋਵਾਂ, ਇਸ ਦਿਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ।

ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ: ਦੀਵਾਲੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਿਨ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਣ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕਰਨੀ ਮੈਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਪਸੰਦ ਹੈ।

ਗੱਗੂ ਗਿੱਲ: ਮੈਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦਿਨ ਘਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫੋਨ 'ਤੇ ਇਸ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਟਾਕੇ ਚਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਮੇਰੀ ਫਿਤਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਪਟਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ ਮੁਕਤ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਉਣ

ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਅਦਾਕਾਰ ਅਮਨ ਧਾਲੀਵਾਲ: ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਦੀਵਾਲੀ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੈਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਿਨ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪਟਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਨਫਰਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਉਣ ਆਉਂਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾ ਕੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਨਾ ਕਰਨ।

ਅਦਾਕਾਰ ਦੀਪ ਢਿੱਲੋਂ: ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਘਰ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਦ-ਮੁਰਾਦ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਉਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਰਨੀ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਕਾਮੇਡੀਅਨ ਰਾਣਾ ਰਣਬੀਰ: ਮੇਰੇ ਲਈ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਦਿਨ ਖਾਸ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਬੀਏਟਰ ਵਿਭਾਗ ਅੱਗੇ ਵੀ ਦਿਵੇ ਤੇ ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਯਤੀਮਖਾਨੇ ਜਾ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬੁਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਠਿਆਈ ਵੰਡਦਾ ਹਾਂ। ਇਹੀ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਪਟਾਕਿਆਂ 'ਤੇ ਪੈਸਾ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹੀ ਪੈਸਾ ਕਿਸ ਗਰੀਬ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨੀ ਭਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।

ਅਦਾਕਾਰਾ ਸੁਨੀਤਾ ਧੀਰ: ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਧੂ ਦਾ ਰੁਝੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਇਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਘਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਦੀਵਾਲੀ

ਮਨਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਮਠਿਆਈ ਖਾਣ ਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਪਰ ਪਟਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ।

ਨਿਰਮਾਤਾ ਦਰਸ਼ਨ ਔਲਖ: ਮੈਂ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਘੁੰਮਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਖੂਬ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕਰੋ ਪਰ ਪਟਾਕਿਆਂ 'ਤੇ ਪੈਸਾ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ।

ਕਲਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ: ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਦੀਵਾਲੀ 'ਤੇ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਣਾ ਮੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਦੀਵਾਲੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਦ ਮੁਰਾਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਦਾਕਾਰਾ ਨੀਰੂ ਬਾਜਵਾ: ਮੈਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਬਸ਼ਕ ਮੈਂ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਹੀ ਹਾਂ ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਮੇਰੇ ਜ਼ਹਿਨ 'ਚ ਅਜ ਵੀ ਵੱਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਦੀਵਾਲੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਖੂਬ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾ ਕੇ ਮਨਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਬਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਝਗੜੇ, ਰੋਸੇ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਪੂਰੀ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਣ।

ਅਦਾਕਾਰਾ ਜਸਪਿੰਦਰ ਚੀਮਾ: ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਦੀਵਾਲੀ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਪਲਠੀ ਫਿਲਮ 'ਇਕ ਕੁੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ' ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੇਹੱਦ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਜ਼ਰੀਏ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦੀਵਾਲੀ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤ, ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

Shows 2u

Proudly Present FIRST TIME EVER IN CHICAGO

South Asian Wedding Expo 2010

THEMED *Tropical Inspirations*

MEET & GREET
THE CAST OF
WALKAWAY MOVIE

FABULOUS
GOODIE BAGS
TO THE FIRST 300 ONLINE
REGISTERED BRIDES

at Chicago Marriott Schaumburg
50 N. Martingale Road Schaumburg IL 60173
SUNDAY, NOVEMBER 14 2010
10:00AM TO 6:00PM
DESIGNER FASHION SHOWS AT 12 & 3 PM

Win FREE LCD TVs

Win FREE Trip

Meet & Greet the Cast of WalkAway Movie

FREE Henna

FREE Food Sampling

Enter into FREE Giveaway from Vendors

FREE Admission & Parking

Introducing
Chicago's Very Own!

Featuring
Collections by
SATYA PAUL

Exclusively by
Sahiba Boutique

Meet and Spend quality time one-on-one with Top Wedding Professionals

The only place to find what you need to plan your Own Wedding!

Over 50 Local Wedding Services

For General Info Call: 630-277-9273 or email: info@chicagopremierevents.com

BRIDES REGISTER ONLINE TO GET VIP ACCESS
WWW.CHICAGOPREMIEREVENTS.COM

ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ

4550 W. Buckingham Rd.
Garland, TX 75042
Ph: 972-235-4300

3445 N. Beltline Rd,
Irving, TX 75062
Ph: 972-870-1110

ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ
*ਗਰੋਸਰੀ *ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਫਲ ਫਰੂਟ
*ਤਾਜ਼ਾ ਮਿਠਾਈਆਂ

ਸਮੂਹ ਗਾਹਕਾਂ, ਸਰਪ੍ਰਸਤਾਂ ਅਤੇ
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ
ਦੀਵਾਲੀ ਮੁਬਾਰਕਾਂ!

Sher-E-Punjab Specials

4550 W. Buckingham Rd. (Suite D)
Garland, TX 75042
Ph: 972-235-4300

Roma Palace Banquet Hall

Rajni: 972-859-9007
Mukesh: 972-235-7662